

# **Siniristi ja superlatiivi**

**Suomi-Ruotsi -yleisurheilumaaottelujen radioselostukset  
kansallisen identiteetin tuottajina 1959-1999**

**Tiina Vainio**

**Sosiologian pro gradu -tutkielma**

**Huhtikuu 2000**

**Jyväskylän yliopisto**

**Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos**

# JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta <b>YHTEISKUNTATIETEELLINEN</b>	Laitos YHTEISKUNTATIETEIDEN JA FILOSOFIAN
Tekijä TIINA VAINIO	
Työn nimi SINIRISTI JA SUPERLATIIVI Suomi – Ruotsi – yleisurheilumaaottelujen radioselostukset kansallisen identiteetin tuottajina 1959-1999	
Oppiaine Sosiologia	Työn laji Pro gradu-tutkielma
Aika 10.4.2000	Sivumäärä 96
Tiivistelmä - Abstract <p>Urheilun maailma on täynnä kansallisia symboleja, rituaaleja ja kollektiivisia käytäntöjä, jotka tekevät kansallisen yhteisöllisyyden kokemisesta konkreettisen. Urheilu tarjoaa epäpoliittisimmallekin kansalaiselle monia kansakuntaan kiinnittyviä samastumiskohteita. Kansainvälisissä urheilukilpailuissa kansalaisista, vaikka he vain hurraisivat katsomossa, tulee kansakuntansa symboleja.</p> <p>Joukkotiedotusvälineillä on merkittävä rooli kansallisen yhtenäisyyden lujittamisessa ja kansallisen identiteetin rakentamisessa. Tässä tutkimuksessa analyysin kohteena oli suomalainen ja ruotsalainen radiourheilu ja niiden historiallinen kehitys. Tavoitteenani oli kartoittaa suomalaisen radioselostustradition pääpiirteet ja verrata niitä ruotsalaiseen selostusperinteeseen. Lisäksi tarkoitukseni oli selvittää, miten radioselostukset ovat osallistuneet kansallisen identiteetin tuottamiseen Suomessa ja Ruotsissa 1950 - 1990-luvuilla.</p> <p>Tutkimukseni aineisto koostuu pääasiassa kolmesta Yleisradion ja kolmesta Sveriges Radion vuosina 1959, 1970 ja 1999 lähettämistä Suomi-Ruotsi-yleisurheilumaaottelujen selostuksista. Lähetysten 30 ensimmäistä minuuttia ja 15 viimeistä minuuttia on otettu tarkemman lähiluvun kohteeksi.</p> <p>Suomalainen urheiluselostus kytkeytyy kiinteästi isänmaallisuuteen. Sen merkitys on tosin tarkastelemallani ajanjaksolla muuttunut. Ruotsalaisissa selostuksissa isänmaallisuuteen liittyviä puhetapoja ei esiintynyt. Niissä leimaa antavin piirre oli viihteellisyys. Ruotsalainen selostus rakentuu kahden tai useamman henkilön jutustelunomaisesta keskustelusta. Suomessa selostajan ja kommentaattorin puhe etene dialogina.</p> <p>Nykyselostuksiin verrattuna aikaisempien vuosikymmenien selostusten kieli oli sekä Suomessa että Ruotsissa maalailevampaa, värikkäiden adjektiivien ja kielikuvien kyllästämää.</p>	
Asiasanat Yleisradio, Sveriges Radio, urheiluselostus, maaottelu, kansallinen identiteetti	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Mattilanniemen kirjasto	
Muita tietoja	

## Sisällys:

<b>1. Ruotsi-ottelu ja kuohuva kansallismieli.....</b>	<b>5</b>
1.1 Tutkimuksen tarkoitus .....	6
<b>2. Kansallinen identiteetti.....</b>	<b>9</b>
2.1 Kaikki kuuluu kansakuntaan.....	12
2.2 Valtiosta kansallisvaltioksi .....	15
2.3 Miksi kansallistunne puhuttelee niin monia?.....	16
<b>3. Suomi ja suomalaisuus .....</b>	<b>18</b>
3.1 Kansallinen omakuva.....	20
<b>4. Ruotsi ja ruotsalaisuus .....</b>	<b>22</b>
4.1 Ruotsalainen omakuva.....	23
<b>5. Media ja kansallinen identiteetti .....</b>	<b>26</b>
5.1 Yleisradiotoiminta .....	27
5.2 O.Y. Suomen Yleisradio - kansan sivistäjä .....	28
5.3 Sveriges Radio – kansan sivistäjä sekin .....	30
5.4 Radion urheiluohjelmat Suomessa.....	34
5.4.1 Suomalainen selostajatraditio .....	36
5.5 Radion urheiluohjelmat Ruotsissa .....	37
5.5.1 Ruotsalainen selostajatraditio .....	38
<b>6. Urheilu ja kansallinen identiteetti.....</b>	<b>41</b>
6.1 Suomalaisen urheilun ensiaskeleet .....	42
6.2 Ruotsi-ottelu.....	44
6.3 Ruotsi, Suomen rakkain vihollinen.....	49
6.4 Urheilusta urheiluviihteeksi .....	51
<b>7. Tutkimusaineisto.....</b>	<b>52</b>
7.1 Tutkimusmenetelmät .....	54
<b>8. Radioselostusten lähiluku .....</b>	<b>55</b>
8.1 Teema 1: Avajaisseremoniat.....	55
8.2 Teema 2: Yleiskuva .....	62
8.3 Teema 3: Suomalaisuus / ruotsalaisuus .....	67
8.3.1 Kansakunnan edustajat .....	67

8.3.2 Sinivalkoiset silmälasit .....	69
8.4 Teema 4: Kamppailu.....	74
8.5 Teema 5: Maaottelu .....	80
<b>9. Loppupäätelmät: selostustraditioiden suuntaviivat .....</b>	<b>86</b>
9.1 Isänmaallisuus.....	86
9.2 Viihteellisyys .....	88
9.3 Selostustyyli.....	90
9.4 Maaottelu .....	92

## 1. Ruotsi-ottelu ja kuohuva kansallismieli

Suomen ja Ruotsin välinen yleisurheilumaaottelu on tällä hetkellä maailman ainoa kahden maan välinen vuosittainen yleisurheilumaaottelu. Muissa maissa vastaanlaiset maaottelut ovat joutuneet väistymään erilaisten Grand Prix -kilpailujen, yleisurheilugaalojen ja jänisjuoksujen tieltä. Miksi? Mistä johtuu, että Ruotsi-ottelu yhä järjestetään, vaikka traditio on muiden maiden väliltä hiipunut?

Vuodesta 1925 alkaneessa maaotteluperinteessä ei ole koskaan ollut tärkeintä se, miten nopeasti miesten satanen juostaan tai kuka sen lopulta voittaa. Ennätysten rikkomista tärkeämpää on ollut se, että oman maan joukkue voittaa vastustajan. Suomalaisille maaottelu on ollut näytön paikka, jonne vuonna 1979 *tultiin ottamaan takaisin entistä siirtomaa-aikaa ja nykyistä siirtolaisuutta, lyömään itseään parempina pitävät ruotsalaiset.*<sup>1</sup> Myös ruotsalaisille suomalaisten voittamiseen urheilussa, etenkin maaottelussa, on aina latautunut erityisjännite. Vielä vuonna 1999 Göteborgissa järjestetyn maaottelun mainoslehtisessä todettiin, ettei maaottelussa voitto ei ole kummallekaan joukkueelle tärkeintä, se on kaikki kaikessa.

Aikaisempien vuosikymmenien maaotteluissa Suomen ja Ruotsin urheilusuhteet joutuivat monesti koetukselle. Etenkin 1920- ja 30-lukujen vaihteessa kansallistunto kuohui herkästi yli äyräiden ja katsomossa molemmin puolin Pohjanlahtea epäurheilijamaisesti buuattiin ja vihellettiin vastustajien suorituksille. Kenttälajeista varsinkin 800 ja 1500 metriä herättivät puolin ja toisin keskustelua kyynärpäätaktikoinnista ja psykologisesta sodankäynnistä. Vuoden 1929 maaottelussa eräs suomalainen katsoja eläytyi maaottelutunnelmaan niin voimakkaasti, että tämä potkaisu ohikulkevaa ruotsalaista juoksijaa jalkaan.<sup>2</sup> Kaksi vuotta myöhemmin Suomen Yleisurheiluliiton silloinen puheenjohtaja Urho Kekkonen totesi maaottelun päätösjuhlassa Suomen ja Ruotsin urheilusuhteiden sen verran tulehtuneiksi, että maaotteluiden järjestäminen oli ainakin joksikin aikaa. Kekkosen mielestä kolmen viimeisen maaottelun perusteella urheilullinen itsetunto ja kateus vastustajaa kohtaan olivat muodostuneet liian määrääviksi tekijöiksi. Kansalliskiihkon lisäksi Kekkosta häiritsi monien suomalaisten tavoin naapurimaan isovelimäisen holhoava asenne ja sellaiset kärjekkäät letkautukset, että Ruotsi oli liian hyvä urheilumaa ollakseen yhteistyössä Suomen kaltaisen ”barbaarimaan” kanssa.<sup>3</sup> Kesti seitsemän vuotta ennen kuin maat pääsivät yhteisymmärrykseen seuraavan Tukholmassa vuonna 1939 pidetyn maaottelun järjestämisestä. Välivuodet olivat ilmeisesti laannuttaneet kansallishenkeä, sillä Lauri Pihkalan mielestä kyseisen vuoden maaottelu oli sii-

---

<sup>1</sup> Yleisradion Maailmansivu-ohjelma 16.9.1979

<sup>2</sup> Lorén 1975, 10

<sup>3</sup> Uino 1999, 93

henastisista otteluista sekä urheilullisesti että yleisön käyttäytymisen suhteen ihanteellisin.<sup>4</sup> Myös Kekkonen mukaan maaottelu sujui rehdistä hengessä ilman patrioottista ylikäymistä.<sup>5</sup>

Kaksi seuraavaa vuosikymmentä maaotteluissa kisailtiin rehdistä hengessä, kunnes *ajakson 1960 - 1974 puolivälissä puhalsi menneisyyden kylmä tuuli ja myrkytti ilmapiirin*.<sup>6</sup> Patriotismi palasi ja se herätti toistamiseen keskustelua maaottelun tulevaisuudesta.

1980-luvulla maiden kohtaaminen ei enää nostattanut kansallisintoa ja –tuntoa eikä stadionia enää myyty maaotteluviikonloppuna täyteen. Viimeistään 1990-luvulla urheilusta alettiin puhua yhtenä viihteen lajina. Urheilukilpailujen järjestäjät huomasivat joutuvansa kilpailemaan muun ajanvietetarjonnan kanssa ihmisten vapaa-ajasta. Urheilutapahtumista alettiin tehdä viihdyttäviä ”happeningeja”, ja monissa maissa maaotteluperinne lakkautettiin. Ruotsi-ottelu säilyi, mutta viihteellisyden vaatimus ulottui luonnollisesti myös siihen. Maaottelu on perinteisesti käyty kaksipäiväisenä kamppailuna elokuun viimeisenä viikonloppuna. Kisatorien, vip-teltojen ja erilaisten oheistapahtumien mukaantulon myötä maaottelun alkaminen siirrettiin aikaisemmaksi. Suomessa vuonna 1998 järjestetyssä Ruotsi-ottelussa kisatori avattiin yleisölle jo torstaina varsinaisen urheilullisen ottelun alkaessa lauantaina. Vuonna 1999 maaottelu järjestettiin Göteborgissa, jossa oheistapahtumat alkoivat viisi päivää aikaisemmin.

### 1.1 Tutkimuksen tarkoitus

Urheilun maailman on täynnä kansallisia symboleja, rituaaleja ja kollektiivisia käytäntöjä, jotka konkretisoivat kansallisen yhteisöllisyyden kokemisen. Urheilun kautta se tavallisinkin ja epäpoliittisinkin kansalainen voi helposti löytää kansakuntaansa kiinnittyviä samastumiskohteita. Kansainvälisissä urheilukilpailuissa meistä, vaikka vain hurraisimme katsomossa, tulee kansakuntamme symboleja. Ruotsi-ottelussa suomalaiset katsojat ovat sinivalkoisine lippuineen symbolisesti yhtä kuin Suomi, niin kuin ruotsalaiset ovat viikinkihatuissaan Ruotsi.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on pohtia sitä, mitä urheiluun kiinnittyvä kansallinen identiteetti on, miten se muodostuu, miten sitä ylläpidetään ja miten se muuttuu. Näkemykseni kansallisesta identiteetistä nojaa brittiläisen historioitsijan Eric Hobsbawmin näkökantaan, jonka mukaan kansalaisuus ei ole palautettavissa kieleen, synnyinmaahan, asuinpaikkaan, uskontoon tai rotuun. Kansalaisuus on tietoisuus kuulumisesta johonkin ryhmään.

---

<sup>4</sup> Lorén 1975, 25

<sup>5</sup> Uino 1999, 291

<sup>6</sup> Lorén 1975, 37

Kansallisen tietoisuuden ”rakentamisen” kannalta joukkotiedotusvälineiden, sanomalehtien, elokuvan ja radion, yleistymisen oli merkittävää. Joukkotiedotuksella oli kyky rikkoa kansalaisten yksityisen ja julkisen elämänpiirin välinen raja ja tuoda tietoisuus kuulumisesta kansakunnaksi kutsuttuun yhteisöön osaksi jokaisen arkipäivää.<sup>7</sup> Jo 1800-luvulla sanomalehdillä oli tärkeä tehtävä kansallisen yhtenäisyyden lujittamisessa ja kansallisen identiteetin rakentamisessa. Radio oli kuitenkin ensimmäinen joukkotiedotusväline, joka pystyi reaaliaikaisesti lähettämään saman sanoman koko kansakunnalle:

*Kaukaisimmankin syrjäseudun mökin asukkaan suhde valtakuntaan muuttuu, kun radio kantaa hänen syrjäiseen kotiinsa kuvan maan kokonaisuudesta ja tekee hänet niiden rikkautsista osalliseksi. Kokonaisuus ei enää ole hänelle abstraktinen käsite ja pelkkiä sanoja. Sisäinen yhtenäisyyden tunne voimistuu - siinä on yksi kaikkien tärkeimmistä palveluksista, mitä Yleisradio voi valtakunnalle suorittaa.*<sup>8</sup>

Urheilun seuraamiseen radio toi uuden ulottuvuuden. Se teki urheilukilpailuista tapahtumia, joissa periaatteessa koko Suomi pystyi olemaan yleisönä ja hiljentymään radion ääreen seuraamaan suomalaisten urheilijoiden suorituksia stadionilla.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on

1. kartoittaa suomalaisen radioselostustradition pääpiirteet ja verrata niitä ruotsalaiseen selostusperinteeseen sekä
2. lähestyä selostusten kautta urheiluun kiinnittyvää kansallista identiteettiä ja tutkia sitä, millaisia ovat olleet Suomessa ja Ruotsissa kullekin ajanjaksolle ominaiset asioiden tarkastelukeyhokset, minkälaisia kansallisen identiteetin rakennuspuita ne ovat tarjonneet ja mitä merkityksiä suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden käsitteisiin kiinnitty.

Tässä yhteydessä on mainittava, että tarkoitukseni ei ole tyypistää suomalaista ja ruotsalaista kansallista identiteettiä yhteen muottiin tai määritelmään ja kertoa mitä se on ja mitä se ei ole. Kyse on pikemminkin tarjotuista identiteettien rakennuspuista, ehdotetuista tavoista nähdä suomalaisuus suhteessa ruotsalaisuuteen ja päinvastoin. Omat ominaisuudet erottuvat yleensä selkeämmin, kun niitä vertaa toisten ominaisuuksiin. Ruotsi on tässä suhteessa hyvä peili. Ruotsi ja ruotsalainen kulttuuri ovat meille tuttuja, mutta kuitenkin poikkeavat meistä niin paljon, että sen kuvastimesta omat ominaisuutemme piirtyvät kirkkain värein.<sup>9</sup>

---

<sup>7</sup> Hobsbawm 1994, 156

<sup>8</sup> Yleisradio 1928, n:o 49

<sup>9</sup> Laine-Sveiby 1991, 10

Tutkimukseni kannalta olennaiset ajanjaksot ovat radion kulta-aika ja toisen maailmansodan jälkeinen kansallisen yhtenäiskulttuurin rakentamisen aika eli vuodet 1950 - 1965, Suomen yleisurheilun kulta-aika eli 1970-luku ja urheilun kaupallistumisen, kansainvälistymisen ja viihteellistymisen aika eli 1990-luku. Tutkimukseni aineisto koostuu pääasiassa kolmesta Yleisradion ja kolmesta Sveriges Radion vuosina 1959, 1970 ja 1999 lähettämistä Ruotsi-ottelun selostuksista. Jotta kulloiseltakin analyysivuodelta hahmottuisi kokonaisvaltainen käsitys maaottelun tapahtumista, valitsin selostusten tueksi edellä mainituilta vuosilta Ruotsi-ottelua ennen, sen aikana ja sen jälkeen Helsingin Sanomissa ja Göteborgs-Postenissa julkaistut lehtiartikkelit. Ruotsi-otteluun ja radion urheiluselostuksiin liittyvien kirjallisten lähteiden vähyyden vuoksi tutkimusmateriaaliani täydentävät myös keskustelut seuraavien henkilöiden kanssa: ruotsalainen mediatutkija Peter Dahlén, Yleisradion entinen urheilutoimituksen päällikkö Voitto Raatikainen, urheiluselostaja J.P. Jalo, kommentaattori Heikki Leppänen ja juoksija Lasse Virén.



## 2. Kansallinen identiteetti

Monet tutkijat ovat yksimielisesti todenneet identiteetti-käsitteen monivivahteisuuden ja sen, että sitä on vaikea määritellä.<sup>10</sup> Nykysuomen sanakirjan mukaan identiteetti tarkoittaa 1) (ominta) olemusta, ominaislaatua, yksilöllisyyttä ja henkilöyyttä tai 2) identtisyyttä.<sup>11</sup>

Aikaisemman näkemyksen mukaan identiteetti nähtiin ihmiselle luontaisena piirteenä, syntymässä annettuna ominaisuutena. Nykyään identiteetistä puhuttaessa ei enää tarkoiteta jonkin henkilön yhtä identiteettiä, vaan identiteetti nähdään prosessiksi, joka muodostuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Identiteettikeskustelujen lähtökohdaksi on otettu se, että ihmisen identiteetti rakentuu monista ulottuvuuksista ja että identiteettiä ei voida paikallistaa sen paremmin yksilöön kuin ryhmäänkään. Yksilön identiteetti on monien identifioitumiskohteiden kohtauspaikka, dynaaminen prosessi, jota rakennamme läpi elämän. Identiteetti on diskursiivinen käytäntö, joka sijaitsee ”ei-missä” ja jonka tuotamme joka päivä olemisellamme.<sup>12</sup> Monien yhtäaikaisten ja mahdollisten identifioitumiskohteiden vuoksi jokaisen identiteetin ajatellaan koostuvan monimuotoisista identiteeteistä.

Identiteetissä on kyse minuuden ja yhteisöllisyyden uusintamisesta, minuuden ja yhteisöllisyyden tuottamisesta ja ylläpitämisestä arkipäivän käytännöissä. Vaikka identiteettiä voidaan kuvailla sanoilla vaihtuva, tilannekohtainen, kerrostunut tai vapaavalintainen, ovat monet tutkijat kuitenkin yksimielisiä siitä, että identiteetissä on myös joku kiinne kohta tai tiettyjä pysyviä rakenteita, jotka ohjaavat identiteetin rakentumista. Stuart Hall esimerkiksi kannattaa monien tutkijoiden omaksumaa käsitystä, että identiteetti ei perustu vakaaseen sisäiseen olemukseen, vaan se muotoutuu kulttuuristen käytäntöjen, kielen ja sosiaalisten kokemusten kautta. Identiteetti elää koko ajan pisteessä, jossa yksilön psyykinen maailma kohtaa ”historian ja kulttuurin kertomukset”. Hall myöntää, että myöhäismoderneissa yhteiskunnissa identiteetit ovat aiempia häilyvämpiä, ristiriitaisempia ja moniaineksisempia. Hän ei kuitenkaan allekirjoita sitä, että nykymaailmassa identiteettiä voisi vaihtaa kuin vaatteita. Yksilö voi vaikuttaa identiteettinsä muotoutumiseen, mutta koska identiteetti rakentuu suurelta osin tiedostamattomasti, on se samalla tavoin tietoisien pyrkimysten tavoittamattomissa kuin tiedostamattomat psyyken alueet ylipäättään.<sup>13</sup> Myös Pirjo Jurakainen kannattaa Hallin näkemystä ja sanoo, ettei yksilön identiteetin kehittyminen voi koskaan perustua täydelliseen vapaavalintaisuuteen, sillä ihminen ei ole aikaan, paikkaan tai sosiaaliseen viiteryhmään

---

<sup>10</sup> Kaunismaa 1997, 39

<sup>11</sup> Nykysuomen sanakirja 1985

<sup>12</sup> Sarup 1996, 15

<sup>13</sup> Hall 1999

sitoutumaton ”ajelehtija”, vaan osa sosiaalista verkostoa, ja joutuu myös toimimaan sen asettamissa rajoissa.<sup>14</sup>

Klaus Mäkelä on kuvannut identiteettiä sipulimaisena, päällekkäisistä kerrostumista koostuva rakenteena: *sosiologian kannalta ihminen on kuin sipuli: kun sipulin kuorii ei mitään sisusta ole, ja jokainen kerrostuma on yhtä todellinen.*<sup>15</sup> Voidaan kuitenkin ajatella, että vaikei mitään sisusta ole, niin identiteetillä on sipulin tavoin jokin kanta, johon kerrokset kiinnittyvät. Tämä kanta voi olla periaatteessa mitä tahansa: kansallisuus, kieli, paikkakunta, luokkatietoisuus, sukupuoli tai oma keho.

Identiteettiä määriteltäessä erotetaan yleensä yksilöllinen ja kollektiivinen identiteetti. Edellinen tarkoittaa sitä, että jokaisella ajatellaan olevan tietty yksilöllinen identiteetti, minuuden tunne. Jälkimmäinen puolestaan viittaa ryhmän tai yhteisön identiteettiin. Kollektiivinen identiteetti koostuu yksilön yhteenkuuluvuuden tunteesta johonkin ryhmään tai joihinkin ryhmiin ja erottautumisesta toisista ryhmistä. Yksi kollektiivisen identiteetin ulottuvuus on se, miten ihminen identifioi itsensä tietyn kansakunnan jäseneksi. Pekka Kaunismaan mukaan kansallisella identiteetillä voidaan tarkoittaa kahta asiaa. Ensinnäkin kansallinen identiteetti voidaan määritellä yksilöllisten identiteettien sosiaalisesti jaetuiksi piirteiksi, eli ihmiset voivat ymmärtää yksilöllisen identiteettinsä ominaisuuksiksi sellaisia piirteitä, joita pidetään kansallisesti tyypillisinä. Tämän kaltaisia ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi tietyt käyttäytymistavat, sosiaaliset normit, mentaliteettien rakenteet tai sosiaalisesti jaettu tieto, kuten esimerkiksi suomalaisten ominaisuudeksi usein sanottu huono itsetunto. Toiseksi kansallisella identiteetillä voidaan tarkoittaa kollektiiviseen yhteisöön kohdistuvaa symbolista itseymmärrystä. Tässä merkityksessä kansallisen identiteetin viittauskohde ei ole niinkään ”minä” vaan jokin kollektiivinen yhteisö ”me”.<sup>16</sup>

Kaunismaan mukaan yksilöllisen kansallisen identiteetin rakentumisen lähtökohtana on kollektiivinen kansallinen identiteetti. Ihmiset sisäistävät kansalliseen ”me”-identiteettiin kuuluvia kulttuurisia merkityskoodeja, tulkitsevat subjektiviteettiaan sen suhteen ja toimivat kollektiiviseen kansalliseen identiteettiin kiteytyneissä sosiaalisissa rooleissa.<sup>17</sup> Kansallisen identiteetin rakentuminen on luonnollisesti aina kyseisen alueen asuttaman kansan varassa. Voidaan ajatella, että kullakin kansakunnalla on yksittäisistä tilanteista ja ihmisistä suhteellisen irrallaan olevia kulttuurisia merkityskoodeja, jotka ohjaavat kansalaisia kun he tulkitsevat kansakuntaansa ja kansallisuuteensa

---

<sup>14</sup> Jurakainen 1996, 23

<sup>15</sup> Mäkelä 1990, 50

<sup>16</sup> Kaunismaa 1995, 4-6

<sup>17</sup> Kaunismaa 1995, 5

kiinnittyviä identifioitumiskohteita. Tätä kautta suomalainen kansallinen identiteetti liittyy sellaisiin kansallisiin erityispiirteisiin, joista me suomalaiset olemme tietoisia ja joihin voimme samastua. Suomalaisen kansallisen identiteetin voidaan ajatella olevan jotakin sellaista, joka on suomalaisille yhtenäistä ja joka tekee suomalaiset tunnistettaviksi ja erottaa suomalaiset muista kansallisuuksista. Kansallinen identiteetti on siten merkittävä kansallisen yhtenäisyyden lisääjä. Sen vaikutus kansalaisten yhteisöllisyyden luojana perustuu siihen, että yhteisö näyttäytyy sen kautta sisäisesti yhtenäisenä ja muihin yhteisöihin verrattuna erilaisena.<sup>18</sup>

Kollektiivinen samuus ei kuitenkaan itsessään tuota identiteettiä, vaan identiteeteille muodostetaan sisältöjä kielen kautta.<sup>19</sup> Esimerkiksi jokin ruumiinpiirre, kuten sinisilmäisyys ja vaaleatukkaisuus, eivät tule jonkin ryhmän identiteetin osaksi muutoin kuin puhutun tai kirjoitetun kielen tai muiden symboli- ja merkityskoodien avulla. Suomalaista kansakuntaa ja kansallista identiteettiä määrittelevä ja erittelevä puhe on varsin tavanomaista Suomen historiasta kertovissa kirjoituksissa, kulttuuri- ja joukkoviestinnän tuotteissa ja taiteessa. Niiden kautta tuotetaan ja ylläpidetään kaikkien suomalaisten tuntemaa tapaa hahmottaa Suomea ja suomalaisuutta. Ne tarjoavat erilaisia kansallisuuteen ja kansakuntaan kiinnittyviä identifioitumiskohteita, joiden kautta ihmiset myös tuottavat jokapäiväisessä toiminnassaan merkityksiä omalle kansalliselle yhteisöllisyydelleen. Tämä tapahtuu muun muassa viittaamalla kansan alkuperään, luonteeseen, kansalliskieleen, kulttuurisiin käytäntöihin tai abstrakteihin symboleihin, kuten kansallislippuun. Yksilöiden samastuminen kansakuntaan voi olla siten isänmaallisuutta, yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden kanssa, suomalaisen mentaliteetin omaksumista tai ylpeyttä suomalaisten saavutuksista.

Kansallista identiteettiä määriteltäessä keskeinen tehtävä on jatkuvuuden hahmottaminen menneestä tulevaan. Jotta jollakin ihmisellä tai ilmiöllä voisi olla identiteetti, näyttäisi siihen liittyvän tarve uskoa, että tämä jokin on säilynyt edes jollakin tavalla muuttumattomana olosuhteiden vaihtumisesta huolimatta. Anthony Giddens on todennut, että aikaulottuvuus suuntautuu useimpien menneisyyteen, mutta myös tulevaisuus on tärkeää, sillä ymmärtääksemme keitä me olemme, meillä on oltava käsitys siitä, mistä olemme tulossa ja minne olemme menossa.<sup>20</sup> Ajallisen jatkuvuuden (samuuden) ohella myös erottautuminen on tärkeää, sillä voidaksemme määritellä keitä me olemme, on meidän myös erottauduttava niistä, joita emme tahtoisi olla.<sup>21</sup> Identiteetin rakentuminen eron ja erilaisuuden kautta on myös Hallin Identiteetti-kirjan keskeinen teema. Hallin mukaan iden-

---

<sup>18</sup> Kaunismaa 1995, 6

<sup>19</sup> Kaunismaa 1995, 5

<sup>20</sup> Giddens 1991, 54

<sup>21</sup> Saukkonen 1997, 10

titeetit rakentuvat poissulkemisen kautta. Miehet työstävät identiteettiään rajaamalla pois feminiinisiä piirteitä, heteroseksuaalinen identiteetti sulkee homouden ulkopuolelle.<sup>22</sup>

Yleisesti ottaen identiteetin voidaan sanoa ilmaisevan aina toisaalta samuutta ja toisaalta eroa; suomalaisen kansallisen identiteetin kohdalla se on toisaalta kulttuurista itseymmärrystä ja toisaalta eron tekemistä muihin kansoihin. Kansallisen identiteetin kulttuurista itseymmärrystä, tietoa siitä, mitä kansa on ollut menneisyydessä, mitä se on nyt ja mitä se tulee olemaan tulevaisuudessa Jorma Anttila nimittää ”identiteetiksi itsellemme”. Eron tekemisen muiden kansojen ominaisuuksiin hän nimeää ”identiteetiksi muille”<sup>23</sup>. Anttilan mukaan suomalainen kansallinen identiteetti on muuttumassa: ”identiteetti itsellemme” on heikkenemässä samalla kun ”identiteetti muille” korostuu. Tutkimushenkilöistä 55 - 64-vuotiaat liittivät suomalaiseen kansalliseen identiteettiin sellaisia käsitteitä, jotka viittasivat Suomen kansallishenkilöihin, suomalaisiin arvoihin ja henkisiin asioihin. Alle 30-vuotiaat puolestaan yhdistivät siihen suomalaiseen yhteiskuntaan ja talouteen liittyviä käsitteitä, joilla ei voida sanoa olevan erityisen kansallista perustaa. Kansallisen identiteetin painotuksen muuttuminen sai lisätukea kysyttäessä, missä yhteyksissä vastaajat kokivat itsensä suomalaisiksi. Kaikki ikäryhmät liittivät jonkin asteisen suomalaisuuden kokemisen itsenäisyyspäivään, luontoon ja kansallisten urheilukilpailujen yhteyteen. Alle 30-vuotiaat kuitenkin mainitsivat kokevansa itsensä suomalaiseksi ennen kaikkea silloin kun he ovat tekemisissä ulkomaalaisten kanssa.<sup>24</sup> Vanhempi ikäryhmä ei tarvinnut vertailukohteeseen ei-suomalaisia, vaan sille suomalaisuus ilmeni ”suomalaisuudessa itsessään”, itsenäisyyspäivän kunniaksi liehuvissa Suomen lipuissa ja urheiluvoittojen yhteydessä soitetussa Maamme-laulussa.

## 2.1 Kaikki kuuluu kansakuntaan

Kansallisen identiteetin rakentuminen edellyttää, että kansakuntaan kuulumisesta tehdään luonnollinen, itsestään selvä, mutta samalla myös emotionaalisesti voimakas asia. Suuri osa kansakuntia käsittelevästä kirjallisuudesta on pohtinut kysymystä ”mikä on kansakunta?”. Perusteina ovat olleet toisinaan sellaiset yksittäiset kriteerit, kuten kieli ja etnisyys tai sitten erilaiset kriteerien yhdistelmät, kuten kieli, yhteinen alue, yhteinen historia ja kulttuuri.<sup>25</sup> Brittihistorioitsija Eric Hobsbawmin mukaan kansakunta eli toisin sanoen nationalismi tarkoittaa periaatetta, jonka mukaan

---

<sup>22</sup> Hall 1999

<sup>23</sup> Anttila 1996, 203

<sup>24</sup> Anttila 1996, 205-206

<sup>25</sup> Hobsbawm 1994, 13

poliittisen ja kansallisen yksikön tulee olla yhdenmukaisia eli kansallisvaltion rajojen tulee vastata myös kansallisen kulttuurin rajoja.<sup>26</sup>

Kansakunnat ovat kaksijakoisia ilmiöitä siinä mielessä, että ne ovat pääasiassa rakennettuja, mutta niitä ei voida kuitenkaan täysin ymmärtää analysoimatta niitä myös alhaaltapäin eli siis suhteessa tavallisten ihmisten olettamuksiin, toiveisiin, tarpeisiin, haluihin ja etuihin. Nationalismin tutkimuksessa kansakuntaa ei tule siis nähdä pelkästään hallitusten tai nationalististen liikkeiden aktivistien tavalla, vaan myös siten kuin tavalliset ihmiset sen näkevät. Hobsbawm myöntää, että nationalismin tämä puoli on vaikeasti havaittavissa, sillä valtioiden ja nationalististen liikkeiden viralliset ideologiat eivät koskaan paljasta sitä, mitä lojaaleimmankin kansalaisen tai kannattajan mielessä liikkuu. Ei voida myöskään olettaa, että useimmille ihmisille kansallinen samastuminen olisi tärkeämpi kuin muut samastumismuodot, joista yhteiskunnallinen oleminen muodostuu.<sup>27</sup>

Myös Benedict Anderson näkee kansakunnan yhtäältä kansallisvaltion rajojen sisälle sulkeutuvan poliittisena kokonaisuutena ja toisaalta kansalaisista muodostuva kuvitteellisena yhteisönä. Kansakunnan idea sisältää ajatuksen, että kansakunta on jollain tavalla rajallinen, sillä suurimpien kansakuntien kiihkeimmätkin nationalistit eivät kuvittele, että jonain päivänä koko ihmisrotu liittyisi kyseisen kansakunnan jäseneksi. Kansakunnat myös kuvittelevat itsensä vapaiksi ja itsenäiseksi tai ainakin toivovat jonain päivänä tulevansa sellaisiksi. Tämän vapauden itsestään selvänä tunnuksena pidetään itsenäistä valtiota. Tällöin valtion alueella asuvat ihmiset muodostavat sellaisen yhteisön, jonka puolesta miljoonat ovat valmiita sotimaan. Andersonin mukaan kansallinen yhteisöllisyys on siinä mielessä kuvitteellista, että edes pienimpien kansakuntien jäsenet eivät koskaan tule henkilökohtaisesti tuntemaan tai tapaamaan kaikkia muita kansakuntaansa kuuluvia tai edes kuule puhuttavan heistä, mutta silti heidän mielissään elää illuusio kuulumisesta tähän yhteisöön..<sup>28</sup>

Kuvitteellisen yhteisöllisyyden muodostumisessa kansallisen kielen perustamisella on Andersonin mielestä kolmesta syystä olennainen osa. Ensinnäkin kansallisen kielen perustaminen loi, kuten esimerkiksi Suomessa tapahtui, eliitistä koostuvan yhteisön, joka toimi mallina sillä hetkellä vielä olemattomalle suuremmalle yhteisölle, kansakunnalle. Toiseksi kirjapainotaidon myötä kansallinen kieli sai uudenlaista kestävyyttä. Erityisen selvästi tämä oli havaittavissa niissä maissa, missä jonkin pyhän kirjan kansankielisestä versiosta muodostui kirjakielen perusta. Kolmanneksi yleinen kansanopetus ja muut hallinnolliset mekanismit mahdollistivat kaikkia kansankerroksia yhdistävän kielen leviämisen varsinaiseksi kansan kieleksi.<sup>29</sup>

---

<sup>26</sup> Hobsbawm 1994, 17

<sup>27</sup> Hobsbawm 1994, 20

<sup>28</sup> Anderson 1991, 5-7

<sup>29</sup> Hobsbawm 1994, 70-72

Perti Alasuutari erottaa nationalismin käsitteessä sekä poliittisen että kulttuurisen näkökulman.<sup>30</sup> Hänen mukaansa nationalismi poliittisena terminä viittaa sellaisiin poliittisiin liikkeisiin, jotka esittävät kansakunnan nimissä vaatimuksia esimerkiksi tietyn alueen valtiollisen itsenäisyyden puolesta. Kulttuurisena terminä nationalismi viittaa sellaisiin arjen käytäntö- ja ajatusmalleihin, jotka tuottavat ja ylläpitävät käsitystä kansakunnasta itsestään selvänä kokonaisuutena. Tällöin nationalismilla ei tarkoiteta poliittista ideologiaa, vaan kansakunnan muodostamaa sosiokulttuurista konstruktioita.<sup>31</sup> Nationalismista voidaan puhua myös refleksiivisen ja rutiininomaisen kansakuntapuheen käsitteillä. Refleksiivistä kansakuntapuhetta on Alasuutarin mukaan sellainen puhe ja toiminta, jossa tietoisesti rakennetaan ja käytetään kansaan, kansakuntaan tai etnisyyteen liittyviä argumentteja perustelemaan joidenkin asioiden tilaa tai jonkin ryhmän toimintaa. Rutiininomaista kansakuntapuhetta on puolestaan sellainen puhe tai toiminta, jossa kansa, kansakunta tai kansallinen kulttuuri esiintyvät toimintaa tai ajatusta jäsentävinä kategorioina ilman, että ne muuten sinänsä olisivat huomion kohteena.<sup>32</sup>

Michael Billig on käsitellyt sitä, miten nykyisten kansallisvaltioiden vakinaistettua asemansa kansakuntaan ja kansallisuuteen liittyvät käsitykset ovat rakentuneet niin itsestään selviksi ja banaaleiksi, ettei niihin moni enää reagoi. Billigin lanseeraama käsite *banal nationalism* tarkoittaa sitä, että kansallisuudesta ja kansakunnasta muodostuu itsestään selvänä pidetty tausta sosiaalisille, kulttuurisille ja alueellisille käsityksille. Kansallisvaltion synnyttyä ja vakiinnutettua asemansa kansakuntaan kuulumista aletaan tuottaa ja esittää niin arkipäiväisellä tavalla, etteivät kansalaiset enää edes kiinnitä siihen huomiota. Äänioikeus on esimerkiksi kaikissa maissa rajoitettu koskemaan vain maan kansalaisia. Billigin mukaan se, että ei-kansalaisten sulkemista vaalien ulkopuolelle ei ole missään maassa kyseenalaistettu, ei edes niissä maissa, joissa asuu vakinaisesti suuria siirtolaisryhmiä, on osoitus valtioiden rutiininomaisesta, arkisesta ja itsestään selvästä nationalismista. Kansallisvaltiossa valtio tarjoaa kontekstin poliittisille käytännöille, kulttuurituotteille ja jopa sanomalehtien tavalle käsitellä asioita. Niiden kautta kansakunnan ja kansalaisuuden merkitys tuotetaan ja uusinnetaan päivittäin ja ihmisiä muistutetaan roolistaan kansalaisina. Luonnolliselta tuntuva käsitys ”meistä” kansakuntana on siis jotain sellaista, jota kansallisvaltion instituutiot ja sen julkisuus kaiken aikaa ikään kuin huomaamatta ylläpitävät.<sup>33</sup> Tyypillisimmillään banaalin, rutiininomaisen nationalismin ilmentymä ei ole esimerkiksi valkoisen talon katolla liehuva Yhdysvaltain lippu tai itse-

---

<sup>30</sup> Alasuutari & Ruuska 1999, 33

<sup>31</sup> Alasuutari & Ruuska 1999, 35-36

<sup>32</sup> Alasuutari & Ruuska 1999, 38

<sup>33</sup> Billig 1995, 7-11

näisyyspäivän juhlapuhe, vaan se on Yhdysvaltain lippu, joka päivittäin, arkipäiväisenä ja itsestään selvänä tulee vastaan mainoksissa, elintarvikkeiden pakkauksissa ja T-paidoissa ympäri maailmaa.

## 2.2 Valtiosta kansallisvaltioksi

Ennen nationalismin viriämistä monikansallisissa ja moniheimoisissa valtioissa asukkaita yhdistävänä tekijänä oli lähinnä saman hallitsijan alamaisuus. Esimerkiksi suurvaltakaudella Ruotsin kuninkaan hallitsemalla alueella asui saamelaisia, norjalaisia, suomalaisia, tanskalaisia, saksalaisia, virolaisia ja latvialaisia. Hobsbawmin mukaan Euroopan kansallisten liikkeiden historia on kolmi-vaiheinen. Ensimmäisen vaiheen kansalliset ohjelmat olivat folkloristisia ja romantisoituja aatesuuntauksia, jotka pitivät maaseutua ja talonpoikaista todellisena kansallisen kulttuurin alkulähteenä. 1700-luvun lopulla levinneen romantiikan asianharrastajat olivat lähtöisin yläluokasta tai eliitistä, kuten esimerkiksi Suomessa ruotsalaiset. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustivat vuonna 1831 ruotsinkielisen sivistyneistön edustajat. Seuran jäsenet etsivät unohdettuja talonpoikaisia tapoja ja muuttivat ne koko kansaa koskevaksi ”kansalliseksi perinteeksi”. 1700-luvun lopun populistinen kulttuurirenessanssi tarjosi perustan monelle myöhemmälle nationalistiselle liikkeelle, minkä vuoksi sitä pidetään nationalismin ensimmäisenä vaiheena. Nationalismin toisessa vaiheessa, joka sijoittuu vuosiin 1830 – 1878, kansallisen aatteen edelläkävijöiden toiminnassa oli jo havaittavissa poliittisen aatteen puolesta käytävän kampanjan alkumerkkejä. Kolmannessa vaiheessa kansalliset ohjelmat saavuttivat laajan joukkokannatuksen.<sup>34</sup> Hobsbawm korostaa, että ensimmäisen ja toisen vaiheen kansalliset ohjelmat olivat eri asia kuin se poliittinen ilmiö nimeltä nationalismi, joka 1880-luvulta lähtien on tullut yhä keskeisemmäksi Euroopassa.

Hobsbawmin on tarkastellut kansallistunteen leviämistä myös Suomen oloissa. Hän sanoo, että Suomessa ja Itä-Euroopan vähemmistöalueilla kansallisvaltiot kehittyivät toisin kuin Länsi-Euroopassa. Läntisen Euroopan suuret kansallisvaltiot, kuten Englanti, Ranska, Brandenburg-Preussi, Ruotsi ja Venäjän, Itävallan ja Ottomaanien tasavallat, alkoivat kehittyä 1500- ja 1600-luvuilla. Näissä varhaisissa kansallisvaltioissa kansallista tietoisuutta ja ajatusta valtion ja kansakunnan vastaavuudesta alettiin vahvistaa vasta sen jälkeen kun itse valtiot oli luotu. Suomessa ja Itä-Euroopan vähemmistöalueilla järjestys oli päinvastainen. Näillä alueilla kansallisvaltion rakentaminen lähti alhaaltapäin. Kansallisen tietoisuuden alullepanijana oli vahva kansallinen liike, jonka tarkoituksena oli virittää kansaan tietoisuus omasta identiteetistä suhteessa ulkopuolisiin ja hallitseviin voimiin. Suomessa ja monilla Itä-Euroopan vähemmistöalueilla tämä johti kansallisen tietoisuuden heräämiseen ennen oman valtion perustamista. Itä-Euroopan vähemmistöalueisin verrattuna

---

<sup>34</sup> Hobsbawm 1994, 21, 55, 116-117

oli poikkeuksellista, että Suomessa 1840- ja 1850-luvuilla kansallisuusliikkeen, fennomaanien, jäsenistä suurin osa oli lähtöisin yläluokasta, Itä-Euroopassa nationalismin kannattajat olivat tavallisesti peräisin keskiluokasta tai talonpoikaistosta. Osaltaan tähän vaikutti se, että Suomessa yläluokan asema ei perustunut maanherruuteen ja sen suomiin vallankäytön mahdollisuuksiin, vaan lujittuvaan kansallisvaltioon. Suomalaisella yläluokalla oli siten vahvat syyt omaksua asemansa lujittumiseksi valtaväestön kieli ja sitä kautta saada kansa lojaaliksi rakennettavaa kansallisvaltiota kohtaan.<sup>35</sup>

Venäjä voitti vuonna 1809 sodan Ruotsia vastaan ja antoi Suomen alueelle autonomisen aseman pyrkien siten vaikuttamaan siihen, että suomalaisen yläluokan yhteydet entiseen emämaahan katkeaisivat. Suomalaisen yläluokan, pääosin ruotsinkielisen tai kaksikielisen sivistyneistön keskuudessa heräsi halu omaksua uuden tilanteen myötä uusi aatteellinen asenne. Fennomaanit eli siis Suomen ruotsin- tai kaksikielinen sivistyneistö määritteli itsensä ”suomalaisiksi”, koska se katsoi siten olevansa lähempänä suomalaista kansaa ja ajavansa kansan etuja. Samalla se kuitenkin impliittisesti määritteli myös ne, jotka eivät olleet suomalaisia, siis ne, jotka fennomaanien mielestä olivat epäkansallisia, ruotsalaisia ja liberaaleja.<sup>36</sup>

Tähän saakka ruotsin kieli oli ollut kulttuurin, hallinnon ja kaupankäynnin kieli, ja sen rinnalle fennomaanit halusivat nostaa suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin. Koska suomenkielistä kulttuuria ei ollut, piti se rakentaa. Fennomaanien johtomies Snellman kehotti yliopistokoulutuksen saaneita käyttämään suomen kieltä ja luomaan sen kielistä kirjallisuutta.<sup>37</sup> Väinö Linnan kirjassa *Tuntematon sotilas* alikersantti Yrjö Lahtinen toteaa fennomaanien kansallisesta projektista, että ”ensin meitin täytyi tehdä ruotsalaisille historia, että ne saavat lämmitellä mieltänsä, ja nyt täytyy oman herran saada kanssa.”<sup>38</sup>

### 2.3 Miksi kansallistunne puhuttelee niin monia?

Hobsbawm pohtii, mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että nationalismi niin nopeasti sai kannatusta 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Hänen mielestään vastaukseksi ei riitä pelkästään sen toteaminen, että nationalismi vetoaa ihmisen perustarpeeseen kuulua johonkin ryhmään. Nationalismin vahvaa poliittista voimaa selittävät osaltaan myös sellaiset yhteiskunnalliset ja poliittiset muutokset kuten teollistuminen, kaupungistuminen ja laajat muuttoliikkeet, joiden jäljiltä juuriltaan tempautuneet

---

<sup>35</sup> Alapuro & Stenius 1989, 9-11

<sup>36</sup> Alapuro & Stenius 1989, 18

<sup>37</sup> Alapuro & Stenius 1989, 14

<sup>38</sup> Linna 1954, 116



ihmiset olivat vieraita sekä alkuperäisille asukkaille että toisilleen.<sup>39</sup> Jos kansakunta käsitetään Andersonin tavoin kuvitteelliseksi yhteisöksi, voidaan nationalismiin ajatella täyttävän sellaista tunteiden tyhjiötä, joka syntyy perinteisten yhteisöllisten siteiden katkeamisesta tai niiden puutteesta. Hobsbawm kutsuu nationalismiin puhuttelemia yhteenkuuluvuuden tunteita protokansallisiksi siteiksi. Hänen mukaansa niitä on kahdenlaisia. Ensinnäkin on supralokaalisia kansanomaisen samastumisen muotoja, jotka liittyvät niihin paikkoihin, joissa ihmiset elävät suurimman osan elämästään. Toiseksi on suuremmin valtioihin ja instituutioihin liittyvien ryhmien ylläpitämiä poliittisia siteitä ja sanastoja, jotka voivat lopulta yleistyä, laajentua ja popularisoitua.<sup>40</sup>

Hobsbawmin mukaan vuoden 1918 jälkeen kansallinen samastuminen alkoi ilmetä uusin tavoin. Tähän vaikutti ensinnäkin se, että joukkotiedotusvälineiden eli lehdistön, elokuvan ja radion yleistyessä kansakuntaan liittyviä ideologioita voitiin yhtenäistää ja käyttää hyödyksi valtion etujen propagandassa. Joukkotiedotuksella oli kyky rikkoa ihmisten yksityisen elämänpiirin ja julkisen elämän välinen raja ja tuoda kansalliset symbolit osaksi jokaisen yksilön arkipäivää. Hän sanoo, että ilman joukkotiedotusvälineitä brittien kuninkaallisesta perheestä ei olisi koskaan kehittynyt kansallista symbolia. Vuonna 1932 aloitettu kuninkaallinen joulupuhe kehitettiin erityisesti radiota varten ja sovitettiin myöhemmin televisiolle.<sup>41</sup>

Yksityisen ja julkisen maailman välille rakennettiin siltaa myös urheilun avulla. Kansainvälistä urheilutapahtumia järjestettiin alun perin monikansallisten valtioiden eri osien integroimiseksi. Maailman sotien välillä kansainvälinen urheilu muuttui kansojen välisiksi kamppailuiksi, ja kansallisuuttaan tai valtiota edustavia urheilijoita alettiin pitää kuvitteellisten yhteisöjensä symbolisina ilmauksina.<sup>42</sup> Urheilusta tuli maailmanlaajuinen joukkotapahtuma, jossa kansallisvaltiota edustavat joukkueet ja yksilöt kohtasivat toisensa.

Urheilua voidaan pitää yhtenä protokansallisena sidosaineena. Urheilun maailma on täynnä kansallisia symboleja, rituaaleja ja yhteisiä kollektiivisia käytäntöjä, jotka tekevät kansakunnan kuvitteellisesta yhteisöllisyydestä käsin kosketeltavan. Urheilijoiden kautta tavallisinkin ja epäpoliittisinkin kansalainen voi helposti samastua kansakuntaan. Kansainvälisissä urheilukilpailuissa ihmisestä itsestään, vaikka hän vain hurraisi katsomossa, tulee kansakuntansa symboli. Ruotsi-ottelussa suomalaiset katsojat ovat sinivalkoisine lippuineen symbolisesti yhtä kuin Suomi, niin kuin ruotsalaiset ovat viikinkihatuissaan Ruotsi.

---

<sup>39</sup> Hobsbawm 1994, 122

<sup>40</sup> Hobsbawm 1994, 56-57

<sup>41</sup> Hobsbawm 1994, 156

<sup>42</sup> Hobsbawm 1994, 157

### 3. Suomi ja suomalaisuus

Suomalaisuutta voidaan tarkastella analysoimalla sitä kulttuuristen syvärakenteiden tasolla. Timo Ruin mukaan ensimmäisenä ja helpoimmin havaittavana on kulttuurin pintataso, johon kuuluu kaikki se konkreettinen, kuten teknologia, taide ja tiede, jonka kukin kulttuuri tuottaa. Toiseen tasoon kuuluvat käsitykset kulttuurisesti jaetuista arvoista, normeista ja käyttäytymiskoodeista. Kolmantena on eräänlainen kulttuurin syvätaaso, johon kuuluvat kulttuurin taustalla vaikuttavat perusmyytit, käsitykset uskonnosta ja muista korkeammista voimista.<sup>43</sup> Kulttuurin pintataso on helposti havaittavissa, kun ylittää kahden valtion välisen rajan. Kun esimerkiksi ajaa autolla Haaparannan kohdalta Ruotsiin huomaa pienistä asioista, että vaikei maisema muutu, niin on saavuttu ulkomaille. Ruotsin puolella esimerkiksi taajamamerkki on keltainen liikennemerkki, jossa muistutetaan, että tyhjäkäynti on sallittu ainoastaan minuutin ajan. Toinen taso onkin jo hankalammin havaittavissa. Käsitykset kulttuurisesti jaetuista arvoista, normeista ja käyttäytymiskoodeista aukenevat useimmiten vasta kun maassa viettää pitempiä aikoja. Tyypillisiä ruotsalaisia käyttäytymiskoodeja ovat esimerkiksi ”hej”-n sanominen ja hymyileminen muille samaan aikaan hissiin, rappukäytävään tai lenkkipolulle osuneille ihmisille. Suomessa tervehdys rajoittuu lähinnä ennestään tuttujen ihmisten piiriin. Ruotsalaisessa kulttuurissa syvätaaso eli kansallisten kertomusten taustalla vaikuttavat perusmyytit liittyvät usein viikinkeihin ja Lucia-neitoon. Suomessa ne kumpuavat usein Kalevalasta ja metsäluonnosta.

Zacharias Topelius arveli vuonna 1875 ilmestyneessä Maamme-kirjassa, että Suomeen saapuva muukalainen havaitsee tämän maan asukkaiden olevan paljon toistensa luonteisia. Topeliaanista Suomen kansaa kuvastivat muun muassa seuraavat ominaisuudet: hidastuneisuus, jumalanpelko, kestävyys, karaistuneisuus, voimakkuus, kärsivällisyys, rauhallisuus, urhoollisuus, sotakuntoisuus, sitkeys, itsepintaisuus ja vapauden rakkaus. Topeliaanisen kansankuvan rinnalle ovat sittemmin nousseet Runebergin, Kiven ja Linnan kirjallisten teosten, Sibeliuksen sävellysten sekä Kaurismäen elokuvien tarjoamat representaatiot suomalaisuudesta.

Matti Peltosen mukaan omakuvasta puhumista leimaa kaksi piirrettä. Ensimmäinen puhe suomalaisuudesta muodostuu yleensä sellaiseksi, että viittaukset todellisuuteen jäävät vähäisiksi tai korvautuvat viittauksilla kuvataiteen ja kirjallisuuden tuotteisiin. Toiseksi suomalaisuudesta puhuva sisällyttää yleensä puheeseensa sellaisia viittauksia, jotka rajaavat hänet kohteena olevan suomalaisuuden ulkopuolelle.<sup>44</sup> Kun puhumme huonoitsetuntoisista, tennissukkaisista ja juroista suomalaisista emme sisällytä itseämme kohteena olevaan ihmisjoukkoon.

---

<sup>43</sup> Rui 1998, 38

<sup>44</sup> Peltonen 1988, 123

Suomalaisuuden määreet kiinnittyvät monenlaisiin ja vaihteleviin kulttuurisiin merkitysyhteyksiin. Kun suomalaisuudesta puhutaan, tapahtuu se yleensä viittaamalla määrättyihin ilmiöihin, esineisiin tai ihmisiin. Mutta voiko suomalaisuudesta puhua ilman viittausta sisuun, saunaan tai Sibeliukseen? Mitä suomalaisuus silloin on? Jorma Anttila sanoo, että suomalaisuus on kulttuurisesti sopimuksenvarainen määre, jota ei sellaisenaan ole olemassa todellisuudessa. Suomalaisuus on sitä, mikä on historiallisen prosessin kuluessa sosiaalisesti määritelty suomalaiseksi. Suomalaisuus ei ole kuitenkaan sen epätodellisempi kuin muutkaan kulttuuriset ilmiöt. Se on sosiaalinen representaatio, joka elää ihmisten mielissä kuviteltuna todellisuutena. Sosiaaliset representaatiot ovat ihmisten tulkintoja maailmasta. Ne luovat kollektiivista tajuntaa ja antavat käsitteinä ja kuvina aineksia ajattelulle.<sup>45</sup>

Risto Alapuro huomauttaa, että useimmat suomalaisuuteen liitetyt symbolit paljastuvat kansakuntia vertailtaessa ylikansallisiksi piirteiksi. Esimerkiksi luonnon ja oman maan mytologisointi tulee Maamme-laulun esille lisäksi myös Ruotsin, Norjan ja Tanskan kansallislauluissa:

Ruotsi: *Du gamla, du fria fjällhöga Nord, du tysta glädjrika sköna! Jag hälsar dig vänaste land uppå jord, din sol, din himmel dina änger gröna...* (1844).

Norja: *Ja, vi elsker dette landet, som stiger frem furet, vejrbidt over vandet med de tusind hjem...* (1859)

Tanska: *Der er et yndigt land, det står med brede bøge nær salten Østerland. Det bugter sig i bakke, dal, det hedder gamle Danmark...* (1819)

Alapuron mukaan onkin turha yrittää määrittää mitä ”todelliseen” suomalaisuuteen kuuluu. Sen sijaan hedelmällisempää on keskittyä tutkimaan niitä tulkintasääntöjä, joiden varassa suomalaiset tunnistavat toisensa.<sup>46</sup> Matti Peltosen mukaan kansallisia tulkintasääntöjä voidaan tarkastella kolmen kategorian valossa:<sup>47</sup>

1. Kansallinen identiteetti, johon kuuluvat sellaiset kansalliset symbolit ja niihin liittyvät peruskokemukset, jotka ovat kaikille tuttuja, usein toistettuja, banaalisuuteen saakka yksinkertaisia. Suomalaisesta kansallisesta identiteetistä puhuminen edellyttää, että se on ”kaikkien” jakama yhteinen ilmiö.

---

<sup>45</sup> Anttila 1993, 108

<sup>46</sup> Alapuro 1993, 6

<sup>47</sup> Peltonen 1999, 20-21

2. Kansallinen mentaliteetti, joka tarkoittaa suhtautumistapaamme itseemme ja maailmaan tai tiedostamattomia rutiineja. Kansalliseen mentaliteettiin sisältyy paljon julkilausumatonta, kanssaihmisiltä, etenkin edellisiltä sukupolvilta, opittua ainesta.
3. Kansalliset stereotyyppit ja niiden alaryhmänä kansalliset omakuvat ovat pitkäaikaisia kasvatuksen ja joukkotiedotuksen välittämiä ja ylläpitämiä kulttuurisia kuvia. Omakuvan ei tarvitse välttämättä olla kaikkien jakama eli se, että meillä on tietynlainen kuva suomalaisuudesta, ei vielä pakota meitä omaksumaan mitään suomalaisten ja heistä piirretyn kuvan suhteesta. Kansallinen omakuva voi jäädä kirjallisen eliitin ylläpitämäksi traditioksi, jota kirjallisuus ja joukkotiedotus koululaitoksen avustuksella ylläpitävät.

### 3.1 Kansallinen omakuva

Suomalaisuudella on tyypillisesti selitetty monia negatiivisia ilmiöitä. Esimerkiksi Kati Laine-Sveiby on havainnut, että joukkoviestinten lisäksi myös monilla tutkijoilla on ollut vaikeuksia löytää suomalaisuudesta positiivisia piirteitä.<sup>48</sup> Suomalaisuutta on kuvattu metsäläisyyden, huonon itsetunnon ja sisun yhdistelmäksi: suomalainen menee vaikka läpi harmaan kiven kun viisas kiertää sen. Myös Peltonen sanoo, että kansalliset omakuvat ovat harvoin yhtä vähätteleviä ja negatiivisesti arvottuneita kuin suomalaisten omakuva.<sup>49</sup> Hänen mukaansa tämä selittyy sillä, että suomalainen kansallisen omakuvan synty ajoittui vuosiin 1870 - 1920, jota Hobsbawm kutsuu nationalismin toiseksi vaiheeksi.<sup>50</sup> Tällöin kielen ajateltiin olevan keskeinen kansallisuuksia määrittelevä ilmiö. Suomen kielen kannalta tästä aiheutui epäedullinen vertailuasetelma ruotsin kieleen nähden. Kun korkeakulttuuria ei vielä ollut suomen kielellä, voitiin väittää, että suomalainen kulttuuri oli kehittymättömämpää. Vielä 1900-luvun alussa oli luontevaa käsittää suomalaisiin liitetyt ominaisuudet, kuten metsäläisyys ja vähäpuheisuus, kielen kehittymättömyydestä johtuviksi. Myös viime vuosisadan alun poliittinen kehitys, työväenliikkeen itsenäistyminen ja vuoden 1905 suurlakko osaltaan vahvistivat negatiivisesti määrittynyttä kansankuvaa. Peltosen mukaan 1900-luvun alun tapahtumat johtivat siihen, että sivistyneistö pettyi kansan syviin riveihin ja ”runebergiläinen kansankuva” murtui.<sup>51</sup>

Kuluneen sadan vuoden aikana suomalainen kulttuuri on kehittynyt niin, ettei vertailu ruotsinkieliseen kulttuurielämään enää ole keskeistä tai aiheuta alemmuuden tunteita. Sen tilalle on tul-

---

<sup>48</sup> Laine-Sveiby 1991, 7-8

<sup>49</sup> Peltonen 1999, 22

<sup>50</sup> Hobsbawm 1994, 116-117

<sup>51</sup> Peltonen 1999, 25

lut suomalaisuuden hahmottaminen suhteessa laajempaan kansallisuuksien joukkoon. Kansainvälistymiseen liittyvät kehityslinjat ovatkin herättäneet keskustelua siitä, että suomalainen kansallisvaltio itsestään selvänä, homogeenisena yhteisönä on kyseenalaistumassa.<sup>52</sup> Suomeen ulkomailta suuntautunut kasvava muuttoliike on osaltaan vaikuttanut siihen, että väestö ei ole enää samassa määrin homogeenista kuin muutama vuosikymmen aikaisemmin. Ulkomaalaisten määrä lähti Suomessa jyrkkään nousuun 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa. Varsinaisesti Suomen kansainvälistymisen voidaan kuitenkin sanoa alkaneen vasta 1990-luvulla.<sup>53</sup> Euroopan integraatiokehitys on myös osaltaan edesauttanut kansallisen yhtenäiskulttuurin murenemistä. Kun kansallisvaltiot luovuttavat päätösvaltaansa Euroopan unionille, ei kansakunta enää ole yhtä vahva tai itsestään selvä samastumiskohde, ja se merkitsee uudenlaista identiteettityötä. Yksilöt voivat valita identiteetin aineksia yhä enemmän oman elämäntavan ja omien mieltymysten mukaan. Eri kansallisuudet, alakulttuurit ja yksittäiset elämäalueet toisissa kulttuureissa voivat toimia kansakunnan tavoin kuvitteellisena yhteisönä ja kollektiivisten identiteettien identifikaatiokohteina. Suomalaisuuden sijaan yksilö voi samastua newyorkilaiseen työpajaan, pohjoismaiseen arvomaailmaan, suomalaiseen perheeseen ja ystäväpiiriin, kesäiltaan Saimaalla, metropolien katuviilinaan, italialaiseen ravintolaan, ranskalaiseen kahvilaan ja Englannin alahuoneeseen.<sup>54</sup>

Suomen osalta kansainvälistymiseen liittyvät kulttuuriset muutokset ovat merkinneet ennen kaikkea yhtenäiskulttuurin hajoamista ja moninaistumista. Alasuutarin mukaan yksi tärkeimpiä hajottavia tekijöitä on ollut sähköisen viestinnän monopolien murtuminen.<sup>55</sup> Vasta itsenäistyneen valtion rakentamiseen kuului ajatus kansan sivistystason kohottamisesta, ja sen vuoksi maan rajoja tuli valvoa ja ulkoa tulevia vaikutteita kontrolloida. Näillä perusteilla legitimoitiin maan rajojen sisällä toteutettava kontrolli- ja valistustoiminta. Suomen kohdalla tämä toteutui ennen kaikkea alkoholi- ja viestintäpoliittisissa päätöksissä, jotka ovat itsenäistymisestä saakka perustuneet kansansivistyksellisille motiiveille. Kun yleisradiotoiminta 1920-luvun puolivälissä alkoi, tehtiin siitä valtion monopoli, jonka keskeisenä tehtävänä oli ”sivistävän kulttavan” tarjoaminen väestölle. Alasuutarin mukaan koko Suomen itsenäisyyden aika on ollut monessa mielessä tällaisen kansansivistyksellisen kulttuuriprotektionismin kulta-aikaa, joka on jatkunut eri muodoissaan näihin päiviin asti, vaikka sen tulkinnat ja painotukset ovat vaihdelleet vuosikymmenestä toiseen.<sup>56</sup>

---

<sup>52</sup> Alasuutari & Ruuska 1999, 236

<sup>53</sup> Alasuutari & Ruuska 1999, 234

<sup>54</sup> Heiskanen 1992, 19-20

<sup>55</sup> Alasuutari 1996

<sup>56</sup> Alasuutari 1996, 185-215

#### 4. Ruotsi ja ruotsalaisuus

Ruotsalaisen kansallisvaltion kehitys poikkeaa muista pohjoismaista siinä, että Ruotsi on ollut ole-massa hyvin pitkään eikä sen ole koskaan tarvinnut naapurimaiden tavoin taistella ”uhkaavaa iso-veljeä” vastaan. Norjassa kamppailu unionia ja Ruotsin kuningasta vastaan loivat norjalaisen kan-sallisuusaatteen. Suomessa irtaantuminen Ruotsista ja myöhemmin Venäjältä nostattivat kansallis-tuntoa. Tanskassa kansallinen kansallisuusaate profiloitui pitkälti Saksaa vastaan. Tämän lisäksi Norja, Suomi ja Tanska ovat kärsineet sisäisistä ristiriidoista ja kielipoliittisista kysymyksistä. His-toriallisten syiden vuoksi kansallisuusaate ei koskaan saanut Ruotsissa samanlaista poliittista lata-usta kuin naapurimaissa:

*Låt oss slippa höra mer om Modern Svea och låt oss i stället se Sverige som det är  
- ett vackert land och ett folk som kunde vara älskvärt nog, om det icke skröte så mycket och  
hölle så många uppstylande tal.*<sup>57</sup> (Gustav Fröding 1892)

Orvar Löfgrenin mukaan Ruotsi on valtio, josta voi puhua patriotismin kehityksena.<sup>58</sup> Siinä missä nationalismi edustaa suomalaisille itsenäisyyttä ja kansallista yhtenäisyyttä, assosioituu se Ruotsissa kielteisiin asioihin, kuten esimerkiksi Stalinin, Hitlerin tai Milosevicin hallitsijakausien tapahtumiin. Ruotsissa kansallispäivänä vietetään Ruotsin lipun päivää 6. kesäkuuta. Ruotsalaisten arjessa päivä ei juurikaan erotu, sillä päivä ei ole pyhäpäivä eikä silloin järjestetä kansallisia juhlia tai kuninkaan vastaanottoa. Norjassa vastaavanlainen tapa olisi mahdottomuus. Siellä kansallispäi-vää ”Syttende maj”:ta juhlitaan kuin Suomessa vappua.

Union aikana eli vuosina 1814-1905 Norja kuului Ruotsiin. Norjan irtaantuminen Ruotsista kasvatti ruotsalaisten kansallistuntoa, ja vuoden 1905 jälkeen Ruotsissa alettiin viettää kansallispäi-vää. 1900-luvun alussa Tukholmaan rakennettiin myös ruotsalaisen historian näyteikkunat, Skanse-nin ulkoilmamuseo ja Nordiska Museet. Samoihin aikoihin Carl Larsson vangitsi ruotsalaisuuden maalauksissaan ja Selma Lagerlöfin Peukaloinen kiersi hanhiemon selässä kuningaskuntaa.

Peter Dahlén sanoo, että Ruotsissa nationalismien ilmenemismuotoihin voidaan vetää raja en-nen ja jälkeen toisen maailmansodan päättymisen eli vuoden 1945. Sota jätti ruotsalaistenkin mie-liin joitakin arpia, mutta ennen kaikkea niiltä ajoilta ruotsalaisille jäi huono omatunto. Tästä johtuen 1950- ja 1960-lukujen Ruotsissa kansallismielisyys, puhe kansallisista uroteoista tai kansakunnan menneisyyden ihannointi, oli arka asia. Sen tilalle tuli käsitys Ruotsista nykyaikaisena yhteiskunta-

---

<sup>57</sup> Löfgren 1993, 51

<sup>58</sup> Löfgren 1993, 28

muotona, solidaarisena kansankotina, joka oli vapautunut kansallismielisen menneisyyden rasittamasta painolastista ja jossa oli sopimatonta tehdä ero ”meidän” ja ”muiden” välillä.<sup>59</sup>

Kansankodin rakennuksessa keskeiset käsitteet olivat demokraattisuus ja nykyaikaisuus. Nykyaikaisuuden vaatimus koski myös kansallista kulttuuriperintöä. Uusi Ruotsi tarvitsi uudenlaisen historian ja toisenlaiset sankarit kuin se Ruotsi, jonka patriotismi oli luonut. Uuden Ruotsin sankareiksi nousivat löytöretkeilijät, tiedemiehet sekä teollisuuden uranuurtajat, ja vanhat sotasankarit saivat väistyä.<sup>60</sup>

1970-luku merkitsi Ruotsin historiassa aikaa, jolloin talouden pitkä nousukausi kääntyi laskuun ja maahan muuttaneiden siirtolaisten lukumäärä ylitti miljoonan ihmisen rajan. Birgitta Höijer kuvaa aikaa sanoin ”kansankotiin tuli särö”.<sup>61</sup> Dahlénin mukaan nämä seikat osaltaan vaikuttivat siihen, että nationalismista tuli 1970-luvulla aihe, joka oli lähes tabu. Voidaan kuitenkin sanoa, että jonkinasteista kansallismielisyyden uudelleen heräämistä on ollut havaittavissa 1980-luvulta lähtien. Uusi kansallismielisyys on virinnyt lähinnä nuorten keskuudessa, ja se liittyy läheisesti urheiluun. Yleisesti ottaen kansallisessa tietoisuudessa kielteinen suhtautuminen kansallismielisyyteen kuitenkin yhä jatkuu. Kansallismielisyyden negatiivinen arvottuminen näkyy Dahlénin mukaan muun muassa kansallisten traditioiden ja symbolien kieltämisenä. Esimerkiksi eräissä ruotsalaisissa kouluissa kansallislaulun esittäminen on koulun kevätjuhlissa kielletty, sillä sen ajatellaan olevan loukkaavaa ja alistavaa "uusia ruotsalaisia" eli siirtolaisia kohtaan.<sup>62</sup> 1980-luvulla myös Ruotsin lipusta tuli ongelmallinen symboli, sillä erilaiset äärioikeistojärjestöt alkoivat käyttää sitä omana symbolinaan rasistisissa kulkueissa. Lipun käyttö kärjistyi, kun Tukholmassa syntyi kiistoja ruotsalaisten ja ulkomaalaisten taksikuskien välille. Siellä taksin ikkunaan liimattu Ruotsin lippu edusti ruotsalaisuuden provokatiivista symbolia. Tällaisten tapahtumien myötä alkoi olla epäselvää, käytettiinkö Ruotsin lippua ruotsalaisuuden symbolina vai muukalaisvihan merkinä.

#### **4.1 Ruotsalainen omakuva**

Kuinka ruotsalaisuus olisi rakentunut, jos Ruotsin 1800-luvun historia olisi täynnä taistelua vieraan vallan sortoa vastaan ja kamppailua kansallisen yhtenäisyyden puolesta, kysyy Jonas Frykman kirjassa *Försvenskningen av Sverige*. Olisiko ruotsalainen isänmaallisuus siinä tapauksessa saanut samanlaisia sisukkuutta ja surumielisyyttä kuvaavia määreitä kuin Suomessa? Vai olisiko siitä tullut

---

<sup>59</sup> Peter Dahlénin haastattelu 8.2.2000

<sup>60</sup> Löfgren 1993, 53-55

<sup>61</sup> Höijer 1998, 214

<sup>62</sup> Peter Dahlénin haastattelu 8.2.2000

iloinen lippujuhla kuten Norjassa? Ruotsalaista kansallista identiteettiä ei koskaan ole varsinaisesti rakennettu, minkä seurauksena ruotsalaisen kansallisen identiteetin omintakeisin piirre on Frykmanin mukaan identiteettiä kuvaavien määreiden moninaisuus. Ruotsalaisesta kansallisesta identiteetistä puhutaan yleensä viittaamalla viikinkiaikaan, nationalismien ideologian romantisoituun näkemykseen maaseudusta ja talonpojista sekä kansankodin rakentamiseen. Suomeen ja Norjaan verrattuna identiteetille annetut ominaisuudet eivät kuitenkaan ole kovinkaan yhteneviä.<sup>63</sup>

Kansallisesta mentaliteetista puhuminen oli Ruotsissa kauan tabu, kirjoittaa etnologi Åke Daun kirjassaan *Svensk mentalitet*.<sup>64</sup> Orvar Löfgrenin mukaan tyypillisin ruotsalaista kansallista mentaliteettiä kuvaava määre on ironinen suhtautumistapa kansallisiin ilmiöihin tai puheeseen kansallisesta identiteetistä.<sup>65</sup> Kenties näistä seikoista johtuen myös ruotsalaiselle kansalliselle omakuvulle on tyypillistä sitä kuvaavien adjektiivien moninaisuus. Löfgren sanoo, että ruotsalainen kansallinen omakuva vaihtelee vertailukohteena olevan ryhmän mukaan. Jos ruotsalainen vertaa itseään eteläeurooppalaisiin, saa omakuva seuraavat määreet: ruotsalaiset ovat organisaatiokykyisiä, täsmällisiä, tunteensa hallitsevia ja mielikuvituksettomia ihmisiä. Jos vertailukohteena ovat suomalaiset tai venäläiset, nousevat kansallisessa omassakuvassa esille toiset piirteet, koska nämä kansat kuvataan usein vielä värittömämpinä ja synkempinä kuin ruotsalaiset.<sup>66</sup> Ruotsalaiseen omakuvaan yleisimmin liitetyt ominaisuudet ujous, käytännöllisyys, rationaalisuus, ahkeruus sekä säästäväisyys tunteissa ja raha-asioissa ovat luonteenpiirteitä, jotka kuvaavat perinteisen talonpojan luonnetta.<sup>67</sup> Omasta mielestään ruotsalaiset ovat iloisia, kilttejä, onnellisia, luontoa rakastavia, solidaarisia, tasa-arvoisia, hiljaisia ja muodollisia. Ihmisiä, jotka haluavat tehdä *varje dag till den gladaste*.<sup>68</sup>

Yhteistä suomalaisuudelle, ruotsalaisuudelle, tanskalaisuudelle ja norjalaisuudelle ja maiden tuotamille kuville kansallisesta identiteetistä on se, että kansallinen aines henkilöityy useimmiten mieheen. Maiden kansallissankarit ja historian muut merkkihenkilöt ovat ani harvoin naisia. Silloin kun feminiinisyys on esillä kansakuntaan liittyvässä kuvastossa, liittyy se lähes poikkeuksetta luontoon. Suomi Neito, Moder Svea, die Nationalmutter Germanica ovat symbolisia äitihahmoja, jotka tuottavat kansakunnan puolesta taistelevia poikia ja miehiä.<sup>69</sup>

---

<sup>63</sup> Frykman 1993, 138, 151

<sup>64</sup> Daun 1989

<sup>65</sup> Löfgren 1993, 28

<sup>66</sup> Löfgren 1993, 33

<sup>67</sup> Frykman 1993, 141

<sup>68</sup> Frykman 1993, 128, 151, 153

<sup>69</sup> Ehn 1993, 269-270



Myös urheilun ja maailma on maskuliininen: kilpaurheilu oli ensin sallittu vain miehille ja urheilusta kertova toimittajakunta koostui vuosikautia pelkästään miehistä. Urheilun maskuliinisesta diskurssista kertoo myös se, että Suomen naisten maajoukkue on voittanut vuodesta 1987 lähtien kaikki Ruotsi-ottelut. Siitä huolimatta, että naisjoukkueemme on voittanut maaottelun 13 kertaa peräkkäin, henkilöityy maaotteluvoitto miesten joukkueeseen. Jos Suomen miesten joukkue voittaa, on Suomi voittanut maaottelun. Jos miesten joukkue häviää, on Suomi hävinnyt maaottelun.

Tarkastelemissani urheiluselostuksissa maskuliinisuuden hegemonia näkyy siinä, että vuosina 1959 ja 1970 stadionilla samanaikaisesti käyty naisten maaottelu ei saa lähetysaikaa. Vuonna 1999 naisurheilijoiden suoritukset toki selostetaan, mutta silti selostuksessa pääosassa on miesten maajoukkue. Vuoden 1970 selostuksessa Pekka Tiilikainen mainitsee naisjoukkueen mukanaolon avajaisseremonioissa sanoen, että *ulkoradalla näkyy siroa naiskauneutta sinivalkoisissa asuissa. Mars-si suoritetaan ikään kuin siten, että daami ja kavaljeeri ovat rinnakkain ja että muutama jäänyt ilman naisellista tukijaa paitsi* (kts. luku 8.1).

Tässä valossa onkin mielenkiintoista havaita, että Ruotsi-ottelu on Salpausselän kisojen ohella urheilutapahtuma, joka houkuttelee stadionille suurimman määrän naiskatsojia. *Se on siinä määrin myös perhetapahtuma, etteivät naiset tunne itseään vieraksi katsomossa.*<sup>70</sup> Ruotsi-ottelussa yksittäisten urheilijoiden jahtaamat ennätykset ovat joukkueen kokonaismenestyksen kannalta vähemmän merkityksellisiä. 800 ja 1500 metrin ”taktiikkajuoksut” ovat esimerkki siitä, että oman henkilökohtaisen ennätyksen sijaan Ruotsi-ottelussa joukkueen heikoinkin lenkki pyritään auttamaan pistesijoille. Maaottelussa omien kannustaminen ja heidän voitoistaan riemuitseminen suomalaisuuteen liittyviä puhetapoja, mikä puolestaan edesauttaa myös naiskatsojan samastumista Suomeen ja suomalaisuuteen, vaikka pääosassa kentällä ovat miehet.

---

<sup>70</sup> Raevuori, Arponen & Hannu 1996, 12

## 5. Media ja kansallinen identiteetti

Michael R. Realin mukaan se, miten paikallistamme itsemme ajassa ja tilassa, liittyy kiinteästi mediakokemuksiimme.<sup>71</sup> Medioiden antamat mallit ohjaavat monessa tapauksessa käsityksiämme todellisuudesta, käyttäytymisestämme ja pukeutumisestamme. Realin käsite *supermedia* tarkoittaa sitä, että nykykulttuurissa mediat ovat kaikkialla ja että niillä on suuri, mutta vaikeasti selitettävä vaikutus päivittäiseen elämäämme.

1. Supermedia tunkeutuu kulttuuriin ja muokkaa sitä levittämällä tietoja uusista keksinnöistä ja vauhdittamalla muutoksia. Supermedia on vallitsevan kansallisen tietoisuuden ylläpitäjä, sillä valikoidessaan tarjottavat uutiset, tiedotteet ja viihteen media osaltaan ohjaavat ihmisten ajatusmaailmaa.
2. Supermedia muokkaa inhimillisiä kokemuksia. Media toimii kielen ja muiden merkkijärjestelmien tavoin merkitysten välittäjänä ja lähteenä. Kokemus siitä, että on elänyt tietyt mediatapahtumat (esim. jääkiekon maailmanmestaruus, Mika Häkkisen F1-voitto, Dianan kuolema) vaikuttaa tapaamme jäsentää asioita.
3. Supermedia kertoo yhteiskunnallisesta vallasta, sillä joukkotiedotusvälineiden omistus keskittyy yhä harvempien käsiin.
4. Supermedia on ihmisten välistä rituaalisuutta. Mediatapahtumat synkronisoivat ihmiset yhteiseen aikaan ja historiaan.

Myös Löfgren kannattaa Realin näkemystä joukkotiedotusvälineiden asemasta yhteiskunnallisena supermedianana. Hän sanoo, että jo 1800-luvun ensimmäisillä sanomalehdillä oli tärkeä tehtävä kansallisen yhtenäisyyden lujittamisessa ja kansallisen identiteetin rakentamisessa.<sup>72</sup> Myöhemmin lennätinverkoston rakentaminen ja radiotoiminnan aloittaminen synnyttivät vertauskuvia siitä, miten ”langat ja johdot” symbolisesti sitoivat valtakunnan osat toisiinsa. Vuodesta toiseen samana pysyvä ohjelmakaavio loi vähitellen kansalaisten arki- ja juhlapäiviä strukturoivia traditioita. Ruotsin radiossa soitetaan esimerkiksi yhä ylioppilaiden laulua toukokuun ensimmäisenä päivänä vuonna 1927 alkaneen perinteen mukaisesti. Radio loi kansallisen kuuntelijaperheen, kollektiivisen subjektiivisuuden, kuten Löfgren asian ilmaisee:

*Massmedialt nationellt subjekt etablerades: ”vi” - den svenska lyssnarfamiljen. Så skapades svenska lördagkvällen, en medieinstitution som TV senare förde vidare, ofta med en allt mer markerad nostalgisk längtan tillbaka till den tid då hela folket kunde samlas inför ett program.*<sup>73</sup>

---

<sup>71</sup> Real 1989, 17, 22, 252-257

<sup>72</sup> Löfgren 1990, 89-91

<sup>73</sup> Löfgren 1990, 104

## 5.1 Yleisradiotoiminta

Yleisradiotoiminta määritetään radiotoiminnaksi, joka käsittää puhe-, musiikki- tai muiden sanomien valmistamisen, lähettämisen ja siirtämisen radioaaltojen välityksellä tai johdinteitse suurehkolle, tarkemmin määrittelemättömälle kuulijakunnalle, joka voi suunnilleen samanaikaisesti vastaanottaa lähetetyn sanoman.<sup>74</sup> Eurooppalaiselle julkisen palvelun yleisradiotoiminnalle on ominaista se, että yleisradioyhtiö on muodollisesti itsenäinen, mutta käytännössä valtion kontrolloima järjestelmä.<sup>75</sup> Taloudellisten ja teknisten resurssien lisäksi myös kussakin yhteiskunnassa vallitsevat kulttuuriset ja sosiaaliset intressit vaikuttavat yleisradiotoiminnan kehittymiseen. USA:ssa valtakunnallinen yleisradiotoiminta järjestettiin kaupallisten periaatteiden mukaisesti. Siellä ohjelmatarjontaa sääteleväksi periaatteeksi muodostui mahdollisimman suuren kuuntelijakunnan ja samalla myös mahdollisimman suurten mainostulojen saavuttaminen. Entisissä Itä-Euroopan valtioissa valtiovalta käytti yleisradiotoimintaa poliittisen propagandan välineenä. Monissa Länsi-Euroopan maissa yleisradiotoiminnan malliksi muodostui valtion omistama tai valvoma ”julkinen palvelu” (public service), jonka esikuvana pidetään Britannian BBC:tä. John Reith, BBC:n ensimmäinen johtaja, määritteli julkisen palvelun yleisradioyhtiön velvollisuudeksi välittää mahdollisimman moneen kottiin sitä, mikä inhimillisen tiedon, pyrkimysten ja saavutusten alueella oli parasta. Reithin mukaan ohjelmiston taustalla tuli olla selkeä ohjelmapolitiikka, jotta ohjelmien ja siten myös radion taso muunakin kuin pelkkänä viihdevälineenä voitaisiin taata.<sup>76</sup>

Yleisradiotoiminnan tutkimus on tähän saakka ollut lähes yksinomaan radioyhtiöiden historian dokumentointia. Alan klassikoina pidetään Asa Briggsin kirjoittamaa neliosaista BBC:n historiaa, jonka ensimmäinen osa julkaistiin vuonna 1961, ja Erik Barnouwin vuonna 1966 ilmestynyttä amerikkalaisen yleisradiotoiminnan historiaa. Pohjoismaissa vastaavia tutkimuksia ovat muun muassa norjalaisen Hans Fredrik Dahlin kirjoittama trilogia NRK:n vaiheista ja Suomessa Eino Lyytisen, Timo Vihavaisen, Raimo Salokankaan ja Kari Ilmosen kirjoittama kolmiosainen Yleisradion historia, joka ilmestyi vuonna 1996. Ruotsissa vastaavaa valtakunnallisen yleisradioyhtiön historiaa ei ole vielä tehty, vaikka suunnitelmat sen kirjoittamisesta olivat vireillä jo 1960-luvun lopussa.<sup>77</sup> Ruotsalainen yleisradiotutkimus on sen sijaan suuntautunut radion ja television eri ohjelmagenrejen historiallisten vaiheiden dokumentointiin.

1990-luvun alussa radiotutkimuksen kenttä laajeni radiotoiminnan sosiaali- ja kulttuurihistoriallisen perspektiivin huomioiviin tutkimuksiin. Näistä ensimmäisten joukossa julkaistiin David

---

<sup>74</sup> Tulppo 1976, 23,

<sup>75</sup> Thurén 1997, 13

<sup>76</sup> Salokangas 1997, 116

<sup>77</sup> Nordberg 1998, 16

Cardiffin ja Paddy Scannellin teos *A Social History of British Broadcasting 1922-1939: Serving the Nation*. Kirjan esipuheessa tekijät korostavat sitä, ettei heidän tarkoituksenaan ollut pelkästään tutkia BBC:n historiaa vaan myös sitä, miten BBC on vaikuttanut englantilaiseen elämään.<sup>78</sup> Ruotsissa vastaava tutkimus on Karin Nordbergin väitöskirja *Folkhemmets röst*, joka käsittelee radion roolia ruotsalaisessa yhteiskunnassa vuosina 1925 - 1950. Väitöskirja on osa Ruotsissa tämän vuosikymmenen alussa alkanutta radio- ja TV-toiminnan historiallisia vaiheita kartoittavaa *Etermedierna i Sverige* -tutkimusprojektia, jossa on mukana parikymmentä tutkijaa eri tieteenaloilta.

## 5.2 O.Y. Suomen Yleisradio - kansan sivistäjä

Koko valtakunnan tarpeita palvelevan yleisradioyhtiön suunnitteluvaiheessa tutustuttiin muiden maiden radioyhtiöiden toimintaperiaatteisiin ja sovellettiin niitä suomalaisiin olosuhteisiin. BBC:n lisäksi myös Ruotsin Radiotjänstin toiminta muodostui monin tavoin suomalaisen yleisradiotoiminnan esikuvaksi. Ensimmäisen ohjelmansa O.Y. Suomen Yleisradio – A.B Finlands Rundradio lähetti 9.9.1926.<sup>79</sup> Vuoteen 1934 saakka Yleisradio oli pelkkä ohjelmayhtiö, joka käytti radio-ohjelmiensa lähettämiseen valtion omistamia lähetyksasemia. Yhtiön osake-enemmistön omistivat radioyhdistykset, osuustoimintaliikkeet, pankit sekä maa- ja metsätalousjärjestöt.<sup>80</sup> Tässä suhteessa Suomi poikkesi Ruotsista, jossa radioyhtiön omistivat lehdistö ja radioteollisuus, sekä Englannista, jossa BBC:n omistivat radiolaitteiden valmistajat. Vuonna 1934 Yleisradio muutettiin valtioenemmistöiseksi osakeyhtiöksi, ja samalla sen nimi muuttui O.Y. Suomen Yleisradio A.B:ksi.<sup>81</sup>

1920-luvulla Suomen sivistyneistö koki kansan sivistys- ja valistustyön yhdeksi vasta itsenäistyneen maan valtiolliseksi velvoitteeksi. Sivistys- ja valistustyöllä tähdättiin kansallisen yhtenäisyyden lujittamiseen ja samalla etenkin kansan alempien kerrosten aktivoimiseen oman henkisen ja taloudellisen tilanteen parantamiseksi. Vuoden 1929 yhtiöjärjestyksessä Yleisradion tehtäväksi määriteltiin

*Kansansivistyksen edistäminen, hyödyllisten tiedonantojen toimittaminen, jalostavan ja viattoman ajanvietteen hankkiminen varsinkin etäällä liikekeskuksista asuvien tarpeita silmälläpitäen sekä yleensä sivistyskeskuksiin kerääntyneen tiedon ja taiteen levittäminen kansamme laajoille piireille.*<sup>82</sup>

---

<sup>78</sup> Scannell & Cardiff 1991

<sup>79</sup> Ilmonen 1996, 13

<sup>80</sup> Lyytinen 1996, 24

<sup>81</sup> Stormbom 1968, 21

<sup>82</sup> Lyytinen 1996, 23

Samaa asiaa korostettiin myös vuonna 1927 ilmestyneessä Yleisradion Radiokuuntelijan viikkolehden pääkirjoituksessa:

*Radio on sivistyslaitos, se tuo koteihin kaiken sen, mikä ennen oli etsittävä kateederien kupeilta, konserttisaleista ja teattereista.*<sup>83</sup>

Radion ohjelmat olivat aluksi pääosin musiikkia tai puheohjelmia, kuten esitelmiä, lausuntaa, kielten oppitunteja, uutisia ja jumalanpalveluksia. Musiikkiohjelmiston tuli palvella korkeakulttuurisia päämääriä, ja se koostuikin pääosin kamari-, sinfonia-, ooppera- ja operettimusiikista ja soololauluista.<sup>84</sup> Vuonna 1941 Yleisradion ohjelmajohdolle valitettiin, ettei kansa enää halunnut kuunnella ohjelmia, joissa *henkii joko liiallinen isänmaallinen mahtipontisuus tai hempeämielinen hymistely ja tunnelmointi.*<sup>85</sup> Radion johto oli tietoinen kuuntelijoiden mieltymysten ja ohjelmatarjonnan epäsuhdasta, mutta se ei halunnut tinkiä valistuslinjastaan, sillä väitettiin, että *”ala-arvoinen renkutusmusiikki turmelee kansan ja sotilaat (...), joten (...) niin kauan kuin sota kestää, tullaan meidän radiosta tuskin nykyistä enemmän swingiä kuulemaan.*<sup>86</sup> Yleisradion tiukkojen periaatteiden vuoksi esimerkiksi yksi vuoden 1951 suosituimmista kappaleista, Justeerin esittämä Rovaniemen markkinoilla oli koko vuosikymmenen soittokiellossa.<sup>87</sup> Yleisradio ei myöskään suostunut soittamaan Olavi Virran levyä ”Teetä kahdelle” sen liian rohkeiden sanojen takia.<sup>88</sup>

Kun radion kuuntelua tutkittiin vuosina 1943 - 44 havaittiin, että läntisellä Uudellamaalla asuvat suosivat Ruotsin Radiotjänstin ohjelmia. Monin paikoin niitä kuunneltiin jopa enemmän kuin Yleisradion ohjelmia. Kuuntelijoiden mielestä Radiotjänstin ohjelmat olivat keveämpiä ja miellyttävämpiä kuin Yleisradion ohjelmat, joita pidettiin kuivanlaisina ja uutisia sensuroituina. Läntisellä Uudellamaalla myös monet suomenkieliset mainitsivat kuuntelevansa Radiotjänstin ohjelmia.<sup>89</sup>

---

<sup>83</sup> Radiokuuntelijain viikkolehti 1927 n:o 1

<sup>84</sup> Lyytinen 1996, 57

<sup>85</sup> Olkkonen 1996, 30

<sup>86</sup> Lyytinen 1996, 199

<sup>87</sup> Peltonen 1996, 17

Rovaniemen markkinoilla: *”(...) Hetken mua hurmasi Kemijärven Hulta, Hulta kyllä tietää missä kulloinkin on kulta (...). Joka heppu esitteli mulle veljen maljaa, kyllä riitti tarinaa ja kyllä riitti kaljaa, ruma relluma rilluma rei, kun he huusivat kippis ja hei (...)”*

<sup>88</sup> Olkkonen 1996, 30

Teetä kahdelle: *”(...) Kanssain käy myös armahain, me teetä juomme kahden vain, oon minä sun ja sinä minun vain, kenenkään en lähellä saata, onnemme voin iäksi taata (...) tyttösein mä toivon sulle, pojan varmaan suot sä mulle (...)”*

<sup>89</sup> Lyytinen 1996, 202

Salokangas kuvaa Yleisradion ohjelmatarjontaa 1960-luvun alkuun saakka ”sivistyneen keskiluokan maailmaksi”. Ohjelmien kautta eliitin arvot ja maku haluttiin levittää koko kansan tietoisuuteen.<sup>90</sup> Salokangas sanoo, että Eino Sakari Revon siirtyminen Yleisradion pääjohtajaksi vuonna 1965 päätti niin sanotun ”vanhan Yleisradion kauden”. Revon kauden uutta ohjelmapoliittista linjaa alettiin kutsua informatiiviseksi ohjelmapoliitiikaksi, ja se herätti runsaasti keskustelua. Erityistä ärtymystä aiheutti se, että informatiivisen ohjelmapoliitiikan vaatimus ulottui myös radion urheiluohjelmiin. Tästä aiheutui kiistoja urheiluselostajien, etenkin Pekka Tiilikaisen ja Paavo Noposen sekä radion johdon kesken.<sup>91</sup>

1970-luku merkitsi radion sopeutumista television mukanaan tuomiin muutoksiin. Vuonna 1985 kaupallisille paikallisradioille myönnettiin toimilupa. Salokangas sanoo, että Yleisradion historiassa vain Reporadion kausi on jollakin tavalla verrattavissa siihen, mitä tapahtui 1980- ja -90-luvuilla. Hän pitää 1990 voimaan tullutta kanavajakoa Ylen Ykköseen, Radiomafiaan ja Radio Suomeen Yleisradion merkittävimpana uudistuksena sitten radiotoiminnan alkamisen, sillä sen myötä Yleisradio lakkasi tarjoamasta sivistysporvariston määrittämää ”parasta” ja ohjelmien sisällöt alkoivat entistä enemmän määräytyä yleisön kulutusmieltyksien mukaisesti.<sup>92</sup>

Vuonna 1998 radiokanavien kuuntelu jakaantui Suomessa siten, että Ylen Ykköstä kuunneltiin 8%, Radiomafiaa 7%, Radio Suomea 45%, Radio Novaa 15%, Yleisradion ruotsinkielistä kanavaa 1% ja muita kaupallisia radiokanavia 24%.<sup>93</sup>

### **5.3 Sveriges Radio – kansan sivistäjä sekin**

Ruotsalainen lehdistö koki 1920-luvun alussa radiotoiminnan uhkaavan lehdistön asemaa maan johtavana uutismediana. Voidakseen vaikuttaa radion ohjelmatarjontaan omia etujaan hyödyttävällä tavalla, sanomalehdistö vaati itselleen enemmistön perustamisvaiheessa olleen Radiotjänstin osakkeista. Perustamiskokouksessa Radiotjänstin omistussuhteet jaettiin sanomalehdistön ja radioteollisuuden kesken siten, että sanomalehdistölle merkittiin kaksi kolmasosaa ja radioteollisuudelle yksi kolmasosa osakkeista. Säännölliset lähetykset AB Radiotjänst aloitti 1.1.1925. Thurénin mukaan lehdistö käyttikin määräysvaltaansa hyödykseen. Tidningarnas Telegrambyrå (TT) vaati itselleen yksinoikeuden Radiotjänstin uutistoiminnan hoitamiseen, ja se lähetti uutisia ainoastaan iltaisin,

---

<sup>90</sup> Salokangas 1997, 117-118

<sup>91</sup> Salokangas 1996, 151

<sup>92</sup> Salokangas 1996, 343-344, 385

<sup>93</sup> Kytömaa & Ruohomaa 1999, 32

jotta radion uutiset eivät vähentäneet aamun sanomalehden menekkiä. TT:n monopoli radion uutis-  
tenvälittäjänä kesti vuoteen 1941.<sup>94</sup>

Suomen Yleisradion tavoin Radiotjänst oli aluksi pelkkä ohjelmayhtiö, joka käytti ohjelmien-  
sa lähettämiseen valtion Lennätinlaitoksen omistamaa jakeluverkkoa. Valtiolla oli myös yksinoike-  
us kuuntelulupien keräämiseen. Tämän lisäksi Radiotjänstin ohjelmatarjontaa sääteli valtion ja Ra-  
diotjänstin välinen sopimus ohjelmien sisällöstä. Sen mukaan radio-ohjelmien tuli olla vaihtelevia,  
niiden tuli tarjota hyvää ajanvietettä ja ylipäättään lisätä yleistä kiinnostusta yleisradioon. Ohjelmien  
tuli myös olla ideaalisesti, kulttuurisesti ja taiteellisesti korkeatasoisia ja niiden tuli heijastaa luo-  
tettavuutta, asiallisuutta ja puolueettomuutta. Radiotjänstin toiminta oli lisäksi järjestettävä siten,  
että se edistää kansan valistus- ja sivistystyötä.<sup>95</sup>

1950-luvulle saakka radiota pidettiin kansallisen yhtenäisyyden vahvistajana ja teollistumisen  
mukanaan tuoman sosiaalisen ja kulttuurisen eriarvoisuuden vastustajana. Thurénin mukaan 1950-  
luvun puolivälin jälkeen käsitys alkoi vähitellen muuttua, mikä enteili uuden ajan alkamista ruotsa-  
laisessa radiotoiminnassa. Tällä Thurén tarkoittaa ohjelmapolitiikan vanhojen sivistysperiaatteiden  
asteittaista vapautumista.<sup>96</sup> Myös Karin Nordberg sanoo, että Radiotjänstin toimintaa voidaan 1950-  
luvulle saakka kutsua kansansivistysprojektiksi. Radiotjänstin kolme ensimmäistä vuosikymmentä  
Ruotsin kansallinen eliitti hyödynsi radiota kansan sivistys- ja valistustyönsä nimissä.<sup>97</sup> Niin ikään  
Peter Dahlén mainitsee 1940- ja 50-lukujen taitteen Radiotjänstin ohjelmapolitiikan murrosvaihee-  
na. Siihen saakka ohjelmapolitiikan pääperiaatteena oli ollut kansan sivistystyö. Ohjelmien, myös  
viihdeohjelmien, sisältöä oli ohjannut ajatus rahvaan makumieltymysten parantamisesta. 1960-  
luvulle tultaessa ohjelmapoliittisissa päätöksissä kansan makumieltymykset saivat aikaisempaa suu-  
remman painoarvon ja ”kevyempien” viihde- ja ajanvietteohjelmien määrää lisättiin. Nordberg ku-  
vaa radiossa tapahtunutta ohjelmapoliittista muutosta sanomalla, että sen myötä *Radiotjänst jätti*  
*kateederit ja koulunpenkin taakseen ja astui uuteen journalistiseen aikakauteen, jossa yleisön ma-*  
*kumieltymyksillä oli aikaisempaa enemmän merkitystä, kansansivistyksen kustannuksella.*<sup>98</sup> Muu-  
toksen taustalla vaikuttavina tekijöinä voidaan pitää vuonna 1955 aloittaneen toisen radiokanavan  
(P2) mahdollistamaa ohjelmatarjonnan kasvua sekä radion kilpailuasetelmaa vuonna 1956 alkaneiden  
televisiolähetysten kanssa. Myös vuonna 1961 toimintansa aloittaneen piraattiradio Radio Nor-  
din lähetykset vaikuttivat radion ohjelmapolitiikkaan.

---

<sup>94</sup> Thurén 1997, 28, 36

<sup>95</sup> Nordberg, 1998, 38

<sup>96</sup> Thurén 1998, 107

<sup>97</sup> Nordberg 1998, 13, 23

<sup>98</sup> Nordberg 1998, 57

Radio Nord oli Tukholman edustalle Ruotsin aluevesirajan ulkopuolelle pystytetty piraattiradioasema, jonka ohjelmat koostuivat pääasiassa populaarimusiikista, lyhyistä uutisista ja mainoksista. Etelä-Ruotsin kuuluvuusalueella vastaavana piraattiradiona toimi Radio Syd. Kansainvälisillä vesialueilla ja siten kohdevaltioiden lainsäädännön ulottumattomissa toimineiden piraattiradioiden tarkoitus oli valmistautua mahdolliseen kaupallisen radiotoiminnan sallimiseen eri maissa. Piraattiradioiden toiminta kiellettiin lailla vuonna 1962, mutta siitä huolimatta Radio Nord jatkoi muutamaa vuoden toimintaansa.<sup>99</sup> Piraattiradioiden parasta kuuntelu-aikaa olivat ne ajat päivästä, jolloin Sveriges Radio piti taukoa. Kun 1960-luvun puolivälissä radion kuuntelua tutkittiin ja sen havaittiin vähentyneen, arvioitiin syyksi television lisäksi piraattiradioiden suosio. Sveriges Radio tekikin salaisen tutkimuksen piraattiradioiden kuuntelusta, ja sen mukaan radion kuuntelijoiden enemmistö kuunteli mieluiten piraattiradioiden musiikkiviihdettä. Sveriges Radio joutuikin tunnustamaan kansalaisten makumieltymykset ohjelmapolitiikkansa periaatteeksi ja täyttämään päivän tyhjät tauot viihteellisillä ohjelmilla.<sup>100</sup>

Radio Nordin lähetykset kuuluivat myös Länsi- ja Etelä-Suomessa, minkä johdosta Yleisradio kehotti kulkulaitosministeriötä ryhtymään toimenpiteisiin, jotta Suomesta ei muodostuisi piraattiradioiden tukimaata. Yleisradiossa pohdittiin myös, tulisiko Suomessa ryhtyä vastaaviin toimiin, joita Ruotsissa oli toteutettu. Tällä tarkoitettiin ohjelma-ajan pidentämistä ja toisen tai kolmannen rinnakkaisohjelman luomista.<sup>101</sup> Pohdintojen tuloksena perustettiin vuonna 1963 Sävelradion nimeä kantava ohjelmakokonaisuus, jonka tehtävä oli täyttää entiset taukopaikat niin, että Yleisradion ohjelma alkoi aamukuudelta ja päättyi puolen yön aikaan.<sup>102</sup> Salokankaan mukaan Sävelradion myötä radion toimittajien yleisösuhte muuttui ja aikaisempi ”arvoisia radiokuuntelijoita” lähestynyt juhallinen esitelmöitsijä alkoi jutustella tasa-arvoiselle kuuntelijakunnalle.<sup>103</sup>

Radiotjänstissä suoritettiin vuonna 1957 organisatorisia uudelleenjärjestelyjä, ja niiden seurauksena yhtiön nimi muutettiin Sveriges Radio AB:ksi. Yhtiön omistussuhteet muuttuivat siten, että lehdistön vaikutusvalta pienentyi ja kansalaisjärjestöjen ja elinkeinoelämän edustajat saivat tukevamman jalansijan.

1970-luvulla Sveriges Radion valtakunnanlaajuiset kanavat alkoivat vähitellen saada kilpailijoita, kun yhtiön omat paikalliset radiokanavat vakiinnuttivat asemaansa kuuntelijoiden keskuudes-

---

<sup>99</sup> Höijer 1998, 183

<sup>100</sup> Salokangas 1996, 104

<sup>101</sup> Salokangas 1996, 104

<sup>102</sup> Salokangas 1996, 105

<sup>103</sup> Salokangas 1996, 108



sa. Vuonna 1977 Sveriges Radion paikallisradiotoiminta organisoitiin lääneittäin ja sijoitettiin P3-kanavalle. Paikallisradioiden kuuntelua alettiin myös tutkia ja havaittiin, että noin puolet radion kuuntelijoista suosi päiväsaikaan paikallisradion ohjelmia.

1980- ja 90-luku oli Ruotsin joukkotiedotuksessa suurten muutosten aikaa. Thurénin mukaan muutokset olivat niin suuria, että voidaan puhua kokonaan uudesta ruotsalaisesta joukkotiedotusjärjestelmästä.<sup>104</sup> Sveriges Radio menetti monopoli asemansa vuonna 1979, kun Låhiradioille (Nårradio) eli yhdistysten ylläpitämille paikallisradioille myönnettiin kokeilulupa. Låhiradiotoiminta laajeni nopeasti, ja jo vuonna 1984 arviolta 700 yhdistystä lähetti omaa ohjelmaa 50 paikkakunnalla. 1990-luvulla yhdistysten lukumäärä kolminkertaistui. 1980-luvulla myös Sveriges Radion lähettämät paikalliset ohjelmat lisääntyivät, kun paikallisradiokanava P4 perustettiin. 1990-luvulla suurin osa ruotsalaisista radion kuuntelijoista valitsi paikallisradiokanavan. Vuonna 1996 tehdyn tutkimuksen mukaan P4 keräsi 39%, yksityiset radiokanavat 31%, P3 13% ja P1 sekä P2 2% kuuntelijoista.<sup>105</sup> Höijer toteaa, että paikallisten ohjelmien lisääntyminen ei useinkaan ollut niinkään paikallisuutta, vaan globaaliutta, sillä paikallisradioiden ohjelma koostui pääasiassa ulkomaisista listahiteistä.<sup>106</sup>

Vuonna 1993 Sveriges Radio ja Sveriges Television uudelleenorganisoitiin siten, että yhtiö jaettiin kolmeen ohjelmayhtiöön, jotka olivat Sveriges Radio, Sveriges Television ja Utbildningsradio.<sup>107</sup> Samana vuonna toimilupa myönnettiin myös yksityisille, kaupallisille paikallisradioille ja mainonta sallittiin Nårradioiden lähetyksissä.

Eurooppalainen julkisen palvelun yleisradiotoiminta on kokenut parin viimeisen vuosikymmenen aikana voimakkaita muutoksia. Kaupallisen joukkoviestinnän voimistuminen 1980-luvun puolivälissä ajoi julkisen palvelun yleisradiotoiminnan koko Euroopassa kriisiin. Tuon kriisin syyt olivat ennen kaikkea kilpailun alkamisessa ja samanaikaisesti syntyneessä kuluttajan oikeuksia korostavassa yhteiskunnallisessa ajattelussa.<sup>108</sup> Vaikka eurooppalaisen julkisen palvelun yleisradiotoiminnan ohjelmapolitiikka osaltaan edelleenkin perustuu sivistäville tavoitteille, on se uudessa tilanteessa yleisönsä suhteen. Yleisradio tai Sveriges Radio ei enää ole päättämässä suuresta, koko kansakuntaa kattavasta ohjelmatarjonnasta, vaan ne ovat omilla ohjelmaprofiileillaan kilpailemassa katsojijoista ja kuuntelijoista kaupallisten kanavien kanssa.

---

<sup>104</sup> Thurén 1997, 305

<sup>105</sup> Höijer 1997, 245

<sup>106</sup> Höijer 1997, 238, 340

<sup>107</sup> Thurén 1997, 306

<sup>108</sup> Kytömaa & Ruohomaa 1999, 10

#### 5.4 Radion urheiluohjelmat Suomessa

Urheilu on ollut alusta saakka mukana Yleisradion ohjelmatarjonnassa, ja jo ensimmäisenä toimintavuotena kuultiin Tahkon eli Lauri Pihkalan pitämiä urheiluaiheisia esitelmiä.<sup>109</sup> Yleisradion ensimmäisenä varsinaisena urheiluohjelmana pidetään Yrjö Halmeen jälkiraporttia Tukholman vuoden 1927 Ruotsi-ottelun vaiheista. Ensimmäinen suora urheiluselostus radioitiin vuonna 1929 Helsingissä järjestetystä Ruotsi-ottelusta. Eläintarhan urheilukentältä maaottelun selostanut Sulo ”Simeoni” Kolkka aloitti Noposen kertoman mukaan lähetyksen seuraavasti: *Simeoni täällä Eläintarhan päällä.*<sup>110</sup>

Yleisradion ensimmäisinä vuosikymmeninä radion urheiluohjelmien määrää rajoittivat Yleisradion ja urheilujärjestöjen vaikeudet päästä sopimukseen rahallisista korvauksista. Suurin ongelma oli kilpailun järjestäjien huoli siitä, että radiointi houkuttelisi yleisön jäämään kotiin, etenkin sadessaan sattuessa.<sup>111</sup> Esimerkiksi vuonna 1928 Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto ei antanut lupaa olympialaisten karsintojen selostamiseen ilman rahallista korvausta. Yleisradio puolestaan pyrki ulkomaisten esimerkkien avulla vakuuttamaan, että urheilusta kiinnostuneet ihmiset seuraavat kilpailuja mieluummin paikan päällä kuin jäävät kotiin ja että kilpailujen radiointi on palvelua niille, jotka eivät pääse stadionille. Radio siis lisää yleistä mielenkiintoa urheilua kohtaan, joten rahallisten korvausten suorittaminen ei ole aiheellista. SVUL:ia selitykset eivät kuitenkaan vakuuttaneet, ja Yleisradio järjesti karsintakilpailujen selostuksen siten, että Tahko Pihkala meni kentältä suoraan studioon kertomaan yhteenvedon näkemästään.<sup>112</sup>

Kiistoja rahallisista korvauksista esiintyi muuallakin pohjoismaissa. Radiokuuntelijain viikkolehti kommentoi ongelmaa vuonna 1928 seuraavasti:

*Tukholmassa ilmestyvän Radiolyssnaren numerossa 41 on julkaistuna muuan kirjoitus, jossa saksalainen urheilumies Henry Barrelet lausuu ihmettelynsä sen johdosta, että Saksan ja Ruotsin jalkapallomaaottelua ei radioitu Ruotsissa vaan ainoastaan Saksassa. Suosittelemme kirjoitusta niiden urheilujohtajien luettavaksi, jotka hylkäsivät yhtiömme anomuksen saada radioida olympialaiskisojen karsintakilpailut. Saksassa radioidaan jokainen huomattumpi urheilutilaisuus. Urheiluviranomaiset, yleisö ja me (Yleisradio) olemme nimittäin selvillä siitä, että urheilu on koko kansan yhteinen asia ja että koko kansan täytyy saada seurata urheiluelämän merkkitapauksia.*<sup>113</sup>

Yleisradion historiassa ensimmäinen suuri urheilutapahtuma oli Berliinin olympialaiset vuonna 1936, ja sinne lähetettiin kuusi henkilöä radiointitehtäviin. Vain Yhdysvalloista paikalle oli lä-

<sup>109</sup> Lyytinen 1996, 103

<sup>110</sup> Noponen 1986, 109

<sup>111</sup> Lyytinen 1996, 103

<sup>112</sup> Lyytinen 1996, 103

<sup>113</sup> Radiokuuntelijain viikkolehti 1928, n:o 41

hetetty yhtä suuri joukko, ja Ruotsi, Tanska ja Norja lähettivät kukin kaksi edustajaa.<sup>114</sup> Suomen edustajien määrää tosin nosti se, että kaikki mitä Berliinistä lähetettiin, lähetettiin kahdella kielellä. Helsingin valmistautuminen vuoden 1940 olympialaisiin lisäsi radion urheiluaiheisten ohjelmien määrää. Olympiakuulumisten lisäksi radio lähetti olympialaisia ja niiden historiaa käsitteleviä esitelmiä, haastatteluja ja selostuskäyntejä rakenteilla olevilta kilpailupaikoilta. Kun olympialaiset vihdoinkin vuonna 1952 järjestettiin, jäivät ne historiaan viimeisinä olympialaisina, joissa televisiolla ei ollut keskeistä roolia.

Urheilukilpailujen radioinnissa nyrkkeily oli erikoistapaus. Vuonna 1953 päätettiin, ettei nyrkkeilyä radioida suorina lähetyksinä. Ohjelmajohtaja Jussi Koskiluoman perusteluna oli nyrkkeilyn vaarallisuus ja kuuntelijoiden varjeleminen kilpailutilanteen raakuudelta. Taustalla vaikuttivat myös pohjoismaiset esimerkit nyrkkeilykilpailujen kieltämisestä. Nyrkkeilykilpailujen suora radiointikielto kumottiin vasta vuonna 1961.<sup>115</sup>

Reporadion informatiivisen ohjelmapolitiikan periaatteet ulottuivat myös urheiluohjelmiin. Talvella 1966 radion ohjelmaneuvoston jälkiarvosteluissa todettiin, että urheiluselostajien tulisi olla objektiivisempia ja antaa tunnustusta myös muiden maiden urheilijoiden suorituksille. Saman vuoden syksyllä objektiivisuutta korostettiin erityisesti Ruotsi-ottelun yhteydessä.<sup>116</sup> Ohjelmaneuvoston mielestä urheiluohjelmissa tuli pyrkiä asiallisuuteen ja liiallista henkilöpalvontaa ja kansallista itsekorostusta tuli välttää. Ohjelmaneuvoston toistuvat muistutukset eivät kuitenkaan tuottaneet mainittavaa tulosta, sillä syksyn 1968 Ruotsi-ottelun jälkeen liiallisesta isänmaallisuudesta jouduttiin huomauttamaan jälleen kerran. Ohjelmaneuvosto vaati, että sen muistutukset oli otettava huomioon tulevissa ohjelmissa, mutta Pekka Tiilikainen oli asiasta eri mieltä. Hänen ja Paavo Noposen kansallismielisistä selostuksista muodostui pitkäaikainen kiistanaihe selostajien ja Yleisradion hallinto- ja valvontaelinten välille.

Radion ohjelmajohto halusi myös lisätä urheilupoliittisten ja kuntourheilua käsittelevien ohjelmien määrää. Pekka Tiilikainen ei kuitenkaan kannattanut ajatusta, sillä hänen mielestään sentit, sekunnit ja tunnelma riittivät urheiluohjelmien elementeiksi.<sup>117</sup> Radion urheilutoimituksen asenteiden ja reporadiolaisen ajattelun yhteentörmäys kärjistyi äärimmilleen 70-luvun alussa Tiilikaisen kunnan heikentyessä ja Noposen siirtyessä hänen ”sinivalkoisen ääneensä” roolin. Noponen halusi selostaa ja selostikin isänmaallisuutta korostavaan tyyliin, vaikka Repo pyrki laimentamaan sitä ja

---

<sup>114</sup> Lyytinen 1996, 105

<sup>115</sup> Salokangas 1996, 81

<sup>116</sup> Salokangas 1996, 242

<sup>117</sup> Salokangas 1996, 245

vaati Noposta näkemään urheilun kansainvälistä yhteisymmärrystä edistävänä toimintana.<sup>118</sup> *Viljelin selostuksissani liikaa sanoja Susi-Kalle, Tapperin veljekset, riekot, Suomi, Kuusamo ja isänmaa. Ne ärsyttivät Repoa*, sanoo Noponen itse pari vuosikymmentä myöhemmin Helsingin Sanomien haastattelussa.<sup>119</sup>

Noposen selostukset herättivät sekä ihastusta että vihastusta myös Suomen kansassa. Osa kuuntelijoista oli sitä mieltä, että liika isänmaallisuus vie tilaa itse urheilutapahtumalta ja osa koki niiden kuuntelemisen olevan osallistumista kapinaan Reporadion pyrkimyksiä vastaan.<sup>120</sup>

#### 5.4.1 Suomalainen selostajatradiotio

Ensimmäisenä suomalaisena urheiluselostajana pidetään Martti Jukolaa, jonka selostajauran koho-kohtiin sisältyvät muun muassa vuoden 1936 kesä- ja talviolympialaiset. Jukolan mielestä selostajan tehtävänä oli selostettavien tapahtumien ”puhdas” välittäminen kuulijoille. Hänelle mikrofoni oli kuuntelijan silmä ja korva. Jukolan selostuksille oli tyypillistä niin sanottu aloitusjakso, jonka jälkeen hän siirtyi tarkastelemaan selostuskohdettaan lähemmin.<sup>121</sup>

Pekka Tiilikainen palkattiin Yleisradioon vuonna 1939 kouluttamaan Helsingin olympialaisiin tarvittavia uusia urheiluselostajia. Jukolan tavoin myös Tiilikainen teki ohjelmia monista erilaisista aiheista, mutta parhaiten hänet muistetaan urheiluselostuksista. Hän jäi suomalaisten mieliin urheiluselostajana, jonka voimakas eläytyminen loppusuoran senttitaisteluun lisäsi kuulijoiden kokemaa draamaa ja stadionilta välittyvää tunnelmaa. Tiilikainen antoi hetken ja suomalaisten suorituksen suuruuden välittyä suoraan kuuntelijoille.<sup>122</sup> Hänen paraatilajejaan olivat 1500 ja 5000 metrin juoksut ja ylipäätään lajit, jotka olivat riittävän pitkiä ja tarpeeksi hitaita, jotta niihin ehti syventyä. Tiilikainen aloitti usein selostuksensa kuulijoita tapahtuman tunnelmaan johdattelulla johdanto-osalla. Hänellä oli myös tapana kertoa kuulijoille selostettavana olevaan tapahtumaan liittyviä pikkuseikkoja, kuten yleisön pukeutumista ja tapahtumapaikan kukkakoristeita.

Etenkin 1960-luvulla Suomen kansa tottui kuulemaan Tiilikaisen kiinteänä työparina Paavo Noposta. Salokankaan mukaan pari vuosikymmentä nuoremmalla ja kirjallisesti sivistyneellä Noposella isänmaallisuus ilmeni runebergiläis-topeliaanisena pohjoisen kansan ja maiseman ihannoitina. Itse selostustilanteessa Noposen räjähtävyydelle sopivat paremmin pikamatkat. Erityisen latautuneita ja valmisteltuja olivat Suomen ja Ruotsin välisen maaottelun aloituslajin, 110 metrin aitojen

---

<sup>118</sup> Salokangas 1996, 245

<sup>119</sup> Helsingin Sanomat 25.3.2000

<sup>120</sup> Salokangas 1996, 245

<sup>121</sup> Salomaa 1989, 256-264

<sup>122</sup> Virtapohja 1998, 161, 164

selostukset.<sup>123</sup> Noponen jäi Yleisradiosta eläkkeelle vuonna 1994. Noposen lisäksi 1980- ja 1990-luvuilla radioselostajina ovat toimineet muun muassa Raimo Häyrinen, Juhani Sipilä, Antero Viherkenttä, Juhani Lehtinen ja Juha-Matti Holopainen.<sup>124</sup>

Tiilikainen toimi radion urheilutoimituksen päällikkönä vuoteen 1971 saakka. Hänen jälkeensä tehtävään valittiin Voitto Raatikainen, joka jäi Yleisradiosta eläkkeelle vuonna 1993. Siitä asti radion urheilutoimituksen päällikkönä on toiminut Arto Teronen. Yleisradion ruotsinkielisellä puolella urheilutoimituksen päällikköinä ovat toimineet Enzo Sevon (1958 - 1971), Christer Bonn (1971 – 1999) ja hänen jälkeensä Björn Federley.<sup>125</sup>

Vuonna 1984 Yleisradioon palkattiin ensimmäinen vakituinen naistoimittaja Hilla Blomberg, joka hoiti myös radion selostustehtäviä vuoteen 1995 saakka. Hänen lisäksi 1990-luvulla Yleisradion vakituksena selostajana on toiminut myös Sari Saaristo. Muita 1990-luvun naisselostajia ovat olleet Nina Vanhatalo ja Nina Jakonen.<sup>126</sup>

## 5.5 Radion urheiluohjelmat Ruotsissa

Radiotjänstin ensimmäinen varsinainen urheiluohjelma oli vuoden 1925 helmikuussa lähetetty jälkiselostus Ruotsin jääpallon mestaruuskisoista. Ensimmäinen suora urheiluselostus radioitiin saman vuoden maaliskuussa järjestetystä Vasa-hiihdosta, jossa selostajana toimi Sven Jerring.<sup>127</sup> Ruotsissa urheilutapahtumien radioinnista aiheutuneet korvauskiistat keskittyivät Tukholman stadionin johdon, Kungliga Stadionstyrelsen ja Radiotjänstin välille. Kungliga Stadionstyrelse kieltäytyi vuoteen 1941 saakka myöntämästä Radiotjänstille lupaa stadionilla tapahtuvien urheilutapahtumien radiointiin. Vuonna 1927, kun Stadionstyrelse oli jälleen hylännyt Radiotjänstin anomuksen Ruotsin ja Tanskan välisen jalkapallomaatottelun radioinnista, päätti Radiotjänst hoitaa radioinnin omalla tavallaan. Yhtiö osti otteluun 30 lippua ja palkkasi Sven Jerringin, Per Wellinin ja Sven Stäckigin hoitamaan selostuksen. Kukin kolmesta miehestä seurasi ottelua stadionilla viisi minuuttia kerrallaan ja kiirehti sen jälkeen stadionin läheisyyteen pystytetyn mikrofonin luo selostamaan näkemänsä tapahtumat.<sup>128</sup>

Jalkapallon lisäksi myös nyrkkeilyn radiointi takelteli aluksi pahasti. Suomen tavoin nyrkkeilyä pidettiin julkisen palvelun yleisradion toimintaperiaatteisiin sopimattomana lajina. Ruotsissa

---

<sup>123</sup> Salokangas 1996, 82

<sup>124</sup> Voitto Raatikaisen haastattelu 1.3.2000

<sup>125</sup> Voitto Raatikaisen haastattelu 1.3.2000

<sup>126</sup> Voitto Raatikaisen haastattelu 1.3.2000

<sup>127</sup> Dahlén 1999, 76

<sup>128</sup> Dahlén 1999, 96-97

nyrkkeilyyn suhtauduttiin aluksi jopa niin jyrkästi, että ainoastaan kilpailujen tulokset oli lupa kertoa radiossa. Ruotsin Ingemar ”Ingo” Johanssonin voittaessa raskaan sarjan MM-tittelin vuonna 1958 ei ottelusta voitu järjestää lainkaan selostusta vaan Ingo kutsuttiin seuraavana päivänä studioon haastateltavaksi.<sup>129</sup>

### 5.5.1 Ruotsalainen selostajaträditio

Sven Jerring oli mukana Radiotjänstin ensimmäisessä lähetyksessä vuonna 1925. Pitkän uransa aikana hän ehti puhua Ruotsin radiossa yli 55 vuotta ja hänen äänestään muodostui ruotsalaisen radion symboli. Jerringin mukaan radioselostuksen lähtökohta on selostettavaan tapahtumaan liittyvän ympäristön ja siellä tapahtuvan toiminnan edellytysten kuvaaminen. Jerringin selostukset muistetaan hänen tavastaan kuvata taitavin ja maalailevin sanakääntein kohteena olevaa tapahtumaa, yleisön tunnelmaa, vallitsevaa säätilyä tai kilpailun yleisiä edellytyksiä. Monien muiden tapahtumien lisäksi Jerringin hoiti myös urheilutapahtumien selostukset. Urheilun selostamisessa Jerringiä viehätti enemmän jälkiselostusten kuin suorien selostusten hoitaminen. Suoria selostuksia tehdesään Jerringin lempilajeja olivat muun muassa 1500 metrin juoksu ja muut ”hitaat” lajit, joissa tapahtumien kuvaukseen jäi runsaasti aikaa.<sup>130</sup>

Lennart Hyland nousi suuren yleisön tietoisuuteen vuoden 1949 jääkiekon MM-kisojen selostajana. Hän työskenteli radion urheilutoimituksen päällikkönä vuosina 1956 - 1969.<sup>131</sup> Vastakohtana Jerringin rauhalliselle puhetyylille ja selostuksille, jotka aina pohjautuivat valmiiseen käsikirjoitukseen, puhui ”snabbpratande” Hyland nopeasti ja selosti ilman käsikirjoitusta. Jääkiekon MM-kisoissa hänen laskettiin sanovan jopa 312 sanaa minuutissa eli 5,2 sanaa sekunnissa.<sup>132</sup> Hylandin kerrotaan harjoitelleen selostamista mm. junamatkoilla selostamalla mielessään junan ikkunasta näkemänsä tai lukemalla taustatietoja eri henkilöistä.<sup>133</sup> Dahlénin mukaan Jerringin selostuksille oli tyypillistä urheilun esittäminen juhlallisena ja arvokkaana asiana. Hyland puolestaan näki urheilun yhtenä viihteen lajina, ja sen vuoksi urheilua tuli selostaa tavalla, joka korosti kilpailun jännitysmomenteja ja dramaturgiaa. Hyland toi selostuksissaan usein esille urheilutapahtuman elämyksellisiä ominaisuuksia, kuten ennätyksiä, mitaleja, sankaritekoja ja jännittäviä loppuratkaisuja.

Lars-Gunnar Björklund tuli Sveriges Radion palvelukseen vuonna 1958, kun Ruotsissa järjestettäviin jalkapallon MM-kisoihin tarvittiin uusi selostaja. Hylandin mukaan Björklundin urhei-

---

<sup>129</sup> Salokangas 1996, 81

<sup>130</sup> Dahlén 1999, 242

<sup>131</sup> Dahlén 1999, 331

<sup>132</sup> Dahlén 1999, 236

<sup>133</sup> Dahlén 1999, 224

lun tuntemus ja äänenkäyttö erottuivat selvästi edukseen 400 hakijan joukosta. Myöhemmin Hyland opetti Björklundille, että hyvään selostukseen ei valmistauduta keräämällä sivukaupalla tuloksia. Se, että joku juoksee satasen 10.2 ei ole kovinkaan merkityksellistä. Olennaista on korostaa sitä, että tämä joku on tehnyt vuosikausia töitä juostakseen noin kovaa. Kuuntelijaa koskettava selostus koostuu faktatiedon lisäksi sellaisista urheilukentän tapahtumista ja ihmisistä, joihin selostaja on liittänyt inhimillisiä ominaisuuksia. Hylandin oppien mukaisesti Björklund piti selostuksissaan mottona lausetta *I am not collecting things, I am collecting moments* eli hyvä selostaja ei kerro pelkästään kilpailuun liittyviä asioita, vaan hän pyrkii kuvaamaan tapahtuman hetkellisyyden. Hylandin siirtyessä TV-viihteen puolelle sai Björklund selostettavakseen tärkeimmät urheilutapahtumat. Ainoastaan jääkiekon ja jalkapallon mestaruuskisojen selostuksen Hyland halusi hoitaa itse.<sup>134</sup>

Hylandin jälkeen radion urheilutoimituksen päälliköksi valittiin Per-Olof Wester, jonka johtajakaudella urheiluohjelmien kehittämisessä alettiin kiinnittää huomio kuuntelijoiden mieltymyksiin. Vuonna 1970 muun muassa kokeiltiin kommentaattorin mukanaoloa urheiluselostuksissa.<sup>135</sup>

Vuosina 1972 - 1975 urheilutoimituksen johtajan virkaa hoiti Bo Gentzel. Hänen mielestään radion urheiluohjelmien kehittämisessä tuli panostaa ennen kaikkea urheilu-uutisten kehittämiseen.<sup>136</sup> Gentzelin näkemys oli uusi. Aikaisemmin radion urheilutoimituksessa ei ollut juurikaan panostettu urheilu-uutisten välittämiseen, sillä Hyland oli pitänyt urheiluohjelmia enemmän viihdekuin ajankohtaisohjelminä.

Åke Strömmer palkattiin radion urheilutoimitukseen vuonna 1963. Vuonna 1972 hänelle myönnettiin Radiopriset-palkinto tunnustuksena loisteliaista ja humoristisista urheiluselostuksista. Erityisesti Strömmer sai kiitosta Münchenin olympialaisten selostuksistaan. Palkintolautakunnan mielestä Strömmerin selostuksista välittyy asiantuntemus sekä kiinnostus urheilua ja urheilijoita kohtaan.<sup>137</sup> Vuosina 1975 - 1978 Strömmer toimi urheilutoimituksen päällikkönä. 1970-luvulla paikallisradiotoiminnan laajenemisen myötä koko valtakunnan kattavat urheilulähetykset vähenivät, mihin Strömmer suhtautui kriittisesti. Kun yhden, kahden ja vielä kolmenkin kanavan Ruotsissa oli ollut mahdollista tarjota koko valtakuntaa yhdistäviä urheiluelämyksiä, oli sellainen nykyisessä kanavaviidakossa mahdotonta. *Sven Jerring, Lennart Hyland, Lars-Gunnar Björklund. Det var DÅ det. Nu gäller lokalradiomönster!*<sup>138</sup>

---

<sup>134</sup> Dahlén 1999, 300-301

<sup>135</sup> Dahlén 1999, 342

<sup>136</sup> Dahlén 1999, 350

<sup>137</sup> Dahlén 1999, 348

<sup>138</sup> Dahlén 1999, 384

Strömmerin jälkeen radion urheilutoimituksen johdossa toimintakaudella 1978-1979 vaikutti Jan Edbrink. Hänen jälkeensä tehtävää hoiti vuoteen 1986 saakka Tommy Engerstrand, jonka jälkeen urheilutoimituksen johtajana toimi vuoteen 1998 saakka Per Josefson. Vuonna 1998 urheilutoimituksen päällikön tehtävät määriteltiin uudelleen. Per Josefsonin alaisuuteen siirtyivät toimituksen ulkopuoliset asiat, kuten Sveriges Radion ja urheiluliittojen väliset sopimukset, kansainväliset tapahtumat ja EBU:n kanssa neuvoteltavat lähetysoikeudet. Henkilöstön, toimituksen työtehtävien ja muiden toimituksen sisäisten käytäntöjen päälliköksi valittiin Lasse Granqvist.<sup>139</sup> Sitä ennen Granqvist ehti tehdä mittavan selostajauran. Hän on yksi Ruotsin 1990-luvun suosituimpia selostajia.

Vuonna 1975 Birgitta Essén teki historiaa selostamalla ensimmäisenä naispuolisena selostajana urheilua Sveriges Radiossa. 1980-luvulla naisselostajista urheilua ovat selostaneet Cecilia Benkö, Katarina Sjöberg ja Ann-Britt Pettersson. Vuosina 1991 - 1997 Sveriges Radion ainoana naisurheiluselostajana on työskennellyt Margarita Boström.<sup>140</sup>

---

<sup>139</sup> Dahlén 1999, 378, 391-391

<sup>140</sup> Dahlén 1999, 354-360



## 6. Urheilu ja kansallinen identiteetti

Jonkinlaisesta kulttuurisesta yhtenäisyydestä huolimatta erilaisia versioita suomalaisesta kansallisesta identiteetistä on olemassa lukematon määrä. Suomalainen kansallinen identiteetti, kuten mikään muukaan identiteetti, ei ole laskettavissa oleva ”yksi” eikä se suoranaisesti riipu yksittäisten kansakunnan jäsenten samastumisesta. Suomalainen kansallinen identiteetti ei lakkaa olemasta, vaikka kaikki suomalaiset eivät kokisikaan suomalaisuutta relevantiksi identifioitumiskohteeksi. Kuten luvussa 3 todettiin, on siis mahdotonta laatia jotain yleispätevää luetteloa, jonka perusteella voitaisiin kertoa, mistä elementeistä suomalainen kansallinen identiteetti koostuu. Pekka Kaunismaan mukaan kansalliset identiteetit ovat tilannesidonnaisia.<sup>141</sup> Tämän vuoksi huomio tulee kiinnittää niihin tilanteisiin, joissa ne aktivoituvat. Jaakko Lehtonen on todennut, että kansalliset identiteetit aktivoituvat sellaisen sosiaalisen informaation vaikutuksesta, joka on vastaanottajalle merkityksellistä ja ohjaa henkilön arvioimaan oman ryhmänsä ”paremmuutta” suhteessa vertailun kohteena oleviin ryhmiin.<sup>142</sup> Tässä mielessä urheilu on hedelmällinen kasvualusta kansallisen identiteetin rakentamiselle. Urheilussa konkretisoituvat ne elementit, joiden kautta oman maan joukkue tai yksittäinen urheilija näyttäytyy parempana kuin vastustajana olevat joukkueet ja urheilijat. Lisäksi urheilun maailma erilaisine urheilusankareineen ja lukuisine urheilulajeineen tarjoaa monia eri versioita kansalliseen identiteettiin kiinnittyvistä samastumiskohteista. Oman maan urheilijoiden menestyminen kansainvälisissä kilpailuissa, kuten jääkiekon MM-huuma vuonna 1995, esiin nostaa suomalaisten kokemaa me-henkeä, eli tuo esiin Andersonin kuvaamaa kuvitteellista yhteisöllisyyttä.

Yhtään liioittelematta voitane sanoa, että tuskin mikään muu kuin urheilu on viime vuosikymmeninä kyennyt tuottamaan yhtä yleisesti jaetun ja kestävän käsityksen kansallisesta identiteetistä. Urheilu on ollut olennainen osa kansallisen identiteetin rakennusprosessia esimerkiksi Kuubassa, entisessä Itä-Saksassa, Etelä-Koreassa ja Keniassa. Myös Virolla, Latviassa ja Liettualla oli itsenäistymisen jälkeen kiire perustaa omat kansalliset olympiakomiteat ja saada oma maa olympialaisiin itsenäisenä valtiona.<sup>143</sup>

Medioiden tarjoamat kuvat ja kirjoitukset urheilijoiden yksityiselämästä, perheestä ja kotipaikkakunnasta ovat yksi tapa ankkuroida kansalliseen identiteettiin kiinnittyvät ainekset sellaisiin paikkoihin, asioihin ja arvoihin, joista suurin osa meistä tunnistaa itsensä. Esimerkiksi hiihtäjä Mika Myllylän televisiohaastattelussa kamera välitti katsojille kuvia Myllylästä oman hirsitalonsa takka-

---

<sup>141</sup> Kaunismaa 1997, 45

<sup>142</sup> Lehtonen 1997, 26

<sup>143</sup> Whannell 1992, 121

tulen ääressä, leikkimässä lapsensa kanssa ja hiihtämässä talvisessa haapajärveläisessä luonnossa.

Ruotsalainen etnologi Billy Ehn sanookin, että

*Idrotten förvandlar miljoner svenskar till ett folk, till ett ovanligt tydligt, geografiskt och känslomässigt vi med kollektivt minne, gemensamma referensramar och historisk medvetande.*<sup>144</sup>

## 6.1 Suomalaisen urheilun ensiaskeleet

Suomessa urheilu on ollut tärkeä osa kansallisen identiteetin rakentamista. Urheilun avulla Suomi symbolisesti juostiin maailmankartalle ja suomalaisten urheilijoiden menestymistä maailmalla riemuttiin koko kansakunnan voittona, ”meidän” voittona. Urho Kekkonen kirjoitti urheilun merkityksestä juuri vastikään itsenäistyneessä Suomessa vuonna 1922 seuraavasti:

*Pieni, Pohjolassa asuva ja ahertava Suomen kansa on viime vuosina lyönyt maailman mahtavat ja suuret satamiljoonaiset kansat hämmästyksellä. Kunniakkaasti ovat itsenäisen tasavaltamme urheilijat ensikertoja vapaata maata edustaneet ja siten kiinnittäneet maailman mahdollavienkin huomiota ennemmin vähän tunnettuun maahamme... Kymmenettuhannet katsojajoukot ovat stadioneilla Suomen värien voitollisesti hulmutessa pakostakin kiintyneet maahan, joka moisia voittajaurhoja on kasvattanut.*<sup>145</sup>

Suomessa urheilun järjestäytyminen ajoittuu 1800-luvun jälkimmäiselle puoliskolle. 1860- ja 1870-luvuilla suomalainen sivistyneistö perusti kansainvälisten vaikutteiden innoittamana pursi-, metsästys-, ampuma- ja voimisteluseuroja. Sivistyneistön urheilu muistutti 1880-luvulle saakka englantilaista gentlemanniurheilua, ja siitä tuli vähitellen luonnollinen osa sivistyneistön elämäntapaa. Kiinnostus alempien säätyjen fyysiseen kuntoon oli vuoden 1878 asevelvollisuuslain voimaantuloon saakka vähäistä. Kun silloin järjestetyissä kutsunnoissa havaittiin, että puolet palvelusikäisistä miehistä jouduttiin luokittelemaan palvelukseen kelpaamattomiksi, alettiin voimistelu ja urheiluharrastusta levittää myös alempien kansankerrosten keskuuteen. Vuonna 1874 perustettu Kansanvalistusseura alkoi muun toimintansa ohessa levittää myös liikuntakulttuurin sanomaa. Seuran julkaisuissa urheilu esitettiin isänmaallisuutta korostavassa hengessä, yleisen asevelvollisuuden katsottiin velvoittavan jokaisen suomalaisen miehen vastuuseen omasta sotilaskuntoisuudestaan.<sup>146</sup>

Kansallisen identiteetin kannalta oli tärkeää, että Suomi sai jo ennen itsenäistymistään osallistua olympialaisiin. Venäjä tosin esti Suomen olympiajoukkueelta oman lipun käytön vuosien 1906, 1908 ja 1912 olympialaisissa. Ateenan välirikkojen avajaisissa vuonna 1906 suomalaiset eivät halunneet esiintyä Venäjän lipun alla, joten joukkue marssi ”ei kenenkään maan” joukkueena Yhdysvaltain ja Itävallan joukkueiden jatkona. Suomalaisvoittojen kunniaksi salkoon nostettiin Venä-

<sup>144</sup> Ehn 1993, 230

<sup>145</sup> Uino 1999, 14

<sup>146</sup> Hentilä 1989, 217

jän lippu, mikä aiheutti syvää katkeruutta suomalaisten keskuudessa.<sup>147</sup> Suomi hyväksyttiin autonomisena kansakuntana olympialiikkeeseen vuonna 1907. Venäjä suhtautui kuitenkin nuivasti seuraavana vuonna Lontooseen lähtevään Suomen 70-henkiseen olympiajoukkueeseen, joten lipun ja kansallisten tunnusten käytöstä kohistiin jälleen. Suomen osallistuminen Tukholman vuoden 1912 olympialaisiin varmistui vasta tiukkojen neuvotteluiden jälkeen.<sup>148</sup> Helsingin Sanomat kuvasi olympiaedustuksen herättämää valtaisaan innostusta 29.6.1912:

*Näytettäisiin, että elämän ja kuoleman halu täällä elää, vaikka joka päivä saamme osoituksia siitä, että kansana elämisen oikeus meiltä tahdottaisiin ottaa pois.*

Tukholman olympialaisten avajaisissa Suomen joukkue kapinoi Venäjän antamia määräyksiä vastaan marssimalla valkoisen urheilulipun jäljessä. Useiden lippusekaannusten jälkeen Ruotsin ulkoministeri joutui tiukentamaan kilpailun järjestäjille asetettuja ehtoja, jotta diplomaattinen selkaus Venäjän kanssa voitiin välttää.<sup>149</sup> Suomalaiset urheilijat palasivat Tukholmasta 26 mitalia mukanaan, mikä luonnollisesti nosti kansallistunteen ylimmilleen.

Hentilän mukaan Tukholman suomalaisvoittojen myötä urheilu sai kokonaan uuden ulottuvuuden, joka kiteytyi iskulauseisiin ”suomalainen Suomi voittoon” ja ”Suomi juostiin maailmankartalle”. Suomalaisuusaatteen kannattajat olivat riemuissaan siitä, että urheiluvoittajat olivat nimenomaan suomenkielisiä, ”kansan syvistä riveistä” kohonneita, kuten Hannes Kolehmainen.<sup>150</sup> Tukholman olympialaisissa Suomi oli vielä osa Venäjän suuruutinaskuntaa, mutta Kolehmaisen saavuttamat kolme kultamitalia nostivat Suomen symbolisesti kansakunnaksi muiden kansakuntien joukkoon. Virtapohja toteaa, että Kolehmainen nousi sankariksi hetkellä, jolloin separatistinen Suomi tarvitsi sellaisia esikuvia, jotka nostattivat suomalaisissa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja itsenäisyyden kaipuuta. Kolehmaisen voitot palvelivat siten Suomen itsenäisyyttä ajaneiden pyrkimyksiä parhaalla mahdollisella tavalla.<sup>151</sup> Vaikka Suomi pääsi ensimmäisen kerran itsenäisenä kansakuntana olympialaisiin vasta vuonna 1920, oli urheilu jo sitä ennen merkittävä areena, jolla suomalaisuutta voitiin koko kansan voimalla tuoda vapaasti esille.

Jouni Pirttijärvi on analysoinut, miten Suomen olympiamenestys näkyi viime vuosisadan sanomalehdistön kirjoituksissa. Pirttijärven mukaan oli ilmeistä, että Suomen kansallinen eliitti hyö-

---

<sup>147</sup> Paasivirta 1962, 10-13

<sup>148</sup> Paasivirta 1962, 16-17

<sup>149</sup> Paasivirta 1962, 32-36

<sup>150</sup> Hentilä 1989, 218-221, 224

<sup>151</sup> Virtapohja 1998, 190

dynsi urheiluvoittoja kansallisen identiteetin eheyttämisessä. Ennen kaikkea Tukholman olympiakisat olivat suuren luokan tapahtuma kansallisen sanoman levityksessä.<sup>152</sup>

## 6.2 Ruotsi-ottelu

Suomen ja Ruotsin välinen yleisurheilumaaottelu on nykyään maailman ainoa kahden maan välinen yleisurheilumaaottelu. Tästä ainutlaatuisuudesta huolimatta maaotteluperinnettä ei aikaisemmin ole kummassakaan maassa juurikaan tutkittu. Yksi harvoista kirjallisista lähteistä löytyy Ruotsin yleisurheiluhistoriaa käsittelevästä kirjasarjasta, jonka yksi luku kertoo Ruotsi-ottelun vaiheista vuosina 1925 - 1975. Se sisältää myös Kurt Lorénin vuonna 1975 kirjoittaman *Finnkampen genom tiderna*, jossa hän kertoo maaottelun 50-vuotispäivän kynnyksellä kokemuksiaan näkemistään maaotteluista. Lorénin kirjoituksen tieteellisestä objektiivisuudesta voidaan tietenkin olla monta mieltä, minkä vuoksi olenkin pyrkinyt tarkastamaan artikkelin tietoja muista lähteistä. Toinen maaottelun 1920-70-lukujen vaiheita valottava teos on Ari Uinon toimittama kirja *Rillit pois ja riman yli*, johon Uino on koonnut Urho Kekkosen suomalaisen urheilun puolesta kirjoittamia lehtiartikkeleita, puheita, kirjoituksia ja muistiinpanoja. Vaikka kiinnostus maaottelua kohtaan on aikaisemmin ollut vähäistä, näyttää tulevaisuus sen suhteen valoisammalta. Suomen Urheiluliiton tiedottajan Tapio Nevalaisen mukaan Ruotsi-ottelun historian dokumentointi on vireillä. Ruotsalainen mediatutkija Peter Dahlén on myös ilmaissut kiinnostuksensa maaotteluperinteen tutkimiseen.

Ruotsi, Norja ja Tanska olivat jo ennen ensimmäistä maailmansotaa järjestäneet keskinäisten maaotteluiden lisäksi maaotteluita muita Euroopan maita ja USA:ta vastaan. Suomikin halusi osalliseksi maaotteluvaihdosta. Vuonna 1919 Lauri Pihkala matkusti Ruotsiin ja Norjaan selvittämään Suomen mahdollisuuksia pohjoismaisten maaotteluiden järjestämiseen. Ruotsi ja Norja suhtautuivat kuitenkin varauksella vasta itsenäistyneen valtion resursseihin, ja Pihkala joutui matkustamaan takaisin Suomeen kielteinen päätös mukanaan.<sup>153</sup> Suomi joutui odottamaan vuoteen 1925 saakka ennen kuin se vihdoinkin sai järjestettäväkseen ensimmäisen yleisurheilumaaottelun Ruotsia vastaan. Helsingin Sanomat selosti ruotsalaisten urheilijoiden saapumisen Suomen ja Ruotsin väliseen ensimmäiseen maakilpailuun tarkkaan:

*Ruotsalaiset urheilijat lähtivät matkalle torstai-iltana Tukholmasta. Kaikki aikaisemmin mainitsemamme urheilijat olivat matkassa, paitsi pituushyppääjä Karlsson, joka ikävän väärinkäsityksen takia oli myöhästynyt laivasta. Hän lähti kuitenkin matkalle eilen lähteneellä laivalla ja saapuu ajoissa ennen omaa kilpailua perille. Matka oli sujunut mitä parhaimman sään vallitessa ja kaikki saapuivat Turkuun reippaina ja terveinä... jatkaakseen*

<sup>152</sup> Pirttijärvi 1997

<sup>153</sup> Lorén 1975, 7

*matkaa Turusta klo 2 lähteneellä junalla Helsinkiin. Helsingin asemalla oli vieraita vastassa suuri yleisöjoukko. Vieraiden poistuttua erikoisvaunustaan asemasillalle piti maisteri Toivo Aro S.V.U.L:n puolesta heille ruotsiksi puheen (...). Paikalla oleva merisotilassoittokunta soitti Ruotsin ja Suomen kansallislaulut, joita yleisö paljastetuin päin kuunteli. Ruotsalaiset kohottivat hurraa-huudon maallemme, soittokunta puhalsi pontevan marssin ja vieraat poistuivat vastaanottajiensa lämpimästi saattelemana asuntoonsa.<sup>154</sup>*

Ensimmäinen maaottelu, josta suomalaiset myöhemmin alkoivat käyttää nimeä ”Ruotsiottelu” ja ruotsalaiset ”Finnkampen”, pidettiin Helsingin Eläintarhan kentällä. Etukäteislaskelmissa Ruotsia pidettiin selvänä ennakkosuosikkina, sillä ruotsalaisilla oli takanaan 12 maaottelua, joista ainoastaan yksi oli päättynyt tappioon. Suomi oli siihen mennessä osallistunut vain kahteen Ranskaa vastaan käytyyn maaotteluun. Ennakkolaskelmista huolimatta Suomi kuitenkin voitti ensimmäisen maaottelun pistein 99 - 85.

Maaottelu järjestettiin aluksi kahden vuoden välein. Seuraavan kerran maat kohtasivat siis Tukholmassa vuonna 1927, jolloin ruotsalaiset voittivat maaottelun päätösluvuin 98 - 86. Kolmas, vuonna 1929 käyty maaottelu pidettiin Helsingissä myrskyisissä olosuhteissa. Kovan tuulen vuoksi 110 metrin aidat eivät pysyneet lähtöjärjestelyihin tarvittavaa aikaa pystyssä ja lähtö jouduttiin uusimaan neljä kertaa. 800 metrillä ruotsalaisten juoksijoiden Byléhnin ja Björkin väitettiin estäneen suomalaisten ohitusyritykset, mille stadionin 14 000 katsojaa osoitti buuaten ja viheltäen mieltään. Katsojien ruotsalaisvastainen tunnelma jatkui vielä seuraavanakin päivänä. Yksi katsojista oli jopa niin raivoissaan, että potkaisu ohikulkevaa Byléhniä jalkaan.<sup>155</sup> Suomi hävisi kotikentällään maaottelun pistein 90 - 93. Maaottelussa kuohuvaa kansallishenkeä Kekkonen kommentoi Suomen Urheilulehdessä:

*Täytyy murheella myöntää, että maaottelussa läsnäolleen suomalaisen yleisön käyttäytyminen oli sopimatonta. Meikäläisen yleisön menettelyä, kun se palkitsi ivanaurulla epäonnistuneen ruotsalaisurheilijan suorituksen, ei tee hyväksyttäväksi se, että Tukholman stadionyleisö vuoden 1927 maaottelun aikana ilkkui samalla tavalla suomalaisille urheilijoille (...). Urheilukulttuuri ei suinkaan tarkoita tuppisuisuutta ja jörömäisyyttä, suosionosoitukset oman miehen hyvästä suorituksesta ja vieraankin - se on muistettava - ovat hyvin paikallaan.<sup>156</sup>*

Maaottelun jälkeen ruotsalainen Idrottsbladet arvosteli voimakkain sanoin alkanutta maaotteluperinnettä. Lehden mukaan ottelut olivat vahingollisia, koska ne suosivat tähtikulttia ja veivät huomion laajojen joukkojen urheilukasvatukselta. Kekkonen ei puolestaan nähnyt tähtiurheilijoiden

---

<sup>154</sup> Helsingin Sanomat 4.9. 1925

<sup>155</sup> Lorén 1975, 10

<sup>156</sup> Uino 1999, 112

kasvattamisessa mitään pahaa. Hän piti sitä keinona saada kansa innostumaan urheilusta.<sup>157</sup> Maaottelun jälkitunnelmissa pitämässään radiopuheessa Kekkonen sanoi Suomen ja Ruotsin urheilusuhteiden tulehtuneen. Erityisen katkeria Suomessa oltiin Idrottsbladetin päätoimittajalle Torsten Tegnérille, jonka sapekkaat kommentit aiheuttivat suomalaisissa urheilupiireissä hämminkiä:

*Suomi-Ruotsi-maaottelun jälkeen on varsinkin ruotsalaisten sanomalehtimiesten kirjoittelujen johdosta astunut varsin vakavana kysymys tämän maaottelun tulevaisuudesta (...). Tällainen ajatus, joka ei ole uusi, herää pakostakin varsin voimakkaana, kun saa lukeakseen vähän asiallisia mutta paljon pahaa tahtoa sisältäviä hyökkäyksiä ei vain suomalaista yleisöä, vaan myöskin suomalaisia urheilijoita ja suomalaista urheilua vastaan. Onpa Ruotsin tunnetuin urheilukirjailija Tegnér suorastaan esittänyt näiden maaotteluiden lopettamista, koska muka ruotsalaisten ei sovi sellaisen raakalaismaan kuin Suomen kanssa olla maaottelusuhteissa.<sup>158</sup>*

Keväällä 1931 Suomen ja Ruotsin urheilusuhteet olivat kyseenalaisessa tilassa. Suomessa maaotteluun kuitenkin valmistauduttiin, vaikka edes ottelupäivistä ei meinattu päästä yksimielisyyteen. Suomalais-ruotsalaisia urheilusuhteita rasitti maaotteluun liittyvien näkemyserojen lisäksi vakavampikin ongelma, kun Idrottsbladet alkoi kesällä 1931 kommentoida Paavon Nurmen ympärillä liikkuvia palkkiohuhuja. Maiden kohdatessa vuonna 1931 kansalliskiihkoinen tunnelma oli entistään tiivistynyt. 800 metrin juoksu nostatti toistamiseen kuumimmat reaktiot. Lähtö jouduttiin uusimaan kolme kertaa, ja kun se vihdoinkin onnistui, hylättiin Suomen Mickelssonin ja Ruotsin Björkin suoritukset liiallisen kyynärpäiden käytön vuoksi. Ruotsalaisyleisön mielestä Björkin diskkaus oli aiheeton, ja kostaakseen tuomariston päätöksen se yritti huudoillaan ja taputuksillaan häiritä suomalaisten seiväshyppääjien suorituksia. Maaottelua koskevissa kirjoituksissaan Idrottsbladetin Tegnér käytti suomalaisia kuvaamaan ilmaisuja ”suomalainen raakalainen”, ”sikamainen tahallisuus” ja ”konnantyö”. Tegnér kirjoitti Suomen urheilun olevan sukua venäläisyydelle, kun taas Ruotsi puolusti urheilussa länsimaisia, oikeuteen perustuvia ihanteita.<sup>159</sup>

Maaottelu radioitiin Suomeen, ja monet Helsingin kahvilat ja ravintolat olivat etukäteen mainostaneet tarjoavansa julkisen maaotteluselostuksen kuuntelupaikan. Suomi voitti neljännen, jälleen kerran kansallishenkeä nostattaneen maaottelun lopulta luvuin 104 - 76. Kun radiosta alkoi kuulua Tukholman stadionilla soitettu Maamme-laulu, täytyivät Helsingin kahvilat ja ravintolat kansallislaulua laulavista suomalaisista.<sup>160</sup> Maaottelun päätösjuhlassa Suomen Yleisurheiluliiton puheenjohtaja Urho Kekkonen ilmoitti, että kolmen viimeisen maaottelun perusteella urheilullinen itse-

---

<sup>157</sup> Uino 1999, 92

<sup>158</sup> Uino 1999, 114

<sup>159</sup> Uino 1999, 147-148

<sup>160</sup> Lorén 1975, 23

tunto ja kateus olivat muodostuneet maaottelussa määrääviksi tekijöiksi. Maaottelut olivat muodostuneet kuluttaviksi, raskaiksi ja verisiksi tapahtumiksi eivätkä niihin uhratut voimavarat enää olleet oikeassa suhteessa niiden tuottamaan hyötyyn. Siksi maaotteluperinteen jatkaminen oli syytä katkaista ainakin vähäksi aikaa. Dagens Nyheterin urheilutoimituksen päällikön David Jonassonin mukaan molempien maiden tuli olla Kekkoselle päätöksen julkituomisesta kiitollisia: *Se keskustelu maaotteluiden jatkamisesta, joka ruotsalaisissa medioissa olisi alkanut tänään tai huomenna, on siis jo päättynyt.*<sup>161</sup>

Maaotteluiden järjestämistä jatkettiin vasta vuonna 1939, jolloin kisaisäntänä toimi Tukholma. Välivuodet olivat ilmeisesti laannuttaneet maaotteluiden kiivasta kansallishenkeä, sillä Lauri Pihkalan mielestä vuoden 1939 maaottelu oli tähän mennessä käydyistä maaotteluista sekä urheilullisesti että yleisön käyttäytymisen suhteen ihanteellisin.<sup>162</sup> Myös Kekkonen muistiinpanojen perusteella maaottelu käytiin rehdissä hengessä eikä patrioottisesta ylikäymisestä ollut stadionilla tietoaakaan.<sup>163</sup>

Maaottelu pidettiin myös vuonna 1940, tosin silloin totuttua käytäntöä jouduttiin toisen maailmansodan vuoksi muuttamaan, sillä Saksa vaati päästä mukaan kolmanneksi osapuoleksi. Uinon aineiston mukaan puitteet Suomi-Saksa-Ruotsi kolmimaaottelulle olivat näyttävät. Helsinki oli juhraliputettu, ja maan korkein johto pääministeri Ryti ja marsalkka Mannerheim mukaan lukien kunnioitti kilpailua läsnäolollaan. Hyväntahdon eleenä Hitler oli lähettänyt paikalle Saksan urheilujohtajan Hans von Tschammer und Ostenin. Ruotsista maaottelua seuraamaan oli saapunut kruununprinssi Gustaf Adolf.<sup>164</sup> Syyskuun alussa pidetyn kolmoismaaottelun voitti Ruotsi 147 pisteellä ennen Saksaa ja kolmanneksi sijoittunutta Suomea.

Toisen maailmansodan vuoksi maaotteluperinteeseen tuli toistamiseen muutaman vuoden katkos, ja seuraava Ruotsi-ottelu pidettiin vasta vuonna 1945 Tukholmassa. Sotavuosien jälkeen Ruotsi oli pitkään ylivoimainen, sillä monet suomalaisen urheilun huippunimet olivat kaatuneet ja vammautuneet eikä kansallisen kilpailutoiminnan aloittaminen käynyt käden käänteessä. Sen vuoksi vuonna 1948, kun Ruotsi voitti Suomen kaikkien aikojen suurimmalla 66 pisteen erolla pistein 138 - 76, päätettiin maaottelun järjestämisessä pitää vuoden tauko.

Vuonna 1951 maaottelu uudistettiin yleisön kannalta mielenkiintoisemmaksi siten, että kunkin lajin osanottajamäärä nostettiin kahdesta edustajasta kolmeen. Samana vuonna Suomi voitti maaottelun vuodesta 1939 saakka kestäneen tappioputken jälkeen luvuin 216 - 194. Seuraavana

---

<sup>161</sup> Lorén 1975, 23

<sup>162</sup> Lorén 1975, 25

<sup>163</sup> Uino 1999, 291

<sup>164</sup> Uino 1999, 302-303

vuonna maaottelua ei Suomen olympiaisännöiden vuoksi järjestetty. Vuotta myöhemmin maaotteluvoitto meni Ruotsiin, mutta Suomi teki historiaa voittamalla ruotsalaisten ”kansallislajin”, 1500 metrin juoksun, ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1931. Helsingissä käydyssä maaottelussa vuonna 1958 Ruotsin ylivoima alkoi vähitellen olla olluutta ja mennyttä, sillä Suomi voitti silloin Ruotsin siihen saakka suurimmalla 55 pisteen erolla loppuluvin 232 - 177. Maaotteluherruuden siirtymistä Suomelle kuvaa myös se, että Suomi voitti seuraavat maaottelut vuoteen 1965 saakka.

*Maaottelun historiassa puhalsi ajanjakson 1960 - 1974 puolivälissä menneisyyden kylmä tuuli ja myrkytti ilmapiiriin*, kuvaa Lorén seuraavien vuosien tunnelmaa stadionilla.<sup>165</sup> Ruotsalaisten taktiikkajuoksu 10 000 metrillä ja sitä seurannut yleisön mielenosoitus vuonna 1966 sekä kaksi vuotta myöhemmin tapahtunut tappelu ja Anders Gärderudin diskous 1 500 metrillä herättivät keskustelua maaottelun tulevaisuudesta. Tukholmassa vuonna 1969 pidetystä maaottelusta puhuttiin Suomessa ruotsalaisten psykologisena sodankäyntinä. Tuolloin keihäänheiton maailmanennätysmies Jorma Kinnunen jäi viimeiseksi omaa ennätystään 20 metriä huonommalla tuloksella 72.86. Syynä pidettiin ruotsalaisten kisajärjestäjien laatimaa heittopaikkaa. Tuon ajan kilpailukäytännön mukaan suomalaiset heittäjät olivat tottuneet kumipohjaiseen vauhdinottoonpaikkaan, jollainen oli myös Tukholman stadionilla. Ruotsalaiset olivat kuitenkin rullanneet kumimaton pois ja kieltäytyivät laittamasta sitä paikoilleen ajatellen siten huonontavansa suomalaisten keihäsmiesten tuloksia.

Järjestäjien oli ryhdyttävä jonkinlaisiin toimenpiteisiin, jotta vuoden 1931 tapahtumien toistuminen voitaisiin estää. Maaotteluperinteen katkaiseminen ei tosin ollut kovinkaan todennäköistä, sillä maaottelusta oli muodostunut molempien maiden yleisurheiluliittojen suurin tulonlähde. Lisäksi yleisön luottamusta toimitsijoiden ja tuomareiden toimintaan järjestäjät laativat säännön, jonka mukaan jokaisessa maaottelussa tuli olla toimitsijoita kummastakin maasta. Lisäksi tuomaristossa tuli olla puolueeton puheenjohtaja. Ensimmäisenä tähän tehtävään valittiin kansainvälisen yleisurheiluliiton IAAF:n johtaja Adrian Paulen.<sup>166</sup>

Muilta osin 1970-luku kirjattiin maaotteluhistoriaan suomalaisen yleisurheilun kulta-aikana. Vuonna 1970 alkoi Suomen vuoteen 1985 saakka kestänyt maaottelujen voittoputki. Vuonna 1972 Suomi voitti maaottelun kautta aikojen suurimmalla 65 pisteen erolla päätösluvuin 263,5 - 173,5. Vielä 1980-luvulla Suomi hallitsi maaottelua voittaen vuosia 1985 ja -86 lukuun ottamatta kaikki maaottelut. 1990-luvulla Suomi on voittanut maaottelun ainoastaan vuosina 1995 ja 1997.

---

<sup>165</sup> Lorén 1975, 37

<sup>166</sup> Lorén 1975, 37



Edellä kuvattu Ruotsi-ottelun historia käsittelee miesten maaottelua. Naisten maaottelu järjestettiin miesten maaottelun kanssa samanaikaisesti ensimmäisen kerran vasta vuonna 1964, vaikka naiset ottelivat ensimmäisen kerran jo vuonna 1951. Vuoteen 1963 saakka naisten maaottelut pidettiin eri paikkakunnalla kuin miesten vastaava kilpailu. Suomessa kisakaupunkeina ovat Helsingin lisäksi toimineet mm. Jyväskylä, Kouvola ja Lahti. Naisten maaottelussa Ruotsi oli ylivoimainen vuoteen 1972 saakka, sillä vasta silloin Suomi sai ensimmäisen voittonsa. Siitä lähtien suomalaiset naiset ovat voittaneet kaikki maaottelut vuoteen 1980 saakka. 1980-luvulla voittoja kertyi neljä. 1990-luvulla Suomen naisjoukkue on voittanut kaikki maaottelut. Lopputuloksia lukuun ottamatta naisten maaottelusta ei kuitenkaan ole säilynyt tarkempaa dokumentointia. Myöskään 1950- ja 60-lukujen sanomalehdet eivät ole kirjoittaneet mainittavassa määrin naisten maaotteluista.

Nykyinen maaottelukäytäntö aloitettiin vasta vuonna 1970, jolloin ensimmäisen kerran kilpailtiin myös tyttöjen ja poikien sarjoissa. Suomalaisen yleisurheilun kukoistuskaudella 1970-luvulla myös Suomen poikien maajoukkue voitti vuotta 1975 lukuun ottamatta kaikki maaottelut. 1980-luvulla suomalaiset voittivat poikien maaottelun kuusi kertaa. 1990-luvulla voitto on mennyt Suomeen vuosina 1991, 1994 ja 1998 lukuun ottamatta seitsemän kertaa. Tyttöjen kohdalla voitot jakaantuivat 1970- ja -80-luvulla molempien maiden kesken tasan. 1990-luvulla tyttöjen maajoukkue on voittanut vuosina 1991 ja 1999 lukuun ottamatta kaikki maaottelut.

### 6.3 Ruotsi, Suomen rakkain vihollinen

Miksi Suomen ja Ruotsin välinen maaotteluperinnettä ylläpidetään, vaikka traditio on muiden maiden väliltä kadonnut? Miksi maaottelussa ja muissa Suomen ja Ruotsin välisissä urheilukilpailuissa vielä nykyisinkin sanotaan olevan oma erityislatauksensa? Yksi syy löytyy maiden yhteisestä historiasta. Martti Jukola on todennut, että

*valtiollinen historiamme teki urheilusta - vapaan toimintamme miltei ainoastaan alasta - uskonnokappaleen, joka syöpyi kansan sieluun. Sen jälkeen on sama kiinteä kansallishenki elävöittänyt urheiluharrastuksiamme (...). Ne, jotka sanovat urheilumme kansallishenkeä epäoikeutetuksi, kieltävät samalla historiallisen asemamme ja sen kehityksen tärkeät vaiheet.<sup>167</sup>*

Suomi oli vuosisatoja osa Ruotsin kuningaskuntaa ja tämä pitkäaikainen valta-asetelma on jättänyt jälkensä kansalliseen kuvastoon. Vielä kansakoulussa esimerkiksi opetettiin, että suomalaiset taistelivat Kustaa II Adolfin puolesta 1600-luvulla, mutta Ruotsi jätti Suomen pulaan Venäjän miehittäessä Suomen kaksi vuosisataa myöhemmin. Katkeruutta on aiheuttanut myös se, että Ruotsi

---

<sup>167</sup> Jukola 1932, 37-39

selvisi tämän vuosisadan sodista sivustakatsojana rikastuen sitä mukaa kun sotaa käyvä naapurimaa köyhtyi.

Myös se, että Suomen kansallinen eliitti koostui pitkään maan itsenäistymisen jälkeenkin lähes yksinomaan ruotsinkielisistä, on aiheuttanut ruotsalaisvastaisuutta suomenkielisten keskuudessa. Kekkonen kommentoi kielikiistoja vuonna 1930 pitämässään puheessa:

*On luonnollista ja helposti ymmärrettävää, että urheilu kohottaa kansallista mieltä ja kansallista omanarvontuntoa. Kukapa ei olisi ylpeydellä tunnustanut Tukholman olympialaisten jälkeen kuuluvansa samaan kansaan kuin Hannes Kolehmainen (...). Meillä Suomessa on ruotsalaistemme keskuudessa havaittu sama ilmiö. Yleensä ruotsalaisemme ovat käsittämättömästi nöyryyttäväksi, jos heidät luetaan Suomen kansaan kuuluvaksi, heidän luulevat muodostavansa täällä oman suomenruotsalaisen kansallisuuden, joka ikään kuin olojen pakosta on joutunut samaan valtakuntaan kuin suomalaiset. Mutta erikoisesti ne ruotsinkieliset piirit, jotka ovat ottaneet osaa urheilutoimintaan tai olleet urheiluun muuten kiinnostuneet, ne piirit ovat välttäneet alituista ruotsalaisuuden esillevetämistä.*

1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä suomalaisuuden puolestapuhujat olivat jopa niin ruotsalaisvastaisia, että he kehottivat itseään suomalaisina pitäviä suomentamaan ruotsinkieliset nimensä. Suomalaisuuden kannattajat, Kekkonen mukaan lukien, eivät saattaneet ymmärtää, jos Suomea ulkomailla edustava urheilija kieltäytyi nimensä suomentamisesta. Vuoden 1966 Urheilulehden kirjoittamassaan artikkelissa Kekkonen vertasi sukunimen suomentamista vieraan lipusta luopumiseen ja omien värien tunnustamiseen:

*Sukunimen suomalaistuttaminen on kansallisen mielialan ilmaus, se on yksi näkyväinen tulos siitä suomalaiskansallisesta herätystyöstä, jota monet maamme suurmiehistä Snellmanista lähtien ovat tehneet, se on laajojen kansankerrosten hyväksyvä vastaus ja kiitollisuuden osoitus suomalaisen tunnon ja suomalaisen tahdon kasvattajille (...). Erikoisesti urheilijoille on sukunimen suomalaisuus tärkeä (...). Hehän edustavat niin hyvin koti- kuin ulkomaillaakin kilpaillessaan Suomea ja sen vuoksi heillä tulee olla Suomen lippu, suomalainen nimi, erottamassa maailman muista kansoista. Suomalaiselle urheilulle on ollut suuriarvoista sekin, että Kolehmainen ja Nurmi ovat molemmat suomalaisia nimiä (...). Yksikään ihminen ei voi väittää Nurmea ruotsalaiseksi, sillä nimi on riittävä todistus, ettei asia niin voisi olla, kun sen sijaan Stenroos voidaan helposti viedä melkein minkä muun kansakunnan tilille tahansa paitsi ei suomalaisen (...). Suomalainen urheilija, sinä, jolla on muukalaisperäinen sukunimi: Hanki itsellesi oikea lippu, Suomen lippu, s.o. suomalainen sukunimi.<sup>168</sup>*

Historiallisista seikoista johtuen maiden kohdatessa urheilussa ennen kaikkea suomalaisten näyttämisen tarve on korostunut. Suomalaisille Ruotsi-ottelu on ollut isänmaallinen koetinkivi, jossa jokaisen tuli antaa kaikkensa voiton puolesta. Kekkonen mukaan vieraalla maaperällä, ”vihollismaassa”, jokaisen edesvastuu oli entistä suurempi.<sup>169</sup> Maaottelussa Suomen ja Ruotsin ur-

<sup>168</sup> Uino 1999, 60-61

<sup>169</sup> Uino 1999, 146

heilusuhteet joutuivat monesti koetukselle nationalismin kuohuessa herkästi yli äyräiden. Syytä oli molemmissa, mutta Kekkonen tavoin monia suomalaisia häiritsi naapurimaan isovelimäisen holhoava asenne ja muun muassa sellaiset kärjekkäät uhkailut, että Ruotsi olisi liian hyvä urheilumaa ollakseen yhteistyössä Suomen kaltaisen ”barbaarimaan” kanssa.<sup>170</sup>

#### 6.4 Urheilusta urheiluviihteeksi

Urheilun luonne ja sen julkinen kuva alkoi vähitellen 1970-luvulle tultaessa muuttua. Ensinnäkin naisten määrä huippu-urheilun saralla kasvoi ja samalla lisääntyi myös naisurheilun näkyvyys tiedotusvälineissä. Toiseksi lehtiin ilmestyivät otsikot dopingkäryistä. Martti Vainion dopingtapaus vuonna 1984 iskosti Suomen kansan mieliin sen, ettei suomalainenkaan nouse palkintopallille pelkän sisun siivittämänä. Myös monentasoinen kansainvälistyminen ja kaupallistuminen vaikuttivat siihen, että urheilusta alettiin 1990-luvulla puhua yhtenä viihteen lajina. Monissa maissa maaottelu-perinne lakkautettiin ja otteluiden tilalla alettiin järjestää erilaisia ”jänisjuoksuja”, Grand Prix- ja Cup-kisoja. Lisäksi urheilukilpailujen suunnittelussa alettiin entistä enemmän huomioida televisioinnin edellytykset.<sup>171</sup>

Urheilutapahtumista alettiin tehdä entistä enemmän viihdyttäviä ”happeningeja”. Viihteellisyiden vaatimus ulottui myös perinteiseen Ruotsi-otteluun, jota on viime vuosina muokattu uuteen suuntaan. Vuosikymmenien ajan maaottelu oli perinteiseen tapaan käyty kaksipäiväisenä kamppailuna elokuun viimeisenä viikonloppuna. Erilaisten kisatorien ja vip-telttojen mukaantulon myötä maaottelun alkaminen siirtyi päivää tai kahta aikaisemmaksi. Esimerkiksi Suomessa vuonna 1998 järjestetyssä Ruotsi-ottelussa kisatori avattiin yleisölle jo torstaina varsinaisen urheilullisen ottelun alkaessa lauantaina. Neljän päivän aikana kisatorin ilmaistapahtumissa esiintyivät muun muassa Team Ahma, Tommi Läntinen, Niko Ahvonen ja Janina Frostell.

Vuonna 1999 maaottelu järjestettiin Göteborgissa, jossa kokeiltiin ensimmäistä kertaa uutta konseptia, kulttuurin ja urheilun yhdistämistä Ruotsi-ottelun puitteissa. Ruotsin Yleisurheiluliitto toteutti yhdessä kulttuurin ja elinkeinoelämän edustajien kanssa Sinivalkoisen viikon, jonka loppuhuipentumana Ruotsi-ottelu pidettiin. Sinivalkoisen viikon tarkoituksena oli muun muassa näyttelyiden, teatteriesitysten, seminaarien ja luentojen muodossa tuoda esille suomalaisuutta ja ruotsalaisuutta sekä edistää kulttuurin ja urheilun välistä yhteistyötä.

---

<sup>170</sup> Uino 1999, 93

<sup>171</sup> Virtapohja 1998, 89, 119

## 7. Tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu pääasiassa kolmesta Yleisradion ja kolmesta Sveriges Radion lähettämästä Ruotsi-ottelun selostuksesta. Yleisradion selostukset ovat peräisin yhtiön omasta ääninauha-arkistosta. Sveriges Radion selostukset on tilattu Tukholmassa sijaitsevasta Arkivet för Ljud och Bild –arkistosta (ALB). ALB on vuonna 1979 perustettu arkisto, jossa on taltioituna kaikki Sveriges Radion ja Sveriges Televisionin radio- ja televisio-ohjelmat, jotka on lähetetty 1.7.1978 jälkeen. Arkistosta löytyy tosin runsaasti myös ennen vuotta 1978 lähetettyjä ohjelmia, mutta virallisesti arkistointi systematisoitiin silloin.

Valitsin analyysini kohteena olevat selostukset kolmivaiheisesti. Ensinnäkin, koska ensimmäisestä Ruotsi-ottelusta on kulunut 75 vuotta ja sinä aikana maaottelu on järjestetty kaikkiaan 59 kertaa, oli aineisto käsittelyn helpottamiseksi jollakin tavalla rajattava. Siinä käytin apuna tämän tutkimuksen kirjallisten lähteiden lisäksi Göteborgin yliopistossa vuonna 1996 tekemääni tutkimusta Ruotsi-ottelun televisiolähetyksistä Suomessa ja Ruotsissa vuosina 1979 -1995. Niiden perusteella hahmottelin tutkimukseni kannalta kiinnostavat avainjaksot, jotka on otettava huomioon, jos halutaan saada kokonaisvaltainen kuva radion urheiluselostusten tarjoamista kansallisen identiteetin aineksista. Tutkimukseni kannalta olennaiset ajanjaksot ovat seuraavat:

1. 1950 - 1965: Radion kulta-aika sekä toisen maailmansodan jälkeinen kansallisen yhtenäiskulttuurin rakentamisen aika.
2. 1970-luku: Suomen yleisurheilun kulta-aika: Lasse Virénin menestys Münchenin olympialaisissa, suomalaisten ylivoima Ruotsi-ottelussa (miesten joukkue voitti kaikki vuosina 1970 - 1985 järjestetyt maaottelut).
3. 1990-luku: Urheilun kaupallistuminen ja kansainvälistyminen, urheilun muuttuminen urheilusta urheiluviihteeksi.

Toiseksi selvitin, mitä maaotteluselostuksia kultakin avainjaksolta löytyy arkistoituna. Kuten luvussa 6 totesin, maaotteluun liittyvä kirjallinen materiaali on vähäistä. Sama pätee myös maaotteluselostuksiin, joita ei ole systemaattisesti arkistoitu. Göteborgissa vuonna 1959 järjestetystä maaottelusta lähetetty selostus on ainoa ensimmäiseen ajanjaksoon sijoittuva selostus, joka löytyy arkistoituna sekä Yleisradion että ALB:n arkistoista. Toisen ajanjakson eli 1970-luvun selostuksien suhteen päädyin vuonna 1970 Helsingissä järjestetyn maaottelun selostukseen. Kyseinen selostus oli niinkään vuosikymmenen ensimmäisen puoliskon ainoa selostus, joka oli saatavissa sekä Suomesta että Ruotsista. Vuoden 1970 selostuksen kiinnostavuutta lisäsi vielä se, että arkistointitietojen perusteella Yleisradion lähetys oli Pekka Tiilikaisen jäähyväisselostus. Kolmannen ajanjakson eli

1990-luvun selostuksista valitsin käytännön syistä vuoden 1999 syyskuussa Göteborgissa pidetyn maaottelun selostukset. Työskentelin itse silloin maaottelun järjestelytehtävien parissa Göteborgissa ja selostusten taltiointi oli käytännön syistä helppo toteuttaa.

Maaottelu on kaksipäiväinen urheilutapahtuma, josta kumpanakin päivänä lähetetään yleensä noin parin tunnin mittainen kooste. Kummankin maan selostukset yhteen laskien yhden vuoden maaottelun selostuksen pituudeksi kertyy useita tunteja, minkä litterointi olisi hyvinkin työläs. Aikaisemmassa tutkimuksessani maaotteluiden televisiolähetyksistä havaitsin, että urheiluselostuksessa kiinnostavimmat kohdat sijoittuvat yleensä lähetyksen alkuun ja loppuun. Kuunneltuani valitsemani selostukset totesin analyysini kannalta relevantiksi määräksi kunkin selostuksen 30 ensimmäisen ja 15 viimeisen minuutin litteroimisen. Sveriges Radion vuonna 1959 lähettämän selostuksen kohdalla jouduin kuitenkin tekemään poikkeuksen. ALB:n arkistointitietojen perusteella selostuksen piti olla arkistoituna kokonaisuudessaan. Ensimmäisen kerran sitä kuunnellessani havaitsin kuitenkin, että nauhan sisältö koostuu ainoastaan toisen kilpailupäivän 60 minuutin mittaisesta selostuksesta. Jotta Yleisradion vuonna 1959 lähettämää selostusta voitaisiin mahdollisimman hyvin verrata Sveriges Radion saman vuoden selostukseen, litteroin ALB:stä saamani nauhan kokonaisuudessaan.

Pari päivää ennen maaottelun alkamista alkaa yleensä sekä Suomessa että Ruotsissa lehdistön spekulointi loppupisteistä ja siitä, mitkä ovat kulloisenakin vuonna ns. suomalais- tai ruotsalaislajit. Usein myös radioselostajat viittaavat lähetyksen alussa lehdissä olleisiin kirjoituksiin. Jotta kulloiseltakin analyysivuodelta hahmottuisi kokonaisvaltainen käsitys maaottelun tapahtumista, valitsin selostusten lähiluvun tueksi litteroimiltani vuosilta (1959, 1970 ja 1999) Ruotsi-ottelua ennen, sen aikana ja sen jälkeen Helsingin Sanomissa ja Göteborgs-Postenissa julkaistut lehtiartikkelit.

Ruotsi-otteluun ja radion urheiluselostuksiin liittyvien kirjallisten lähteiden vähyyden vuoksi tutkimusmateriaaliani täydentävät myös keskustelut seuraavien henkilöiden kanssa: ruotsalainen mediatutkija Peter Dahlén, Yleisradion entinen urheilutoimituksen päällikkö Voitto Raatikainen, urheiluselostaja J.P. Jalo, kommentaattori Heikki Leppänen ja juoksija Lasse Virén.

## 7.1 Tutkimusmenetelmät

Bryant, Comisky ja Zillman ovat analysoineet urheiluselostuksia kvantitatiivisin menetelmin. He luokittelivat selostajien puheen amerikkalaisen jalkapallon televisioselostuksissa kolmeen pääkategoriaan: kuvaileviin, dramaattisiin ja humoristisiin lauseisiin. Heidän tutkimuksensa mukaan selostajien puheesta 72% oli kuvailevia lauseita, 26% kilpailun dramaattisuudesta kertovia lauseita ja 2% humoristisia lauseita.<sup>172</sup>

Tässä tutkimuksessa analyysin kohteena on suomalainen ja ruotsalainen radiourheilu ja niiden historiallinen kehitys. Lähestyn sitä kautta suomalaista ja ruotsalaista kansallista identiteettiä ja tutkin sitä, millaisia ovat olleet kullekin ajanjaksolle ominaiset asioiden tarkastelukehyykset, miten ne ovat toteutuneet yhteiskunnallisina käytäntöinä ja minkälaisia kansallisen identiteetin rakennuspuita ne ovat tarjonneet. Kulttuurintutkimuksen piirissä vakiintuneen käsityksen mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu merkitysjärjestelmistä, niiden mukaisesti organisoituneista yhteiskunnallisista käytännöistä, niiden tuottamista subjektipositioista eli toimijoiden asemista ja viimein niihin kiinnittyneistä identiteetin muodoista.<sup>173</sup> Eritellessäni suomalaista ja ruotsalaista kansallista identiteettiä rakentavia mediatekstejä en siis oleta tutkivani yksilöiden ”sisintä”. Kyse on pikemminkin tarjotuista identiteettien rakennuspuista, ehdotetuista tavoista nähdä suomalaisuus/ruotsalaisuus ja sen merkitys suhteessa koko kansakuntaan.

Päästäkseni perehtymään tutkimusaineistooni mahdollisimman yksityiskohtaisesti valitsin lähestymistavakseni laadulliset tutkimusmenetelmät. Eskola ja Saloranta jakavat laadullisten aineistojen analyysimenetelmät seitsemään kategoriaan, jotka ovat kvantitatiiviset analyysitekniikat, teemoittelu, tyypittely, aineistolähtöinen analyysi, kvalitatiiviset tekstianalyysit, diskursiiviset analyysitavat ja keskusteluanalyysi. Heidän mukaan kyseessä eivät ole selvärajaiset tai toisensa poisulkevat menetelmät, vaan käytännössä eri analyysitavat pikemminkin täydentävät toisiaan.<sup>174</sup> Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu ja tyypittely. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että aineistosta nostetaan esille tutkimusongelman kannalta kiinnostavat aiheet. Tyypittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia.

---

<sup>172</sup> Bryant, Comisky & Zillman 1977, 140-144

<sup>173</sup> Alasuutari 1996, 17

<sup>174</sup> Eskola & Suoranta 1996, 124

## 8. Radioselostusten lähiluku

Koska tutkimukseni tavoitteena on löytää tapoja, joilla kansallista identiteettiä on tuotettu radion urheiluselostuksissa sekä Suomessa että Ruotsissa, lähdin etsimään diskursseja juuri tästä näkökulmasta. Luin litteroimiani selostuksia etsien niistä näkökulmia, teemoja, ominaisuuksia ja puhetapoja, jotka toistuivat kaikkina vuosina tai jotka korostuivat muita puhetapoja enemmän. Tarkemman analyysin kohteeksi nousi viisi useimmin toistuvaa ja selostajien puheessa eniten huomiota saanutta teemaa:

1. seremoniat
2. yleiskuva
3. suomalaisuus/ruotsalaisuus
4. kamppailu
5. maaottelu

### 8.1 Teema 1: Avajaisseremoniat

Urheilussa kansalliset symbolit ja niiden ympärille rakentuva tematiikka ovat pysyneet vuosikymmenestä toiseen samana. Ensimmäisistä olympiakilpailuista lähtien kansainvälisissä urheilukilpailuissa tiettyyn kansakuntaan kuulumista on tuotu näyttävästi esille kansallislipuin, -lauluin ja -värein. Tietyn urheilijan voittoa on juhlistettu hänen edustamansa kansakunnan voittona. Palkintopallilla pääosissa ovat aina olleet yhtäläillä ylimmällä korokkeella seisova urheilija kuin kansallislipun nosto ja kansallislaulun soittokin. Maaotteluiden avajaisseremonioiden lähempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että vaikka kansallinen symboliikka on yhä olennainen osa urheilukilpailuja, on sen käsittelytapa tarkastelemallani ajanjaksolla muuttunut. Aikaisempina vuosina maaottelun avajaisseremoniat rakentui kansallisten symbolien avustuksella rakennetulle isänmaallisuuden esille tuomiselle. Sotilassoittokunnan marssimusiikin tahdissa joukkueet lipunkantajineen asettuivat rivistöön seuraamaan lipun nostoa ja kansallislaulujen soittoa. Yleisradion vuosien 1959 ja 1970 lähetyksissä avajaisseremonioiden kuvaamiseen käytettiin runsaasti aikaa, ja lähetykset alkoivat useita minuutteja ennen varsinaisen kilpailun alkua. Kuuntelijoille kerrottiin kohta kohdalta miten sinivalkoiset ja sinikeltaiset joukkueet marssivat kentälle, miten ne asettuvat seisomaan stadionille, mitä kukkia kapteenit vaihtavat ja miten joukkueet poistuvat stadionilta.

Yleisradion vuoden 1959 lähetyksessä selostajina toimivat Pekka Tiilikainen ja Paavo Noponen. Kyseisen vuoden maaotteluselostuksen näkökulma on kautta linjan isänmaallinen, mutta ennen kaikkea isänmaallisuutta tuodaan esille avajaisseremonioiden yhteydessä. Selostajien tapa kuvata

avajaisseremonioiden kulku Ullevin stadionilla tuo pikemmin mieleen itsenäisyyspäivän sotilasparaatin kuin alkamassa olevan urheilukilpailun. Suomen joukkueen marssiessa kentälle selostajat sanovat esimerkiksi, että Suomen joukkueen kärki on siirtynyt ruohokentän reunaan, se on kääntynyt nyt ja marssii kohti päätykatsomoa, Hellsten astuu ulos rivistöstä toisten vielä jatkaessa paikalla käyntiä. Avajaisseremonioiden selostuksessa pääosassa on isänmaan kunnioitus. Suomen lipun asento stadionin harjalla kerrotaan tarkasti niin kuin myös lipunkantajan liikkeet kentällä. Suomen lipun ilmestyessä näkyviin kertoo Tiilikainen kiihtyvällä äänellä, että yleisö nousee seisomaan huutaen valtaisasti suosiotaan sinivalkoiselle joukkueelle. Maamme-laulun aikana selostajat hiljentyvät minuutin ajaksi, ja stadionilla soitettu kansallislaulu kaikuu kumeana eetterissä. Kaiken kaikkiaan avajaisseremonioista puhutaan suurena tapahtumana, jonka odotetaan alkavan näillä sekunneilla:

*Suomen ja Ruotsin liput hiljaisessa tuulessa hulmuilevat. Päivällä täällä oli ankara myrsky, mutta nyt on huomattavasti tyyntynyt. Liput eivät ole pystyasennossa, vaan laakana tällä katsomon harjalla vuoroin Suomen ja vuoroin Ruotsin lippu (...). Näillä sekunneilla valmistautuu Suomen ja Ruotsin joukkue tuolla pukusuojan kätöksessä marssiakseen stadionilla. Stadionin aukko, joka on aivan vastapäätä meitä, tätä selostuspaikkaa juoruaa jo, että sieltä hetken päästä marssi alkaa. Siinä näkyy Suomen joukkueen lipunkantaja, joka on Eeles Landström... Soittokunta ryhdistäytyy tuolla kentän nurkassa ja nyt tulee marssi, jonka aikana tämä ilmeisesti tapahtuu tämä alkuseremonioiden alkuvaiheet. Nyt ilmestyy Suomen lippu Eeles Landströmin kantamana ja samalla koko meikäläinen rivistömme yleisön noustessa seisomaan ja huutaessa valtaisasti suosiotaan sinivalkoiselle joukkueellemme (yleisön äänet taustalla voimistuvat ja selostajan ääni kiihtyy). Nyt kääntyy lipunkantajan gladiaattorien tulo, kaikuu, toivottavasti se kantautuu myöskin sinne stadionilla olevista apumikrofoneista. Nyt Suomen joukkueen kärki on suunnilleen 200 metrin juoksun lähtöpaikkojen vaiheilla. Se on siirtynyt ruohokentän reunaan. Ja nyt saapuu myöskin Ruotsin lippu näkyviin Ragge Lundbergin käsissä ja hänen perässään on Ruotsin joukkue keltaisissa paidoissaan ja sinisissä housuissaan. Niin kuin 19 kertaa, 18 kertaa aikaisemmin Ruotsin ja Suomen välisissä maaotteluissa (...). Suomen joukkue on kääntynyt nyt ja marssii kohti päätykatsomoa. Nyt seisautuu Eeles Landström ja nostaa lippunsa (yleisön taputuksen äänet voimistuvat). Voitto Hellsten astuu ulos rivistöstä toisten vielä jatkaessa paikalla käyntiä. Hellstenin kädessä on valtaisa ruusunippu vai olisiko neilikkakimppu sinivalkoisissa nauhoissa. Vastaavanlaista kukkalaitetta en näe Ruotsin joukkueessa. Näen sentään aivan tuolla äärimmäisessä päässä. Seremoniaohjelman mukaan tulevat nyt kansallislaulut. (Soitetaan Maamme-laulu, selostajat Pekka Tiilikainen, Paavo Noponen ja Jorma Lunden hiljentyvät minuutin ajaksi).*

*Maamme-laulun aikana kohosi Suomen siniristilippu maaottelusalkoon. (Soitetaan Ruotsin kansallislaulu, jonka aikana selostajat hiljentyvät 40 sekunnin ajaksi). Ruotsin sinikeltainen lippu on nyt Suomen lipun vieressä ja seuraa kukkien vaihto. Hellsten ja Trollsås kättelevät toisiaan ja vaihtavat kukkia. Kummatkin joukkueet seisovat rivistössä heidän takanaan, eivät siis kiilassa niin kuin Suomen stadionilla maaotteluissa on totuttu näkemään, vaan rinnakkaisrivistöissä(...). Äsken Suomen joukkue marssi ensimmäisenä täällä tänne kentälle, ruotsalaiset perässä, mutta nyt järjestys on päinvastainen. Ragnar Lundberg jäntevissä käsissään Ruotsin lippu johtaa nyt koko tätä suomalais-ruotsalaista maaottelurivistöä (...). Nyt kääntyy Ruotsin joukkue kohti pukusuoja-aukkoa ja suomalainen rivistö seuraa sitä hiljalleen. Suomalainen sotilassoittokunta pitää marssin tahdistusta huolen.*



Kuten luvun alussa totesin, ALB:n arkistoima nauha vuonna 1959 järjestetystä maaottelusta sisältää ainoastaan toisen kilpailupäivän lähetyksen. Sveriges Radion selostajana toimineen Lennart Hylandin tapaa selostaa avajaisseremonioiden kulku ei siten voida verrata Yleisradion edellä kuvattuun käytäntöön. Koska myöskään aikaisempaa tutkimusta aiheesta ei ollut saatavilla, päädyin haastattelemaan Sveriges Radion urheiluohjelmien vaiheista väitöskirjan tehnyttä Peter Dahlénia. Hänen mukaansa myös Ruotsin radioissa oli vuoteen 1945 saakka itsestään selvää, että selostajat kuvasivat hyvinkin seikkaperäisesti ja patrioottiseen sävyyn urheilukilpailujen avajaisseremonioiden kulun. Patriotismi korostui ennen kaikkea suurten kansainvälisten urheilukilpailujen, kuten olympialaisten, MM-kisojen ja vuotuisten maaotteluiden, selostuksissa. Dahlénin mukaan voidaan siis sanoa, että koko Ruotsi-ottelu avajaisseremonioineen selostettiin nationalistiseen sävyyn aina vuoteen 1945 saakka. Toisen maailmansodan päättymisen jälkeen kansallishenkistä puhetta kansallisista uroteoista tai kansakunnan menneisyyden ihannoitua alettiin pitää kielteisinä ilmiöinä. Puhe Ruotsista nykyaikaisena yhteiskuntamuotona, joka oli vapautunut kansallismielisen menneisyyden rasittamasta painolastista ulottui myös urheilun saralle. Myös urheiluselostajien tuli huomioida kansankodin rakennuksen keskeiset käsitteet, demokraattisuus ja nykyaikaisuus.<sup>175</sup> Dahlénin haastattelun perusteella voidaan siis sanoa, että Yleisradion vuoden 1959 selostuksen näkökulma todennäköisesti on isänmaallisuutta enemmän esille tuova kuin Sveriges Radion saman vuoden selostus.

Pekka Tiilikainen ja Paavo Nojonen olivat myös vuoden 1970 maaottelun selostajat. Maaottelu pidettiin tuolloin Helsingissä ja kilpailuja kunnioitti läsnäolollaan tasavallan presidentti Urho Kekkonen. Vuonna 1970 avajaisseremoniat selostetaan edelleen hyvin yksityiskohtaisesti. Pääosassa on yhä isänmaallisuus, jota tuodaan monessa tilanteessa mahtipontisen sotilaallisesti esille. Nojosen mukaan esimerkiksi joukkueiden marssi kentälle tapahtuu 30-vuotisen sodan marssin, tutun taisteluteeman, kajahtaessa, ja sen tahdissa suomalaiset miehet ryhdikkäästi askeltavat, liput lähestyvät toisiaan ja käännetään kohti vihreää nurmea. Isänmaallisuuden rinnalle on kuitenkin noussut toiseksi teemaksi suomalaisuuden korostaminen. Suomen miesten maajoukkue esitellään tutuista miehistä koostuvana ryhmänä, jossa ovat vakaasti askeltavat komeat kiekkomiehet, Karhulan poliisi ja Koillismaan terveiset tuova Pentti Kuukasjärvi. Naisten joukkue on myös mukana avajaisseremonioissa, mutta naisurheilijoiden nimistä, asuinpaikasta, urheilullisista saavutuksista tai askelten ryhdikkyydestä ja vakaudesta ei mainita mitään. Tiilikainen kertoo ainoastaan, että ulkoradalla näkyy siroa naiskauneutta sinivalkoisissa asuissa. Hän sanoo myös, että marssi suoritetaan ikään kuin siten, että daami (naisellinen tukija) ja kavaljeeri ovat rinnakkain:

---

<sup>175</sup> Peter Dahlénin haastattelu 8.2.2000

Tiilikainen: *Nyt tulee tasavallan presidentti Urho Kekkonen. Hän tulee puoli minuuttia ennen avajaisjuhllaisuuksien alkamista (kuuluu yleisön hurraamista ja selostajat hiljentyvät hetkeksi) Yleisö ottaa varsin innostuneesti vastaan valtion päämiehen, joka juuri täytettyään 70 vuotta on taas vanhassa elementissään urheilukentän laidalla välipaloina hallitustehtävistään... Tuttu taisteluteema kajahtaa, 30-vuotisen sodan marssi. Sen tahdissa on ylvästunelmainen joukkueiden marssi kentälle tapahtunut näissä Suomen ja Ruotsin yleisurheilumaaotteluissa omalla olympiastadionillamme monet monituiset kerrat. Ja niin saapuu joukkueemme nytkin (yleisön huuto taustalla voimistuu). Risto Ivanoffin käsissä on Suomen siniristi. Häntä seuraa Suomen naisjoukkue ja siinä myöskin miehet ryhdikkäästi askeltaen... Ja varakapteeni Jorma Kinnunen marssii Suomen ryhdikkäiden miesten edessä. Pentti Kahma, Jorma Rinne, Juhani Tuomola komeat kiekkomiehet seuraavat siinä vakain askelin Kinnusen jäljessä. Sitten siinä on Pauli Haapasalo, Karhulan poliisi ja 400 metrin aituri. On Hannu Siitonen, tuorein lisäys kovassa keihäskaartissamme, Pentti Kuukasjärvi tuo terveiset Koillismaan puolesta, sieltä Pudasjärveltä. Hän on kolmiloikassa edustamassa Suomea niin kuin hänen jäljessään askeltava Suomen mestari Ismo Salmikin. Ja Jorma Grön, siinä ovat myös kaikki kolme kolmiloikkaajaa. Auvo Pehkoranta seiväshypyssä ja 800 metrin juoksijat Markku Aalto ja Kauko Lumiaho täydentävät tämän Suomen 13-miehisen joukkueen, siis miesten puolelta. Ja siroa naiskauneutta on siinä sinivalkoisissa asuissa ulkoradan puolella. Siinä marssitaan niin, että (tauko) aina jos nyt sanoisi kavaljeeri ja daami ovat rinnakkain, mutta tuolla on kyllä muutamia poikia kaikkiaan neljä kappaletta jäänyt naisellista tukijaa paitsi. Nyt ollaan takasuoran keskivälissä ja kohta käännytään sitten tänne keskikentälle. Liput lähestyvät toisiaan. Siinä tervehtivät toisiaan Risto Ivanoff ja Jan Smiding ja nyt käännös kohti vihreää verkaa (...). Sieltä joukkueet siirtyvät tänne kentälle (...). Ja niin tulee pysähdys ja yleisön suosionosoitukset kaikuvat (taustalla kuuluu yleisön huutoa ja taputuksia. Selostajat hiljentyvät hetkeksi ja taustalla alkaa kuulua torvisoittokunnan soittoa). Takasuoran keskellä olevien lipputankojen vierellä seisovat Helsingin laivastoaseman varusmiesalikersantit kaikkiaan 8 luvultaan valmiina lipun nostoon. Heillä on tummat merivoimien asut, tuttu valkea laivastopäähine ja valkoiset säärystimet. Pitkiä ryhdikkäitä poikia. Ruotsin kansallislaulu ja Ruotsin lippu. (Selostajat hiljentyvät, Ruotsin kansallislaulua soitetaan 32 sekuntia. Heti sen jälkeen alkaa Maamme-laulu, jonka aikana selostajat ovat 52 sekuntia hiljaa. Yleisö yhtyy Maamme-lauluun ja sen loppuessa kuuluu yleisön hurraamista).*

*Seremonian ensivaihe on nyt ohitse ja tavallisesti alkaa poistumismarssi heti sen jälkeen, sillä en näe joukkueiden varakapteenien kädessä mitään kukkapuskiakaan (...). Tulee siitä sittenkin kukkapukettien vaihtaminen, joka on perinteellinen seremonia näissä maaotteluissa... Siinä oli ensimmäinen väkevä suomalainen huotovärssi ja se tapahtui juuri tämän kukkien vaihdon aikana. Nyt kansallispukuiset neitokset poistuvat kentältä aivan pääkatsoimon kohdalta, tulevat juuri juoksuradalle. He ovat suorittaneet tässä kauniisti oman osuutensa. Nyt liput (tauko) kohoavat ja (tauko) ja nyt alkaa marssi kohti pukusuojaa.*

*Noponen jatkaa: Kapteenien kukkienvaihdon jälkeen voi kiikareilla todeta kukista kiinnostuneille, että se kukkakimppu, jonka Jorma Kinnunen sai Ruotsin joukkueen kapteenilta ja jossa on siis ruotsalaisvärit näytti olevan keltaisista neilikoista ja valkoisista päivänkakkaroista. Ja sininen väri taas hänen luovuttamassaan kimpussa oli iiriksistä taiteiltu.*

Sveriges Radion vuoden 1970 lähetyksen selostajana toimi Åke Strömmer. Siinä avajaisseremoniat eivät saaneet niin paljoa lähetysaikaa kuin Yleisradion saman vuoden lähetyksessä eikä niitä myöskään selostettu niin yksityiskohtaisesti. Strömmer ainoastaan toteaa, että mies- ja naisjoukkueet ovat

parhailaan marssimassa kentälle. Myös presidentti Kekkonen läsnäolo stadionilla ja täysi katsomo mainitaan lyhyesti yhdellä lauseella:

*Fullsatt olympiastadion i Helsingfors hälsar på dom båda landslagsgrupperna som är på inmarch. Svensk fana bärs av Raimo Bild, spjutkastaren. Finsk av Risto Ivanoff, stavhopparen och dom bägge grupperna mycket manstark representerade eftersom vi har både herr- och damkamp (...). Här är fullsatt. På olympiastadion är president Kekkonen i spetsen. Det betyder att här är 50 761 personer av vilka 47 961 har betalt entré. Svenska nationalsången (selostaja hiljentyy 27 sekunniksi, kansallislaulu loppuu yleisön taputuksiin ja hurraa-huutoihin).*

Strömmerin mielestä Ruotsin kansallislaulu meni epäviereisesti, koska orkesteri ja kuoro sijaittivat 200 metrin päässä toisistaan eivätkä kuulleet toistensa musisointia riittävän tarkasti. Suomen kansallislaulun kohdalla yhteinen sävel löytyi, kun kuoro katsoi oikean tahdin orkesterin kapellimestarista. Yleisradion selostuksessa kansallislaulujen epäviereisyydestä ei mainittu mitään.

*Bakom den målkurvan står det en stor mänkör och nere på planen står en stor orkester och dom sjunger och spelar lite ojämnt för att dom står 200 meter i från varandra. Och så finska nationalsången (selostaja hiljentyy 48 sekunniksi, kansallislaulu loppuu yleisön taputukseen ja hurraa-huutoihin). Och ljudet stiger över olympiastadion. Den nationalsången gick lite bättre för den sångkören i vita hattar som sitter ner i kurvan tittade på militärorkestens styriker i stället för att lyssna på orkester som nästan ligger en halv sekund efter i tid. Jag vet inte om ni hörde någonting ut över det här (...). Publiken på huvudläktaren hälsar på bägge lagets fanor när lagen går ut i från stadionanläggningen.*

Yleisradion selostukseen verrattuna Sveriges Radion vuoden 1970 lähetyksessä avajaisseremoniat selostetaan objektiivisen toteavaan sävyyn. Selostuksen näkökulma alkamassa olevaan maaotteluun ei ole isänmaallisuuden kyllästävä. Kansalliset symbolit eivät ole niin pyhiä, ettei niitä kohtaan voisi esittää arvostelua, kuten teki Strömmer sanoessaan oman maan kansallislaulun soitettuna epäviereisesti. Yleisradion selostuksessa selostajat puhuivat väkevistä huotovärssyistä, joukkueiden ylvästunnelmaisesta marssista ja Suomen lipusta Suomen siniristinä, mihin verrattuna ruotsalainen selostaja esitteli avajaisseremoniat varsin pelkistetysti.

Kuten edellä siteeratut selostukset osoittavat, on avajaisseremonioilla Yleisradion selostuksissa suuri painoarvo. Erityisen selvästi avajaisseremonioiden tärkeys tulee esille, kun verrataan Yleisradion vuosien 1959 ja 1970 lähetyksiä vuoden 1999 selostukseen. Vuonna 1999 Göteborgissa järjestetty maaottelu alkoi virallisesti Suomen aikaa kello 14.00. Sitä ennen kaksi lajia, miesten moukarikilpailu ja miesten 10 000 metrin kävely, oli jo käyty. Yleisradio lähetti tuntia ennen maaottelun virallista avausta parin minuutin mittaisen lähetyksen, jossa kerrottiin moukarikilpailun ensimmäisen kierroksen tuloksista ja myöhemmin iltapäivällä alkavista lajeista. Tämän jälkeen lähetys siirtyi takaisin studioon: *Me palaamme tunnin kuluttua takaisin eli viittä vaille kaksi.* Tällöin stadionilla

oli vuorossa kansallislaulujen soitto, ainoa avajaisseremonioiden osuus, jonka vuoden 1999 selostajat mainitsivat. Kun Maamme-laulua oli soitettu 10 sekuntia, sanoo selostaja:

*Näin soi kansallislaulumme sen kunniaksi, että maaottelu on käynnistymässä ja tilanne on se, että nyt on kyseessä miesten osalta 59. maaottelu ja naisilla on 44. Suomi on voittanut miehissä 37 kertaa ja naisissa 21 kertaa. Mutta me palaamme tähän maaottelun tunnelmaan tämän urheiluradion loppuosassa. Pertti Tapola jatkaa*

Lähetys siirtyi takaisin studioon: *Jatketaan yleisurheilutuloksilla täältä Pasilasta (...).* Urheilutulojen lopuksi toimittaja totesi, että *tilanne lienee Göteborgissa se, että kansallislaulut on laulettu, joten Juha-Matti Holopainen.* Lähetys siirtyi takaisin stadionille, jossa soitettiin parhaillaan Ruotsin kansallislaulua. Selostaja alkoi puhua sen päälle:

*Ruotsin kansallislaulu soi tietenkin vielä oman isäntämaan kunniaksi ja me palaamme tähän maaottelun tunnelmaan heti 14.03 lähetyksessä ja silloin on jo kerrottavissa mitä on tapahtunut miesten moukarinheitossa, miesten seiväs on käynnissä ja sitten pääsemme näihin myös ratalajeihin, juoksuihin, miehet 400 metriä, naiset 100 metriä. Sillä tämä maaottelupäivä alkaa.*

Sveriges Radion vuoden 1999 lähetys alkoi heti avajaisseremonioiden jälkeen, juuri ennen miesten 100 metrin juoksun starttia. Selostajat mainitsivat, että moukarikilpailu on jo käyty, kävelymaaoittelusta ei puhuttu mitään. Yleisradion selostuksesta poiketen Sveriges Radion lähetyksessä ei soitettu kansallislauluja. Mistään muistakaan avajaisseremonioista eivät ruotsalaiset selostajat mainineet mitään, vaan maaotteluselostuksessa menttiin suoraan asiaan. Selostuksen lähtökohtana oli yksinkertaisesti vuosittain toistuva maaottelu, jonka Ruotsin nais- ja miesjoukkueet viime vuonna hävisivät:

- *För tredje gången i historien så är Finnkampen på besök i Göteborg. Det är 1999 och idag och i år är det dags för revansch. I fjol förlust för både damerna, stor förlust och för herrarna lite knappare förlust. Vi hoppas naturligtvis få seger, i alla fall på herrsidan. Kanske, kanske kan damerna bjuda finskorna lite bättre motstånd. Alldeles strax 400 meter med herrarna. Släggan är redan gjort. Så ska vi säga, finskt seger där med 13 - 9 ganska väntat.*
- *Första grenen bli det 100 meter. Går undan direkt med andra ord.*

Aikaisempina vuosina Yleisradion selostuksissa avajaisseremonioiden yksityiskohtaisella kuvaamisella pyrittiin luomaan maaottelulle tietynlainen tulkinnallinen isänmaallisuutta korostava kehys. Maaottelussa ei lipuin ja kansallislauluin tuotu esille pelkästään suomalaisia urheiluvoittoja vaan myös menneisyyttä. Sodan kokeneelle sukupolvelle kansallinen symboliikka oli muistutus sodasta suurta naapurimaata vastaan. Nuoremmille sukupolville sota on vieras asia, joten niille myös kansallisen symboliikan esittäminen merkitsee eri asiaa. Ruotsalaisten selostusten näkökulma ei ole ollut tarkastelemallani ajanjaksolla isänmaallisuutta ja kansallista symboliikka korostuneesti esille tuova, vaan pikemminkin kilpailun alkuun liittyvien faktatietojen toteamista. Vuoden 1999 maaot-

teluselostus osoittaa, ettei avajaisseremonioiden selostamisessa enää ole suuria eroja. Yleisradion lähetyksessä kansallislaulut olivat edelleen osa selostusta, mutta niistä puhuttiin ilman erityistä tunnelatausta. Suomen kansallislaulu ei enää soi Suomen kunniaksi, vaan sen kunniaksi, että maaottelu on käynnistymässä.

Isänmaallisuuden laimentuminen ja maallistuminen, tai Billigin mukaan banaalius ja arkipäivästyminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei kansallisella symboliikalla olisi maaottelussa tai nykyurheilussa ylipäättäen enää mitään merkitystä. Kansallislauluilla, -lipuilla ja -väreillä on edelleen merkitystä, mutta niiden sisältö on määrittynyt uudella tavalla ja niiden merkitys osana kansallista identiteettiä muuttunut.<sup>176</sup> Kun kansalliset symbolit ovat maallistuneet, voidaan niitä käyttää aikaisemman seremoniallisuuden sijaan osana urheilukilpailujen iloista karnevaalitunnelmaa. Maaottelussa monien katsojien poskiinsa maalaamat sinivalkoiset ja -keltaiset liput ja humoristiset asusteet, kuten viikinki- ja väinämöishatut, ovat nykyajan tapa osoittaa isänmaallisuutta. Kansallisen symboliikan maallistumista osoittaa myös seuraava esimerkki vuoden 1999 maaottelun jälkitunnelmista. Viimeisen viestin jälkeen oli selvää, että Ruotsi oli miesten maaottelun voittaja. Miesten joukkue ryntäsi ankkurin maaliintulon jälkeen stadionille ja teki ryhmänä iloisesti vilkuttaen kunniakierroksen stadionin ympäri. Joukkueen kapteeni piti ylösnostetussa kädessään voiton merkinä nyrkkiin puristettua Ruotsin lippua. Toisinaan hän laittoi lipun hikipyyhkeen tavoin hartioilleen.

Eri sukupolvien kokemusten lisäksi urheilun kansainvälistyminen ja kaupallistuminen ovat laimentaneet isänmaallisuutta. Kansainvälistymisen myötä aikaisemmin kyseenalaistamattomat kansalaisuuden rajat ovat muuttuneet ja nykyään maajoukkuepaidan voi pukea päälleen myös syntyperältään muun maan kansalainen. Vuoden 1999 maaottelussa Yleisradion selostaja esimerkiksi sanoi, että *800 metrillä, nähdään, kuinka Wilson Kirwa tekee selvää jälkeä suomalaisten nimissä*. Myös Sveriges Radion selostajan mielestä *det hade varit oerhört fascinerande om vi hade sett Willson Kirwa mot Jimisola Laursen på den sista sträckan*.

Toisena esimerkkinä mainittakoon Eduard Hämäläinen ja vuoden 1997 yleisurheilun EM-kisat. Hämäläinen ei silloin vielä ollut Suomen kansalainen ja suomen kielenkin sijasta Hämäläinen puhui julkisuudessa englantia. Silti suomalaiset joukkotiedotusvälineet esittivät Hämäläisen Suomen vahvana mitalitoivona ja Suomen yleisurheilumaineen pelastajana. Ruotsissa vastaava tapaus on Sevilan MM-kisojen raportointi, joka keskittyi lähes yksinomaan syöpäleikkauksesta toipuneeseen

---

<sup>176</sup> Virtapohja 1998, 110

Ludmila Engqvistiin. Mediajulkisuudessa Ludmila esiteltiin koko Ruotsin sankarittarena. Myös Ludmila itse haluaa haastatteluissaan ja pukeutumisessaan korostaa ”ruotsalaisuuttaan”. Kansainvälissä kisoissa hänellä on maajoukkueasun lisäksi tapana pitää yllään jotain sinikeltaista. Sevillassa ne olivat Ruotsin lipulla koristetut piilolinssit.

Tänä päivänä on myös luonnollista, että urheilukilpailuissa sponsoreiden logot ovat näyttävästi esillä. Kun Mika Häkkinen esimerkiksi kiertää lehdistötilaisuuksissa ympäri maailmaa, hän edustaa enemmän talliaan ja sponsoreitaan kuin Suomea ja sinivalkoisia värejä. Myös Sevillan MM-kisoissa sekä nais- että miesurheilijat näyttivät asujensa perusteella edustavan enemmän muun muassa Nikea ja Adidasta kuin suomalaisvärejä.

### Kuvio 1: Avajaisseremonioiden selostamisessa esiintyvät puhettavat Yleisradion ja Sveriges Radion selostuksissa vuosina 1959 - 1999

	1959	1970	1999
<b>YLE</b>	Isänmaallisuus, sotilaallisuus	Isänmaallisuus, sotilaallisuus, suomalaisuus	Arkipäiväistynyt isänmaallisuus
<b>SR</b>	Objektiivisuus	Objektiivisuus	Objektiivisuus

## 8.2 Teema 2: Yleiskuva

Aikaisempina vuosina maaottelulähetys alkoi useita minuutteja ennen ensimmäisen lajin starttia. Avajaisseremonioiden lisäksi sinä aikana kuvattiin tarkoin myös kilpailupaikkaan ja yleisöön liittyviä yksityiskohtia eli stadionilla vallitsevaa yleisnäkömää ja –tunnelmaa:

*Yleisradio 1959: Täällä Ullevin stadionilla, joka on uusi ja meidän silmissämme varsin oudon näköinen. Katsomot ovat melkeinpä kokonaisuudessaan katetut, siten, että aaltomainen katto kiertää koko stadionin. Muuten tämä on suurin piirtein samantyyppinen kuin Berliinin olympiastadion, täällä on kaksinkertainen katsomo ja täällä silmiin iskeytyy tuo harmaa sementti ja väriläikkänä vain vihreä jalkapallokenttä tuossa keskellä. Paljonko täällä sitten on yleisöä? Me emme voi sitä tarkalleen sanoa ja huono sitä on arvatakin, koska suurin osa yleisöstä on meidän päittemme yläpuolella näkymättömissä. Mutta sen näen kuitenkin, että tuolla vastapäisessä katsomossa on satoja ehkä tuhansia tyhjiä paikkoja. 30 000 tänne on veikattu tulevan, 55 000 tänne mahtuu. Jos nyt aivan summamutikassa arvostelisin tilanetta niin, sanoisin, että ehkä täällä on 20 000-30 000 välillä edellyttäen, että ne paikat ovat osapuilleen täynnä, jotka ovat meidän yläpuolella (...). Tämä stadionhan otettiin käyttöön ensimmäisen kerran jalkapallon MM-kilpailujen yhteydessä viime vuonna ja miltei päivälleen vuosi sitten, tarkemmin sanottuna elokuun kahdentenäkymmenentenäkahdeksantena päivänä täällä juoksi Australian Herb Elliot vieläkin voimassa olevan loistavan 1500 metrin*

*maailmanennätyksen 3.36 juuri tällä nopealla, tunnetusti nopealla radalla. Tästä radasta on viime päivinä kuulunut julkisuuteen sitäkin, että se ei suinkaan ole niin nopea kuin aikaisemmin. Se on monta vertaa nopeampi. Ja kaikki suomalaiset urheilijat, joiden kanssa asiasta on ollut puhetta ovat myös vaikuttaneet erittäin tyytyväisiltä suorituspaikkoihin. Täällä alkaessa illan hämärtyä, on tämä musta hiilimurskarata, joka kiertää Ullevin stadionia erittäin nopean ja dynaamisen näköinen. Sillä tullaan hetken kuluttua täällä suorittamaan eräitä dramaattisia kamppailuja.*

Vuoden 1959 lähetyksessä selostaja kuvaa tarkoin selostuspaikkansa sijainnin ja sen, miten selostuskopista katsottuna eri lajien suorituspaikat sijaitsivat stadionilla. Kuuntelijoille pyritään luomaan mahdollisimman todentuntuinen kokemus stadionin tapahtumista ja heidät pyritään asettamaan ideaaliasemaan selostettavaan tapahtumaan nähden. Radion selostaja on ikään kuin kuuntelijan sijainnäkijä, tapahtumien suodatin, joka antaa kuuntelijalle näkökulman stadionin tapahtumiin ja kertoo mistä kohdin stadionia kilpailua seurataan.

*Yleisradio 1959: Moukarinheitto suoritetaan täältä sanoisinko maalisuoran päästä, siellä on sininen häkki ja sementtirengas. Se merkitsee siis sitä, että siellä varmasti pitää heittäjien alla. Tässä on myös aivan selvästi nähtävissä tai oikein hyvin meidän kohdaltamme nähtävissä 50, 55 ja 60 sekä edelleen 65 metrinkin merkkiviivat, niin että melko tarkkaan tästä voi seurata tuloksia. Sama on sanottava pituushyppystä. Pituushyppypaikka on tässä loppusuoran varrella, melkein samalla kohdalla kuin Helsingin stadionilla. Sen sijaan kiekonheitto tapahtuu kaupungin puoleisesta päästä, se on aivan vastakkaisella suunnalla ja siellä on myöskin sementtirengas. Ja korkeushyppypaikka, jota valitellaan vähän kovaksi on samassa päässä, mutta kuitenkin lähempänä tätä varsinaista pääkatsomoa (...). Maaliviiva on meidän tähytyspaikastamme noin 50 metrin päässä ja näemme sen takaviistosta. Se ei ole yhtä edullinen silmälle kuin on Helsingin stadionin paikka, sillä onhan takaviistosta maalinauhan katkaisemisen havaitseminen huomattavasti vaikeampaa. Eritoten tämä vaikeus tulee kysymykseen juuri pikamatkoilla ja nimenomaan 100 metrillä, jolloinka kaikki ryntäävät yhdessä nipussa kalkkiviivoille.*

Sveriges Radion vuoden 1959 selostus on siis toisen kilpailupäivän lähetys. Silti lähetysten alussa selostaja käyttää paljon aikaa yleisön määrän, tunnelman ja säätilan kuvaamisen. Kuten Yleisradion selostuksessakin, niin myös Sveriges Radion selostuksessa mainitaan, että Ullevin stadionia kiertävä hiilimurskarata on tunnetusti nopea. Vaikka Suomi johtaa maaottelua, on selostajan mielestä tunnelma stadionilla korkealla ja edessä on jännittävä ilta:

*Idag är det dags för den dag då vi ska räkna antalet förlustpoäng i friidrottslandskampen emot Finland. Finland leder efter första dag med 103 - 101, men det ska underverk till för att Sverige idag ska kunna hålla jämna steg med finländarna. Det före vara med som det vore några tusen fler än de 20 000 igår på nya Ullevi i Göteborg. Det är klar, blå himmel, något kyligare än igår. Lika hårda men för de flesta snabba banor har ganska kraftigt medvind på upploppet (...). Publiken på läktaren tycks inte ha gett upp hoppet eller också är den inte riktigt inne i sakernas ordning. Den hejar livligt på blågult nu på förespelets början i hopp om att det ska bli en rafflande och spännande kväll (...). Löparna håller till nu uppgången ur första kurvan, joggar fram och tillbaka för att hålla värmen. Det är lite kyligare idag än igår, så där 14 - 13 grader (...). Stämningen på läktaren är mycket, mycket hög.*

Yleisradion selostajien tapaan myös ruotsalainen kollega kertoo kuulijoille mistä kohdin stadionia hän tarkkailee tapahtumia. Selostaja lisää vielä, että hänen on selostuskopin hankalan sijainnin vuoksi vaikea nähdä kuka ylittää maaliviivan ensimmäisenä:

*Till det ska jag kanske säga att jag alltså sitter i en sån vinkel att jag omöjligan kan avgöra vem som exakt leder.*

Yleisradion vuoden 1970 lähetyksessä yleisnäkyä ja tunnelmaa selostettaessa pääosassa ei enää ole selostuskopin sijainti ja stadionin mahdollisimman autenttinen kuvaaminen kuuntelijalle. Selostajat mainitsevat ainoastaan, että selostuspaikkamme on vanha kunnan torninkulma, jossa olemme kolmannessa kerroksessa. Tähän lienee osaltaan vaikuttanut televisioiden yleistyminen, mikä puolestaan asetti uudenlaisia vaatimuksia radioselostamiselle. Virtapohjan mukaan 1970-luvun alku ja ennen kaikkea Münchenin olympialaiset vuonna 1972 merkitsivät televisioiden läpimurtoa.<sup>177</sup> Radio ei voinut kilpailla autenttisuuden välittämisessä television kanssa, joten sen oli keksittävä keinot, joilla pärjätä uudessa kilpailutilanteessa. Radioselostuksien aikaisempi virallinen sävy sai lisäväriä maalailevista ja humoristisista sanakäänteistä. Yleisnäkyä kuvatessaan Tiilikainen sanoo muun muassa, että hän nuortuu jouluna ja maaottelun päivinä 20-vuotiaaksi. Yleisömääräksi Tiilikainen arvioi 52 000 silmäystä, jos oletetaan ettei stadionilla ole yhtään yksisilmäistä katsojaa:

*Aamulla oli korkean luokan sade. Sellaista en ole nähnyt elämäni kahtenäkymmenenä pitkinä vuotena, jolloin olen maailmassa vaeltanut. Tämän hetken sää on parantunut. Se on aurinkoinen, mutta tunti sitten tulivat viimeiset vesiryöpyt, niin että eipä ole sanottua saammeko nauttia auringosta jatkuvasti koko ottelun ajan. Sanoin olevani 20-vuotias. Se johtuu siitä että minä nuorrun vakituisesti kahdesti vuodessa: jouluna ja Ruotsi-maaottelun päivinä. Sille ei voi mitään, sillä vanhakin nyt nuortuu kuin lapsi leikkimään. Mutta kentällä ja radalla ei tänään ja huomenna paljoa leikitä. Nyt ovat tosi paikat. Sen tietävät sekä urheilijat että stadionin täyteinen yleisö, joka käsittää noin 100 000 silmää. Täällä on nimittäin 52 000 silmäystä suunnilleen. Yksisilmäisiä tuskin on yhtään. Toivottavasti ei myrsky yllätä tänään toistamiseen, sillä katsomon suojassa on 6000 henkilöä. Sää on hieman tuulinen nyt kun on 2,5 minuuttia ottelun alkuun. Soittokunta on ilahduttanut tässä koko ajan tätä runsasta yleisöjoukkoa, jonka katsominen on todellakin elämys. Tämä muistuttaa aivan olympiastadioneita eri puolilla, jolloinka viimeisetkin paikat on miehitetty. Ja kohta se sitten pamahtaa, ei tosin ensimmäinen laukaus vaan aluksi ovat tavanmukaiset alkujuhlallisuudet. Kaikki on kunnossa. Vihreä kaunis ruohokenttä odottaa marssivia joukkueita.*

Sveriges Radion vuoden 1970 lähetyksessä selostaja kertoo perinteiseen tapaan stadionilla vallitsevan säätilan ja sen kuinka paljon katsomossa on väkeä. Tunnelmasta puhutaan myös, mutta Yleisradion lähetyksestä poiketen selostaja sanoo, ettei tunnelma stadionilla ole vielä oikein syttynyt. Vaikka Ruotsi oli voittanut edellisen vuoden maaottelun, povattiin Suomelle ennakkoveikkauksissa

---

<sup>177</sup> Virtapohja 1998, 196



ylivoimaista voittoa. Helsingin Sanomat arvioi lajikohtaisen ennakkoveikkauksen perusteella Suomen voittavan jopa 48 pisteellä. Altavastajaan asema välittyi myös Strömmerin selostuksessa:

*Vädret är ojämnt här. Banorna är våta, dock icke plaskvåta. Det regnar då och då i Helsingfors och då och då är det solskenet. Det är riktigt sånt här höstväder här. Det är vi inne i september i alla fall och det är rätt vad det är. Så kan det komma regnskur och det är ju inte trevligt för dom, ska vi säga 35 000 - 40 000 som inte har tak över huvudet. Är det kanske 45 000, nej, nästan. Det är inte så mycket tak över läktarna här i olympiastadion i Helsingfors. Men jag tror inte det avgörs så mycket en sån här dag (...). Det viftas med finska flaggor på läktaren. Överhuvudtaget så är det lite skärt med stämningen men det kommer väl så småningom. Det blåser här, det blåser diskusvind, det blåser motvind för släggkastarna som väl knappast lär sig sommarblåset och däremot blåser det också motvind för 110 meter häck och dom bryr sig om det i allra högsta grad. Men vinden är byig, milder sig så blåser det inte als när dom löper.*

Yleisradion saman vuoden lähetyksestä tunnelman latteus ei tule mitenkään esille, myöskään säätilaa ei siinä kuvata yhtä kurjaksi. Tiilikaisen mukaan stadionilla on kyseessä tosi paikat, ja sen tiesivät sekä urheilijat että stadionin täyteen yleisö. Yleisnäkymää kuvaavan puheensa päätteeksi Tiilikainen sanoo dramaattisesti, *että kohta se sitten pamahtaa, ei tosin ensimmäinen laukaus vaan aluksi tavanmukaiset alkujuhlallisuudet. Kaikki on kunnossa.* Ruotsalainen selostaja ei lataa selostukseensa samalla lailla suuria odotuksia. Lähettäjän kirkkaan oranssi vaatetus on lähes ainoa asia, mikä hänen mielestään on ”spännande och se”:

*Så lättar löparna överdragskläder borta vid växlingarna. Startmannen har ännu inte tagit av sig. Nu börjar han och ta av sig också. Den anmärkningsvärda orange färgad tröja under sin tränings överolljacka och sen tar han av sig den också. Ska vi se, spännande och se vad han har under, nej, han hade bara en övertröja. Det var inga fler extra tröjor på det.*

Ruotsalaisen selostajan asennetta alkamassa olevaan maaotteluun kuvastaa seuraava sitaatti Ruotsin ja Suomen lipuista. Selostaja kertoi, että hän näki Helsingin olympiastadionilla katsojan kädessä Ruotsin lipun, jonka sijainnin hän kuvasi tarkoin. Ruotsin lipun vieressä liehui toisella katsojalla suurempi Suomen lippu, joka ikään kuin vei Ruotsin lipulta kaiken huomion:

*Jag såg en svensk flagga och den är uppe i kurvan på övre läktarn i första kurvan så att säga efter målet och den viftar fortfarande men det är ännu större finsk flagg som viftar alldeles bredvid.*

Nykyajan radioselostukselle on J.P. Jalon mukaan tyypillistä se, että kaiken pitää tapahtua nopeasti. Kun aikaisempien vuosien maaotteluselostus oli useiden tuntien mittainen lähetys, vuorottelee maaotteluselostus nykyään päivän muun urheilutarjonnan kanssa ja lähetyksessä palataan lukuisia kertoja stadionilta studioon ja päinvastoin. Maaotteluselostus tai muu urheilukilpailu ei enää saa radiossa niin paljon lähetysaikaa, että selostajilla olisi aikaa kuvata kilpailun yleisnäkymää tai -

tunnelmaa. Aina kun stadionilla ei tapahdu ”mitään erityistä”, siirtyy lähetys takaisin studioon. Siksi selostuksessa tulee pyrkiä tapahtumien kulun esittämiseen mahdollisimman tiiviissä muodossa.<sup>178</sup>

Yleisradion vuoden 1999 maaotteluselostuksessa selostajat eivät kuvaa aikaisempien vuosien tapaan yleiskuvaa tai -tunnelmaa. Stadionille saapuneen yleisön määrää tai säätilaa ei myöskään kommentoida. Selostaja kertoo ainoastaan, että

*Göteborgin Ullevin stadion on komea näyttämö. Vuoden 1995 MM-kilpailuissa Suomelle tuli täältä kirkkaita, komeita helmiä. Jos ei tämä kausi mennytkään Sevillassa niin hyvin, mutta maaottelu on tuotu Göteborgiin. Viimeksi täällä oltiin vuonna –71 ja nyt Göteborgissa väki tekee kaikkensa, jotta maaottelu saadaan pysyvästi siirrettyä tähän kaupunkiin.*

Varsinaista yleiskuvausta ei esiinny myöskään Sveriges Radion saman vuoden lähetyksessä. Maaotteluviikonlopun säätilasta ei puhuta mitään, vaikka syyskuisessa Göteborgissa on poikkeuksellisesti hellelukumat. Totuttuun tapaan selostajat kuitenkin mainitsevat lyhyesti paikalle saapuneen yleisön määrän ja stadionilla vallitsevan tunnelman. Myös katsojien monet pienet Suomen ja Ruotsin liput huomioidaan:

- *Mycket folk alltså runt cirka 20 000, så tippade.*
- *Cirka 20 000 ja, det ser faktiskt ut att det bli Finnkamp's stämning här i Göteborg. Skulle i för sig skada några tusen till men jag tror att det bli ändå fin stämning bland dom här. Tryck kul skulle jag vilja påstå som sitter där på läktaren.*
- *En hel del finska flaggor också och att naturligtvis även svenska flaggor.*
- *Första grenen bli det 100 meter. Går undan direkt med andra ord...*

## Kuvio 2: Yleiskuvaus (stadionin, yleisön, tunnelman ja säätilan kuvaaminen) Yleisradion ja Sveriges Radion selostuksissa vuosina 1959 - 1999

	1959	1970	1999
YLE	Autenttisuus	Kielikuvat	Ei yleiskuvausta, ”suoraan asiaan” -tyyli
SR	Autenttisuus	Kielikuvat	Ei yleiskuvausta, ”suoraan asiaan” -tyyli

<sup>178</sup> J.P. Jalon haastattelu 7.1.2000

### 8.3 Teema 3: Suomalaisuus / ruotsalaisuus

Kolmannen teeman alle on kerätty Suomeen ja suomalaisuuteen sekä Ruotsiin ja ruotsalaisuuteen liittyviä puhetapoja. Kuten David Cardiff ja Paddy Scannell ovat todenneet, perustuu tiedotusvälineiden kansallista yhteisöllisyyttä korostava luonne suurelta osin siihen, että niissä kansakunta esitetään kokonaisuutena. Kansalaisille välitetään kansakuntaan liittyviä tapahtumia, seremonioita, kuvia ja symboleja tavalla, joka korostaa kansakuntaan identifioitumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.<sup>179</sup> Erityisen selvästi tämä ilmenee Yleisradion selostuksista. Kaikkien kolmen ajanjakson selostuksissa maamme edustusurheilijoista puhutaan kansakunnan valittuina edustajina, sinivalkoisten värien puolustajina ja isänmaan asialla olevina henkilöinä, joihin koko kansa voi luottaa. Myös Kalle Virtapohja toteaa väitöskirjassaan, että Suomen maajoukkue on medioissa esitetty yhtä paljon isänmaan kuin urheilun asialle lähtevänä joukkueena.<sup>180</sup> Ruotsalaisissa selostuksissa vastaavanlaista kansakuntapuhetta ei esiinny, kuten Peter Dahln haastattelussaan luvuissa 4 ja 7.1 asian toteaa.

Toinen Yleisradion lähetyksissä selvästi yleisimmin toistuva tapa puhua suomalaisuudesta on suomalaisten paremmuuden korostaminen suhteessa ruotsalaisiin. Tämä saattaa kuulostaa itsestään selvältä, mutta kun vertailukohteeksi otetaan ruotsalaiset selostukset, havaitaan mielenkiintoisia eroavaisuuksia. Yleisradion lähetyksissä, ennen kaikkea vuosina 1959 ja 1970, suomalaisten urheilijoiden suorituksia selostetaan melko vahvoin sinivalkoisin silmälasein. Siinä missä suomalaiset selostajat mainitsevat suomalaisista urheilijoista parhaat puolet, saavat ruotsalaiset urheilijat ruotsalaisissa selostuksissa kehujen lisäksi myös moitteita osakseen. Ruotsalaiset selostajat antavat avoimesti positiivista palautetta myös suomalaisten urheilijoiden suorituksista. Suomalaiset selostajat kehuvat ruotsalaisten urheilusuorituksia varsin niukasti.

#### 8.3.1 Kansakunnan edustajat

Urheilijoista puhuminen kansakunnan edustajina toistui Yleisradion selostuksissa kaikkina kolmena ajanjaksona. Ensimmäinen esimerkki on vuoden 1959 selostuksesta:

*Me luotamme tietysti varsinkin parivaljakkoomme Börje Strandiin ja Pentti Rekolaan (...).  
Me suomalaiset keskitämme toivomme Börje Strandiin, joka ei pahastikaan ole tällä matkalla kesän mittaan pettänyt toiveita ja hyvin irtonaisessa ja vetävässä kunnossa on myös Pentti Rekola.*

Vuoden 1970 selostuksessa Suomen edustajana mainitaan muun muassa pikajuoksija Ari Salin. Hänestä puhutaan Suomen lempipoikana, jonka kotipaikkakunta, perhesuhteet ja hiustyylit kerrotaan kuuntelijoille yksityiskohtaisesti:

---

<sup>179</sup> Scannell & Cardiff 1991, 277

<sup>180</sup> Virtapohja 1998, 186, 242

*110 metrin aidoissa (...) kolmas rata, Ari Salin, Suomen lempipoika tällä matkalla ja myös koko radan aitakerroksella, koko kierroksen radalla. 23-vuotias pitkäkukkainen lohjalais-teeikkari, joka on urheillut pienen ikänsä ja jo nappulakisoista lähtien. Hän on moninkertainen nuorten Suomen mestari ja TUL:n mestari. Toissa vuonna sai ensimmäisen Suomen mestaruutensa yleisessä sarjassa. Varsinaisesti tänä vuonna hän on noussut Pohjolan huip-pupaikoille. Voimia ja itseluottamusta on tullut lisää. Hänellä katsotaan olevan ensi vuonna tällä omalla olympiastadionillamme vaikka minkälaiset mahdollisuudet Euroopan mestaruuskilpailuissa nimenomaan lajissa, jonka nimi on 400 metrin aidat. Ari opiskelee polilla laivanrakennustaitoa ja keskittyy täysin purjein tähän maaotteluun. Hänen puolestaan jännäävät tänään ja huomenna varmaan kaikkein eniten vanhemmat kivityömies Arvo Salin ja äiti, Arin hiusmuotoilusta asiantuntevasti huolehtiva Elsa-rouva. Niin ja tietysti 16-vuotias Merja-sisko. Muista tyttöystävistä en puhu mitään kun tämä selostus ei ole mikään juorupalsta.*

Urheilijoiden yksityiselämästä kertominen tarjoaa Ehnin mukaan kansalliseen identiteettiin kiinnityviä identifikaatiokohteita. Mitä enemmän urheilijoiden perhe-elämästä ja kotipaikkakunnasta kuuntelijoille ja katselijoille kerrotaan, sitä helpompi heidän on löytää niistä sopivia samastumis-kohteita.<sup>181</sup>

Vuoden 1999 selostuksessa miesten maajoukkue rinnastetaan suomalaiseen leijonaan ja sen toivotaan taistelevan ankarasti. Siten pidetään yllä Suomen yleisurheilumainetta:

*Ruotsihan on tämän maaottelun voittanut, mutta toivottavasti Suomi panee ankarasti kam-poihin viestissä ja ottaa siitä sitten kunniat vielä maaottelun päätöslajissa itselleen (...). Miesten joukkue on kaatunut, mutta tehnyt sen kunnialla. Tänään taisteltiin reilulla tavalla oikein suomalaisen leijonan lailla, mutta ei se ihan riittänyt.*

Myös poikien maaotteluvoitosta puhuttiin Suomen poikien voittona:

*Ja ikään kuin iloisena kaneettina tähän naisten iloiseen pitkään viestiin se, että Suomen pojat voittivat myös oman maaottelunsa Ruotsia vastaan niukkaakin niukemmin, mutta kuitenkin pistein 101 - 100.*

Tässä yhteydessä on kuitenkin mielenkiintoista todeta se, että Suomen naisten joukkue on voittanut vuodesta 1987 lähtien kaikki Ruotsi-ottelut. Siitä huolimatta, että naiset ovat voittaneet maaottelun 13 kertaa peräkkäin, ei heistä puhuta sinivalkeisten värien puolustajana tai suomalaisen leijonan lailla taistelevana ryhmänä.

Yksittäisistä urheilijoista keihäänheittäjä Aki Parviainen ja pikajuoksija Sanna Kyllönen tuodaan vuoden 1999 selostuksessa esille urheilijoina, jotka ovat maaottelussa puolustamassa Suomen vä-

---

<sup>181</sup> Ehn 1993, 222

reja. Aki Parviainen on maailmanmestarina vedossa ja tarpeen tullen Suomen käytössä. Sanna Kyllösen kohdalla korostetaan hänen pitkää uraansa sinivalkeisten värien puolustajana:

*Sanna Kyllönen oli ensimmäistä kertaa edustamassa Suomea nimenomaan täällä Göteborgissa vuonna 1987 kun hän oli Suomen viestijoukkueessa ja siitä lähtien on nyt sitten menty nämä 12 vuotta siten, että hän on jatkuvasti ollut Suomen värejä puolustamassa.*

### 8.3.2 Sinivalkeiset silmälasit

Yleisradion selostuksissa suomalaisista urheilijoista puhutaan monin paikoin melkoisesti ”kotiinpäin vetäen”. Ennen kaikkea näin tehdään vuosien 1959 ja 1970 selostuksissa, joissa suomalaiset urheilijat kuvataan usein nopeammiksi, voimakkaammiksi, vahvemmiksi ja paremmiksi kuin ruotsalaiset urheilijat.

Yleisradio 1959:

- *Rune Eriksson vetää takasuoran alkua nopealla kipittäväällä lyhyellä askeleellaan. Kivelän askel hänen jäljessään tiiviissä tuntumassa on paljon pidempi, voimakkaampi. Ruotsalainen repii melkein pystyssä. Hän tikittää kuin koulupoika koululaiskilpailuissa. Kivelä juoksee peesaten hänen perässään, rullaa silminnähtävästi vain pysytellen vauhdissa ja nyt hän alkaa kaarteen avautuessa suoralle panna lusikkaa pohjaan.*
- *Anderson on heittovuorossa. Hän on vaaleatukkainen, huomattavasti edellisiä hintelämmän näköinen heittäjä...Nyt hän aloittaa, pyörittää oikeaa kättään ja nyt tempaisee moukarin otteeseensa ja pyörähdykset ja heitto. Vähän huono tasapainoinen lennätyks, heiton pituus noin 51 metriä ja valkoinen pyöräly osoittaa, että mies pysyi renkaassa ja saa suorituksensa mitatuksi.*
- *Sven Olof Westlund hänellä on paras aika kesältä, se on 10.4, mutta tuossa ajassa on kyllä jonkinlaista romanttista hämäryyttä.*
- *(Suomen) Strand suoritti loisteliaan, sähkökän pyörähdyksen ja otti tällä menollaan täydellisesti jo alkukiihdytyksessä luulot pois ruotsalaisilta.*

Moukarinheitossa suomalaiset heittäjät eivät vielä ole onnistuneet pääsemään 60 metrin paremmalle puolelle. Ruotsin Birger Asplundin ennätys on sen sijaan 66 metriä. Hänen kohdallaan Tiilikainen myöntää poikkeuksellisesti ruotsalaisten paremmuuden:

*Näkyi selvästi ettei siinä (Pekka Nurmen heitossa) ollut samanlaista ruutia lähimainkaan kuin Asplundin heitossa. Moukarinheittoa pidetäänkin yleisesti ilman muuta Asplundin saaliina.*

Ruotsalaisen selostajan mielestä Ruotsin voittomahdollisuudet eivät vuonna 1959 näyttäneet kovin hyvältä. Lähtötilanne oli se, että Ruotsilla oli kuusi peräkkäistä tappiota takanaan. Edellisenä vuonna Suomi oli kaiken lisäksi voittanut maaottelun ylivoimaisesti 55 pisteellä:

*Idag är det dags för den dag då vi ska räkna antalet förlustpoäng i friidrottslandskampen emot Finland(...). Det är ingen som tar här allvar för oss det kan jag tro på.*

Suomi johti maaottelua alusta alkaen ja kenties sen vuoksi ruotsalaisessa selostuksessa ei juurikaan kotiinpäin vedetty. Tilanne oli pikemminkin päinvastainen. Suomalaisista urheilijoista puhuttiin murskaavan ylivoimaisina ja he saivat avoimesti kehuja osakseen. Yleisradion selostajat mainitsivat suomalaisista urheilijoista parhaat puolet, suomalaiset olivat poikkeuksetta ”irtonaisessa ja vetäväsä” kunnossa. Ruotsalaiset urheilijat saivat ruotsalaisissa selostuksissa kehujen lisäksi myös moitteita osakseen. Ruotsalainen selostaja saattoi esimerkiksi sanoa, että osa ruotsalaisista urheilijoista oli harjoitellut liian vähän tai oli huonossa kunnossa:

*(seiväshyppääjä) Norrman som är otränad, han tappar, han faller ihop andra steget och det blir inte mätbart. Han hade svårt det, Robert Norrman har tränat för litet. Han kom inte i finalen i SM nyligen.*

Kuten seuraavista sitaateista ilmenee, kehutaan suomalaisia lähes lajissa kuin lajissa:

- Seiväs: *Däremot ser det mörkt ut i stav(...). Stav är en mycket, mycket besvärligt historia. Man kan räkna med att finländare bör vinna tredubbelt. Det är inte troligt att någon av de våra kan lägga sig före någon av finländarna... Är det Rinaldo den som ska hoppa näst... Det är väl inte att hoppas på att han ska klara den höjden och skulle han göra det så är det värsta att finländare kan öka ytterligare, har stora chanser i varje fall (...). Blågult den här gången inte har mycket att hoppas på emot landsmän Sutinen och Jonasson (...). Jag tror att vi gör så att vi ägnar oss inte åt stavhoppet i fortsättningen eftersom det ur vår intressesynpunkt ju har inte så mycket att säga. Finländarna etta, tvåa, trea och svenskarna följdaktligen fyra, femma, sexa.*
- Kolmiloikka: *Nästa gången kommer Sten Ericksson. Det vore härligt om han kunde öka och inte ligga så i grannskapet. Så är det farliga grannskapet av finländarna.*
- 1500 m: *Frågan är nu hur de svenske tänker att övergå taktiken för att få mer nån av ytterligare på pluspoäng plats. Johansson har gått bra ett par med Waern tidigare i år. Holmstrand har varit lovande ett par år, kan få sitt absoluta genombrott när helst det vill sig. Och finländare är kanske inte riktigt lika slussa i år som tidigare.*
- 10 000 m: *Åhlund med långa, tunga steg fortfarande hänger med men han har väl svårt i fortsättningen (...). Allt jämnt Boris Jönsson i täten. Han har tre blåtröjor bakom sig som ligger och bevakar honom. Och där måste väl Åhlund ger sig är jag rädd.*
- Keihäs: *Fredriksson leder med 77.93, på andra plats ligger Kuisma, Finland 72.33, på tredje kommer Brant med sina 70.46. Där efter följer Paananen 69.55, Sillanpää 68.73 och Lüning 68.49. Det är alltså lite bättre än jag hade vågat hoppas på. Brant och Lüning trodde jag inte hade någon chans i mot Finland men kanske, kanske ändå.*

Kurt Lorénin Finnkampen genom tiderna -kirjassa mainitsema kyynärpäätaktikointi tuli esille muun muassa 800 metrin juoksun ja 3000 metrin estejuoksun selostuksissa. Selostajan mielestä suomalaisten juoksijoiden taktiikkana oli aina vetovastuun siirtäminen ruotsalaisille. 3000 metrin estejuoksua selostettaessa suomalaisista juoksijoista puhuttiin myös vähemmän mairittelevaan sävyyn

ja heidät veikattiin ruotsalaisten loppukirikyvyn uhreiksi. Yleisradion selostuksissa taktiikkajuoksuista ei mainittu mitään.

*Det är klart för starten alltså 3000 meter hinder (...). Där skottet och så rusar de fram. Då Laine hissar sig fram till tätet, är det möjligt det. Dragningen brukar de svenskarna få sköta om. Tjörnebo och två finländarna som försöker hålla tempot. De är inte kända för att vara särskilt spurtstarka. Bra i spurtet är ju de båda bäste svenskarna, hygliga i varje fall och bäst Hans Norberg (...). Båda finländare drar. Det är troligt att de kan bli offer på svensk spurtförmåga där. En annorlunda situation än vi såg igår. Svenskarna fick dra och finländarna låg och bevakade bakom.*

Vuonna 1970 Yleisradion selostuksessa suomalaisista urheilijoista puhutaan edelleen samalla tavoin kuin vuonna 1959 eli kotiinpäin vedetään edelleen:

- *Asplundin jälkeen on (moukarinheitossa) Paavo Kärki vuorossa ja vakaasti hän tarttuu siinä moukariinsa ja alkaa valmistautua ensimmäiseen heittoonsa. Nyt ensimmäiset pyörähdykset ja sitten moukari lähti ja kauniin näköisesti lensi. Oikea reilu pelinavaus häneltäkin (...). Ja sitten tulee Kuopion poliisin vuoro, siis Risto Miettinen(...) ja nyt katsotaan mitä ennätysmiehemme Miettinen tekee. Näyttääkö hän oikein kuopiolaista kalakukkovoimaa vai mitä.*
- *Kenneth Lundmark, ensimmäinen yritys 195 ja leiskautus yli. Pitkä ruotsalainen, joka tuo mieleen Martti Jukolan entisen vertauksen ruotsalaisesta yleisurheilijasta, joka on kuin Rymättylän silakka, halkeaa aivan niskaan asti. Niin pitkät jalat on tälläkin kaverrilla.*
- *110 metrin aidoissa on ratajärjestys: Matti Harri Suomi. Tämä 30-vuotias ekonomi (...) on veteraaniluokkaa, mutta ei ole ollut vielä Suomen oloissa suohon laulettavissa. Sitten on Bo "Skakan" Forssander, moninkertainen maansa mestari (...), juossut tänä vuonna 13 ja 9. Jossakin merkillisessä näytöksessä sekunninkymmenystä paremminkin.*

Sveriges Radion vuoden 1970 selostuksen lähtökohtana on Helsingin Sanomien julkaisema laji-kohtainen ennakkoveikkaus, jossa Suomelle povataan peräti 48 pisteen voittoa. Selostajakin pitää Suomen maaotteluvoittoa varmana, vaikka sanookin, että

*Vi kan faktiskt till och med leda den här landskampen efter förstadag med nån eller annan poäng men normalt ska andra dag ge oss en förvärlig massa poäng i baken, 20 - 25 poäng kanske (...). Det ska vara ett under om Sverige ska kunna vinna det här. Helsingin Sanomat, Helsingforstidningen, har tittat på års bästa och gott stränkt efter det och gjort en lista som slutar på en seger för Finland för 48 poäng. Så blir det naturligtvis inte men det kan bli mycket nog i alla fall.*

Helsingin Sanomien artikkelista puhutaan myös seuraavana päivänä, jolloin maaottelu on mennyt Ruotsilta vielä huonommin kuin HS on ennustanut. Strömmer jopa ehdottaa, että Ruotsi laskisi naisten ja miesten pisteet yhteen, jotta maaotteluun saataisiin jotain jännitystä:

*I överhuvudtaget så är den första dagen varit hittills 111 - 87 alltså. Inte ens Helsingin Sanomat med sina tips på års bästa som skulle sluta på 48 poängstryk, dom var alltså inte så*

*våldsamma som 111 - 87. Där stod 103 - 95, nu det vill säga 8 poäng istället för dom 24 vi nu ligger efter. Det är alltså en övermättande dystur nu svensk insatts här hittills. Och andra dagen Helsingin Sanomat, dom trodde att det skulle bli 43 poäng andra dag och 5 poäng första dag. Sammanlagt dom tror att Sverige ska vinna 4x100 meter och det tro nästan vi också. Det är merit. Vi får nästan ta och räkna in damkampen gemensamt med herrkampen för att komma något när siffror, att det ska bli något spänning. Det blir ingen spännande i alla fall i för sig och vi ska inte göra det heller.*

Vaikka maaotteluvoitto oli mennyt edellisenä vuonna Ruotsiin, kuten myös vuosina 1965, 1966 ja 1967, niin suomalaisten urheilijoiden ylivoimasta puhuttiin edelleen lähes joka lajissa:

- 10 000 m ja pituus: *Det är egentligen de här 10 000 meter och längdhopp som har förstört hela den här första dagen. Vi ligger under med 20 poäng där.*
- Moukari: *Där är faktiskt finska laget rätt väl röstade när det gäller släggkastare. Det var alldeles nyss ett finskt rekord i slägga när Risto Miettinen noterade nytt nordiskt rekord för övrigt också på 66.62. Dessutom har vi en finsk kastare på 65.82, en på 65.65. De är Kärki och Vuori. Svenskarna har Ström 65.70, Blomqvist 65.54, Birger Asplund 62.58. Indikation på hur tunt pappret är.*
- Viesti: *Och det är tydligen dags ändå för stafetten här. Sverige på 2, Finland på bana 1. Det har ju varit en stor finsk dag. Det har varit enormt. Det har varit förkrossande. Det har varit nästan löjligt den finska överlägsen helt enkelt (...). Jo, det har varit en förkrossande finsk första dag och det värsta är att det är andra dag som är den stora finska dag. Det kan bli ett nederlag som fördjupar det här. Det kan bli vårt största nederlag.*
- Pituus: *Och jubel för finska längdhopparen och det är väl ingenting att säga om det. Dom vinner ju så överlägset, etta, tvåa, trea.*

Yleisradion vuoden 1999 lähetyksessä sinivalkoiset silmälasit ovat toisinaan yhä käytössä:

*Kauniisti taivaltaa Pakarinen Lanneforsin perässä. Vetää huomattavasti matalammalla askeleella kuin Lannefors, joka toisaalta korkealla ja myöskin tavallaan kurottamalla kiskotuolla matkalla pikkuista eroa suomalaiseen.*

Sinivalkoisten lasien vahvuus ei kuitenkaan enää ole samaa luokkaa kuin aikaisemmillä ajanjaksoilla. Niitä ei myöskään enää käytetä samassa määrin kuin aikaisemmin. Vuoden 1999 selostuksessa on lisäksi havaittavissa kaksi mielenkiintoista muutosta. Ensinnäkin suomalaisista urheilijoista puhutaan ylisanojen lisäksi myös kielteiseen sävyyn:

- *Hänhän (moukarinheittäjä Mikko Dannbäck) on vähän kömpelön näköinen tuossa ringissä liikkeessaan, mutta siitä huolimatta hän on saanut moukarin huomattavasti kauemmaksi.*
- *Eriksson menee heittämällä ohi ja kipittää rajusti etusuoralla, jättää suomalaisen kuin seisomaan. Hautaniemi kangistuu pahasti.*
- *Kyllä aikamoinen jäykkyys oli Petri Pohjosen kintereissä tässä juoksussa. Odotin, että hän nyt jonkinlaista vastusta tuossa antaisi, ainakin muille ruotsalaisille, mutta huono avaus jos tässä menttiin nyt 16 - 6 pisteille. Niin kuin ilmeisesti nyt tosiaan kävi.*



- *On hämmästyttävää, että Autio ei saanut minkäänlaista loppurypistystä vauhtiinsa kun samalla katsoin tuossa kiikarilla tuota tuulen osoitinta, että siellä piti olla varsin hyvä myötätuulen myräkki suorastaan käynnissä, että yllättävän jähmeää oli tuo vauhdin loppu.*

Toinen muutos liittyy siihen, että ruotsalaiset urheilijat saavat osakseen myös positiivista palautetta:

*Laursen siitä keskiradalta kiihdyttää oikein hyvin ja voimakkaasti (...) vierestä Magnus Aare tulee hyvin myös (...) Ruotsille on tässä vaiheessa, kun 230 metriä on matkaa maaliin, menossa tämä maaottelu oikeinkin selkeästi tämän 400 metrin juoksun osalta. Laursen kiihtää aivan huimaa vauhtia.*

Vuonna 1999 suomalaisen yleisurheilun menestysvuodet ovat ollutta ja mennyttä aikaa. 1980- ja 1990-luvuilla maaotteluvoitot jakaantuivat melko tasaisesti kummankin maan kesken. Sveriges Radion vuoden 1999 selostuksessa suomalaisten urheilijoiden murskaavasta ylivoimasta ei enää puhuta. Selostukselle on tyypillistä se, että ruotsalaisista ja suomalaisista urheilijoista puhutaan lähes tulkoon samalla lailla, molemmat saavat kehua ja kannustusta osakseen. Ruotsalaisista urheilijoista puhuttaessa selostajien puheessa toistuu sanonta ”med blågula ögon”. Sillä selostaja demokraattisesti perustelee sanomansa. Ruotsalaisesta näkökulmasta katsottuna esimerkiksi miesten seiväs sujuu ilahduttavan hyvin. Kaiken kaikkiaan Sveriges Radion selostusta leimaa positiivisuus:

- *Herrarnas stav ser jätte bra ut med blågula ögon för att två finländare är redan ute från tävlingen.*
- *Jo, överraskande bra. Det är jätte kul med stav för att det har varit lite problem tidigare är där svenskarna har rivit ut sig och inte fått nån poäng alls (naurua) och det här är glädjande. Det är glädjande med stav just nu (...).*
- *Men det ser fortfarande bra ut med svenska ögon. I herrarnas stav är svenskarna just nu alltså är svenskarna etta, trea, femma. Det blir i så fall 13 - 9 i svensk poängöverbälge.*
- *Det är väldigt bra. Det var ju länge sen vi hade en sån poängöverbälge i stav i den här landskampen och för herrarnas del så har det börjat väldigt bra. Det började då med 400 meter där det blev en dubbel seger och en fjärde plats och nu följer man upp en bra resultat i stavhopp.*
- *Det är under alla förhållanden en väldigt bra stavgång med svenska ögon sett.*

Suomalaisista urheilijoista muun muassa Johanna Manninen ja Heikki Vääräniemi ovat ruotsalaisien selostajien mielestä erinomaisia urheilijoita:

- *Johanna Manninen är en tjej för framtiden.*
- *Jo, det är hon verkligen. Dom har som sagt, finskorna, jätte bra gång på gång på 4x100. Dom var med i VM och sprang den distans och gjorde det väldigt bra. Dom satsar hårt på OS i Sydney nästa år (...).*
- *Vääräniemi, han är väl lite farligt där, finländska hoppet, i och med att dom andra finländare är utslagna men Vääräniemi han ska klara 5.49. Han är duktig hoppare.*
- *Ja, han var också med på VM och han är ju en duktig hoppare.*

J.P. Jalon mukaan positiivisuus, superlatiivien ja ”jätte bra”:n käyttö ovat ominaista ruotsalaiselle selostustyylille. Niitä ruotsalaiset selostajat käyttävät kuvatessaan keskinkertaisiakin suorituksia.

Suomessa superlatiivina käytetään säästeliäämmin, lähinnä silloin tehdään jotain ennen kuulumatonta Suomen urheiluhistoriassa, voitetaan esimerkiksi jääkiekon tai F1:n mestaruus. J.P. Jalo sanookin kärjistäen, että suomalaiset selostajat todennäköisesti erotettaisiin, jos he selostaisivat ruotsalaisittain.<sup>182</sup>

**Kuvio 3: Suomalaisuutta ja ruotsalaisuutta kuvaavat puhettavat Yleisradion ja Sveriges Radion selostuksissa vuosina 1959 - 1999**

	1959	1970	1999
YLE	Kansakuntapuhe, ”sinivalkoiset silmälasit”	Kansakuntapuhe, ”sinivalkoiset silmälasit”	Kansakuntapuhe, Tasapuolisuus
SR	Tasapuolisuus	Tasapuolisuus	Tasapuolisuus, positiivisuus

#### 8.4 Teema 4: Kamppailu

Maaotteluselostuksessa kamppailuun liittyvät puhettavat toistuvat lukemattomia kertoja, joten jokaisesta lajista löytyisi runsaasti materiaalia lähempää tarkastelua varten. Yleisradion selostuksista valitsin tarkemman analyysin kohteeksi maaottelun päätöslajin eli miesten 4x400 metrin viestin. Siitä on muodostunut maaottelun ratkaisun hetket tiivistävä ”kamppailujen kamppailu”, jossa miesten maaotteluvoitto lopullisesti sinetöidään. Sveriges Radion selostuksista kyseinen laji oli mahdollista saada ainoastaan vuoden 1999 lähetyksestä. Ruotsin radion vuoden 1959 selostuksesta valitsin analysoitavakseni 3000 metrin estejuoksun sekä 200 ja 1500 metrin juoksun selostukset, koska niissä selostajan mukaan oli odotettavissa tavallista kovempi kamppailu:

- 1500 m: *Det är klar för kvällens och tävlingens kanske största slagsnummer.*
- 3000 metrin estejuoksu: *Det är nog en historia, kriget som heter hinder*
- 200 m: *Det är en nyckelgren om någon med finländare som favoriter mälter möjligheten med våran.*

Sveriges Radion vuoden 1970 selostuksessa ei kamppailuun liittyviä sanontoja juurikaan esiintynyt. Kenties Suomen alusta alkaen selvä johtoasema löi leimansa kyseisen vuoden selostukseen ja vaikutti osaltaan selostaja Åke Strömmerin puhetyyliin. Miesten 4x100 metrin viesti oli tuona vuonna kuitenkin yksi niistä lajeista, joissa Ruotsi menestyi ja joissa selostaja latasi kilpailun kuvaamiseen tavallista enemmän jännitettä.

<sup>182</sup> J.P. Jalon haastattelu 7.1.2000

Yleisradion vuoden 1959 selostuksessa kuulijoille luodaan todentuntuinen mielikuva kilpailun kuluista ja kamppailun jännittävydestä toistamalla lukuisia kertoja suomalaisen urheilijan etumatkan tai tappioaseman pituutta suhteessa ruotsalaiseen kilpakumppaniin. Myös sitä radan kohtaa, jossa juoksijat parhaillaan etenevät, toistetaan useasti. Kaiken kaikkiaan sellaiset sanat kuin *metrin edellä, vielä kaksi metriä, puolitoista metriä on eroa ja neljän metrin voitto* toistuivat 4x400 metrin viestin selostuksessa kaikkiaan yhdeksän kertaa. Juoksijoiden radalla etenemistä kuvaavat sanat, kuten *etu-, taka- ja loppusuora* sekä *kaarre*, toistuivat viestin selostuksessa kaikkiaan 12 kertaa. Näiden sanojen runsas käyttö sekä selostajan voimakas eläytyminen selostustilanteeseen luovat kuulijalle nythetkellisyyden kokemuksen. Selostajan esittämät retoriset kysymykset *Miten käy nyt?* ja *pistääkö vanhan sotaratsun (Hellstenin) entinen kunto jälleen tuulemaan loppusuoralla?* välittävät kuulijoille kuvan käynnissä olevasta kamppailusta. Kuulijan on helppo eläytyä stadionin tapahtumiin kun selostaja käyttää paljon kuvailevia adjektiiveja ja kertoo *Voitto Hellstenin voimakkain, pitkin askelein kukistavan Ruotsin ylpeyden loppusuoran raa'assa kirissä*. Dramaattisuutta lisää myös sellaisten ilmausten kuin *imeytyä tuntumaan, ankara, jännittävä kamppailu ja loppusuoran rajua ratkaisua* käyttö. Myös usein toistettu me-muoto ja ”meikäläiset” edesauttavat kuuntelijan samastumista suomalaisten urheilijoiden mitalitaistoon:

*Ja nyt tuli 4x400 metrin viestin, tämän maaottelun ja kaikkien maaotteluiden kovan loppupäätöksen järjestys (...). Suomen joukkue juoksee kokoonpanossa Jussi Rintamäki, Eero Kivelä, Pentti Rekola ja vanha luotettu maaotteluankkurimme ja joukkueen kapteeni Voitto Hellsten (...). Ja sitten Ruotsin joukkue (...) Stig Vallberg, Rune Eriksson, Lennart Johnsson ja Alf Pettersson (...). Ja nyt siellä lähtölaukaus pamahtikin (...). Pojat ovat takasuoralla ja tuntuu siltä kuin sisempää radalla juokseva Vallberg johtaisi, hän johtaa hienokseltaan, Rintamäki on ehkä jäänyt metrin verran (...). Nyt pojat tulevat siellä melkein rinnakkain. Ei, Rintamäki on pitänyt sittenkin pintansa. Loppusuoralla melkein rinta rinnan. Rintamäki on metrin edellä. Nyt alkaa vimmattu loppukiri loppusuoralla, edelleen metrin edellä Vallbergia. Rintamäki ja ei, melkein rinnakkain, metri vielä kaksi metriä, Rintamäki antaa kapulan ennen kuin Vallberg. Eero Kivelä lähtee matkaan. Rune Eriksson kuitenkin sisäradalla painaa kärkeen ja johtoon. Kivelä tiukasti ruotsalaisen tuntumassa (...). Kivelä tulee rinnalle, puristuu ohi, alkaa jättää, ehtii vaihtoon kurottaa kapulaa ja ojentaa sen Pentti Rekolalle. Ruotsilta lähtee matkaan Lennart Johansson. Ja Rekola sai noin metrin verran ennen kapulan. Hän menee edellä. Nyt välimatka on pari metriä. Täällä yleisö nousee tässä katso-mossa ylös, niin että meidänkin on välillä kurottauduttava juuri silloin kun loppusuoran-taistelu (...). Puolitoista metriä on eroa. Rekola kuitenkin kiristää. Hän huomasi tilanteen (...) 150 metriä vaihtopaikalle. Loppusuora. Koko katsomo nousee ylös (yleisön kohina voimistuu).*

*Ankara jännittävä, kamppailu.* (selostajan ääni melkein pettää, hän huutaa henkeä vetämättä). *Johnsson tulee rinnalle, kymmenen senttiä ja aivan samanaikaisesti siinä vaihtoivat ankkurit. Ankkurien ratkaisu tapahtuu. Alf Pettersson kiilaa kovasti ja menee kuin meneekin Hellstenin edelle. Hän vetää pelottavan kovaa alkumetrit ja alkaa jättää vanhaa kilpakumppaniaan, mutta Voitto Hellsten ei ainakaan vielä hätäile. Hän imeytyy tuntumaan. Kuinkahan tulee käymään loppusuoran kamppailussa? Pettersson johtaa takasuoran puolivälissä.*

*Hellsten on kukistanut Affen monta kertaa ennen, ei kuitenkaan viime kesänä. Miten käy nyt? Takasuora päättyy, kaarre alkaa. Pettersson vetää voimakkain pitkin askelin. Hellsten on kuitenkin aivan rinnalla. Pistääkö vanhan sotaratsun entinen kunto jälleen tuulemaan loppusuoralla? Ja nyt tapahtuu loppusuoran raju ratkaisu. Hellsten tulee rinnalle kuin vanhoina parhaina aikoinaan. Hän tulee rinnalle, menee, ohi jättää askel askeleelta. Suomalaiskatsomo riemuitsee. Neljän metrin voitto. Nyt on maalissa ja aika oli noin 3.11 paikkeilla. Hän kukisti noin neljällä metrillä Ruotsin ylpeyden Affe Petterssonin loppusuoran raa'assa kirissä.*

Sveriges Radion vuoden 1959 selostuksessa nyt-hetkellisyyskokemus tehdään samoilla elementeillä kuin Yleisradion saman vuoden lähetyksessä: 3000 metrin estejuoksun ja 1500 metrin juoksun selostuksessa toistetaan ruotsalaisten juoksijoiden johtoaseman pituutta suhteessa suomalaisiin urheilijoihin. Esimerkiksi 3000 metrin esteissä selostaja kertoo ruotsalaisen johtavan ”10 metriä, 12, 13 metriä”. Samoin se radan kohta, jossa juoksijat kulloinkin ovat, toistuu puheessa usein. Selostaja sanoo, esimerkiksi että juoksijat ovat tulossa viimeiseen kaarteeseen, he ovat juuri ohittaneet sen tai he ryntäävät takasuoralla suomalaisten ohi. Lisäksi selostaja luo jännitettä kilpailun kulkuun korostamalla vastakkainasettelua: kolme ruotsalaista yhtä suomalaista vastaan. Myös sellaiset dramaattiset ilmaisut, kuten ”Koivunen on tällä matkalla lyöty, kukaan ei mahda ruotsalaisille mitään”, luovat kuulijalle elävän mielikuvan kilpailun kulusta.

*Det blåser en frisk optimistisk vind över den nya Ullevi just nu... Och så går en ut av svenskarna (...). Svenskarna följer finländarna ganska bra. Där är en liten lucka, i alla fall en halv meter extra emellan den andre finländaren och den förste svensken som oroar mig en liten, liten aning men inte alltför mycket (...). Bakom vid ingången till sista kurvan nu. Ja, det är en kamp, tre man mot en finländare och där går Tjörnebo förbi och Norberg förbi och Tedenby förbi. Tre svenska i täten (...) och nu kan inte svara. Koivunen kan inte svara utan de tre svenskarna rusar ifrån borta på långsidan. Och publiken reser sig, skriker i högt kanske. Det är fantastiskt stämning. Ja, det är 10 meter, 12, 13 meter före finländaren nu. Och han är slaget i distans. Det blir strid emellan de tre svenskarna som blir etta, tvåa och trea. 20 meter före ingången till sista kurvan nu och ingen kan göra någonting åt dom. Koivunen är borta ur spelet. Virtanen är borta tidigare. Finländarna är utklassade(...). Fantastiskt vinn ta dom.*

1500 metrillä Waernin johtoasema on 15, 20, kenties jo varmasti 25 metriä. Waernin loppukiri saa selostajan kielenkannat liikkeelle. Waern siirtyy hetkessä johtoon ja spurttaa kuin ”Mamma More Vingerbystä”:

*Och nu ringer klockan, och nu sätter Waern fart. Oj, oj, oj. Han flyter fram sig ett enda tag. Kom fyra, fem, sex meter före finländare som ligger tvåa och trea. Och där är den andra klungan fullständigt samlade. Och Waern spurtar som Mamma More av Vingerbyn där borta. Det är inte sant. Han leder med 15, 20 meter före finländare(...). Waern ingenting att göra åt. Han leder med 20 meter inkommen till upploppet och jag måste resa mig för att se. Han leder med 20 meter säkert, ja 25 kanske nästan. Och där ligger Sten Johnsson och Salonen. Ligger bröst i bröst och finländaren kommer fram och finländaren kommer bli tvåa. Men Sten Johnsson blir trea. Och Waern i mål nu, och Salonen nu, Sten Johnsson nu, Holmestrand, Häkkinen nu och sist Vuorisalo.*

200 metrillä suomalaiset lyövät ruotsalaiset loppukirissä. Selostaja kuvaa suomalaisten loppukirin tulipalloksi, joka murskaa ruotsalaisten mitalitoiveet:

*Där är fältet i väg nu och vild rusning förstås in i kurvan. Och väldigt fint går Westlund. Han är en fin kurvlöpare. I kurvan där. Han kommer ut väldigt bra. Svenskarna ligger bra överhuvudtaget. Där leder Malmroos före Westlund och Johnsson också dit. Finländarna kommer i spurt, svenskarna allt mer. Och Malmroos håller men finländaren kommer upp mer och mer. De trycker på oss mer och mer och där som vi svenskarna är finishen de gör alldeles kål av dom. Som ett brandros de tre finländarna fram. Svenskarna orkar inte de sista 35 - 40 meterna... Det såg alldeles briljant ut för de våra. Ännu före mål låg vi etta, tvåa, fyra men så kom finländarna. Samtliga finländarna kom i enorma finnishar och det stämmer ju. Åtminstone för Rekolos och Hellstens del som är 400 meters löparemen det bli en väldigt svårt för måldomarna att avgöra där vem som var först. Men jag är rädd för att det var svenskarna som föll tillbaka och som var slagen av var sin finländare.*

Yleisradion vuoden 1970 lähetyksessä toistetaan edelleen suomalaisten urheilijoiden etumatkan tai tappioaseman pituutta suhteessa ruotsalaisiin kilpakumppaneihin: *nyt noin 10 metriä, 12 metriä siinä on etumatkaa, Fredriksson 30 metriä jäljessä ja 20 metriä on pysyy ja kasvaakin.* Kaiken kaikkiaan metrimääristä puhutaan viestin aikana yhdeksän kertaa. Myös juoksijoiden etenemistä radan kaarteessa, etu-, taka- tai loppusuoralla toistetaan useasti, yhteensä seitsemän kertaa. Selostajan käyttämät lyyriset ja dramaattiset ilmaukset kilpailun kulusta, kuten esimerkiksi *loppusuora repeää komeasti, suomalaisvärit jatkavat, Jaskan askel aukeaa pitkänä ja voimakkaana, Kukkoahon pitkä, lentävä askel, Puolangalta lähtöisin on tuo kiri,* luovat jälleen kuulijalle elävän mielikuvan stadionin tapahtumista. Siellä on käynnissä suomalaisen yleisurheilun suuri hetki:

*Pojat ovat riisuneet verryttelypuvut jo. Kohiseva stadion hiljenee, ukkosen kaltainen hiljaisuus levittäytyy kun telineisiin komento tulee. Vain vähän kohinaa, on kuin tunnelma ukkosäällä ennen ensimmäistä jylisevää salamaniskua (...). Suomen (miesten 4x400 metrin) juoksujärjestys tuli juuri lapulla ovesta (...). Ja Suomen joukkueen juoksujärjestys: Ari Salin, Jaakko Tuominen, Ossi Karttunen, Markku Kukkoaho. Ja Anders Fager asettuu viemään Ruotsin viestiä (...). Niin Salin on kyyristynyt juuri ja samaten tämä ruotsalainen kilpakumppani, joka on sisäradalla (Noponen sanoo Tiilikaiselle: Anders Fager) Fager, mutta ei tämä paljoakaan merkitse (taustalla kuuluu lähtölaukaus ja yleisön huutoa) millä radalla tässä juostaan. Toistaiseksi tasaista kun tullaan kaarteeseen (...). Seuraavat vaihtomiehet ovat ja valmiina ja loppusuora alkaa, repeää komeasti, suomalainen johtaa ja Salin antaa kapulan edelleen (...). Jaska Tuominen lähtee matkaan ja Andersson ajaa häntä takaa. Jaska johtaa noin kuudella metrillä. Suomalaiset vaihtoivat sutjakasti ja hyvin. Takasuoran alku (...). Jaskan askel aukeaa pitkänä ja voimakkaana vanhoista vuosista muistuttaen. Hän vie rynnivään tyyliinsä Suomen värejä. Suomen johto on nyt noin 10 metriä. Näyttää melkein liian hyvältä ja Jaskan hurmioitunut meno jatkuu takakaarteessa. Katsomo yllyttää häntä raivoisasti hyppiä, huutaen ja räiskyen. Ja Jaskan kiri aukeaa kuin vanhaan hyvään aikaan. Toistakymmentä metriä eroa jo. Hän rynnistää maaliin voimakkaasti ilmaa haukkaavalla askeleella.*

*Ja Ossi Karttunen odottaa vuoroaan. Ossi Karttunen ja lähtee nyt. Kurt Johansson ajaa häntä takaa. Karttunen vetelee siellä takasuoran lopussa ja 12 metriä siinä on etumatkaa,*

*jotenka tuntuu siltä, että Ruotsin peli on myyty tässä viestissä pitkältä aikaa vielä näin yli-voimaiselta näyttävään tapaan. Sitten alkaa vaihtopaikka lähetä ja Karttunen antaa kapulan ja sitten suomalaisvärnit jatkavat. Kukkoaho lähtee pitkällä lentävällä askeleella, Mikael Fredriksson 30 metriä jäljessä. Peli on pelattu. Suomi ottaa voiton tässä kilpailussa, tässä viestissä komeaan tapaan. Tämä on toista kuin viime vuonna, jolloin hävisimme perusteellisesti. Takasuora. Kukkoaho juoksee aivan oman voimassa tunnossa. Fredriksson ajaa häntä kuitenkin jonkin verran kiinni, mutta eroa on toistakymmentä metriä. Ja nyt alkaa Kukkoaho rauhallisesti tutun pitkän kirinsä. 20 metriä on, pysyy ja kasvaakin. Viimeiset 100 metriä. Oulun poika pinnistää. Puolangalta lähtöisin on tuo kiri, joka siivittää hänet. Ja ohjelmalehtiset lentävät. Puolisen satatuhantinen stadion kuohuu. Suomi on maalissa nyt. Kukkoaho levittää kätensä. Stadion riemuitsee. Suomalaisen yleisurheilun suuri hetki.*

Ja sama tyyli jatkuu edelleen Sveriges Radion vuoden 1970 selostuksessa, jossa kamppaillaan miesten 4x100 metrin viestin voitosta:

*På era platser. Startaren höjer pistolen. Färdiga, pam (lähtölaukaus kuuluu kovaa) och där är start, är dom iväg. Och en ganska fin start för svensken i alla fall som tog in lite grann i början på finländaren men han har kommit tillbaka och har nu gjort avståndet det ganska oförändrat mot föret (...). En fin löppning faktiskt av Sjöberg på andra sträckan mot Vilen som vann 100 meter. Han har inte förlorat nånting och så kurvspecialisten Kurt Johansson då mot Vauhkonen och Kurt fint i kurvan. Ta in naturligtvis eftersom där är kortare väg att springa. Och när de går upp på upploppet så är de ganska lika. Faager till på den ganska bra växling till där men Finland leder, Finland leder med en halv meter ungefär. Med en meter. Faager försöker sägas upp vid Karttunen. Klarar han det? Ja, han går upp till sista två decimeter där och går i mål som etta där och Finland blir tvåa. 40.7 sekunder har jag här på min klocka. 40.7 sekunder och det ska vara officiella tiden också. För Finland 41.1 på min klocka och 5 - 2 för Sverige och 113 mot 92. 21 poäng i baken efter första dagen. Tiderna officiellt kanske vi kan få innan vi slutar men nu närmast studio.*

Yleisradion vuoden 1999 selostuksessa suomalaisen tai ruotsalaisen etumatkan pituudesta puhutaan enää kaksi kertaa. Sanat etu-, taka- ja loppusuora tai kaarre esiintyivät selostuksessa enää neljä kertaa. Kilpailutilanne selostetaan kertomalla pelkistetysti mitä kentällä tapahtuu. Muutos nytkellisyysluomisesta tapahtumalähtöiseen selostustyyliin merkitsee kuuntelijan kannalta sitä, ettei kuuntelijalle enää anneta riittävästi aineksia oman mielikuvan luomiseen kilpailun kulusta. Kun juoksijoiden etenemistä ei enää selosteta niin tarkoin suhteessa kilpakumppaniin tai suhteessa radan tiettyyn kohtaan, on kuulijan vaikeampi eläytyä stadionilla käytävään kamppailuun. Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, ettei selostus enää tempaa kuulijaa mukaansa. Ei auta, vaikka selostaja miten huutaisi, että kilpailu on jännittävä tai että *Suomi panee ankarasti kampoihin*, jos selostaja ei kerro, miten Suomi panee ankarasti kampoihin tai miten kilpailu on jännittävä. Myös selostajien käyttämät kilpailun kohokohtia kuvaavat adjektiivit ja ilmaisut ovat muuttuneet latteammiksi. Enää ei suomalaisen askel aukea pitkänä ja voimakkaana, vaan urheilija *lähtee nousemaan, nousee hyvin, nousee rajusti tai nousee rinnalle*.

Yleisradio 1999:

- *Ja sitten mennään miesten 4x400 metrin viestiin, viestiin, joka päättää tämän maaottelun ja tähän juoksuun lähtee Suomi joukkueella Ari Pakarinen, Petri Pohjonen, Tommi Hartonen ja Kari Louramo. Ruotsi Magnus Aare (taustalla kuuluu lähtölaukaus), Johan Lannefors.*
- *Täällä on annettu tämmöinen korjattu lista, jossa on Hautaniemi otettu mukaan. Katopas jos se on tullut myöhemmin kuin se sinun.*
- *Ahaa, no tätä korjausta ei ole mulle ehtinytkään. Tässä on joo, ihan toisenlainen systeemi. Petri Pohjonen ja Pohjonen tuolla takasuoralla menee, kyllä hänet tyylistä tuntee. Ari Pakarinen kakkosena, Hautaniemi kolmantena ja Louramo neljäntenä, näin se on. Ja Ruotsi on Magnus Aare, Johan Lannefors, Torbjörn Eriksson ja Niklas Wallenlind. Wallenlindkin, joka lyötiin noissa 400 metrin aidoissa on Ruotsin viestijoukkueen ankkurina ja Ruotsihan on tämän maaottelun voittanut, mutta toivottavasti Suomi panee ankarasti kamppoihin viestissä ja ottaa siitä sitten kunniat vielä maaottelun päätöslajissa itselleen. Pohjonen tulee hyvin, nousee rajusti Aaren rinnalle ja yhtä aikaa vaihtavat nyt joukkueet ja siitä jää sitten Ari Pakarinen heti tuohon kakkoseksi peesiin. Lannefors vie Ruotsin joukkueen viestiä...*
- *Loppusuoralle tullaan nyt tältä osuudelta ja nyt lähtee sitten Pakarinen nousemaan ja nousee hyvin, nousee rinnalle ja Mäntyharjun mies painaltaa vielä ohikin. Kyllä tulee Mäntyharjun poika hyvältä reissulta, Suomi vaihtaa ykkösenä ja niin lähdetään menemään seuraavalle osuudelle ja siellä on suomalaisia sitten Hautaniemi viemässä eteenpäin ja Torbjörn Eriksson ruotsalaisilta. Kova pari on kyllä Hautaniemellä tuossa takana ja kun tullaan takasuoralle niin ei lähde vielääkään Eriksson, mutta nyt lähtee nousemaan. Ei mene ohi, nousee ikään kuin rinnalle ja pudottautuu sitten takaisin taakse. Erittäin hyvässä vedossa menee tällä hetkellä Suomen viesti. Toivottavasti Hautaniemi jaksaa nuo viimeiset 200 metriä painaltaa, mutta Torbjörn Eriksson on kova, on kova luvu tulossa tuohon perään ja Eriksson on tällä hetkellä miltei olkapään takana. Nyt on 80 metriä matkaa. Eriksson menee heittämällä ohi ja kipittää rajusti etusuoralla, jättää suomalaisen kuin seisomaan. Hautaniemi kangistuu pahasti ja nyt ratkeaa tuo viesti. Ruotsi lähtee ankkuriosuudelle eikä tämä Ruotsin viestin viejä mikään Wallenlind ole. Kyllä on ihan toisen värinen mies tuolla ja Ruotsi johtaa jo 30 metrillä. Suomen viestiä vie Kari Louramo ankkuriosuudella ja Ruotsi ottaa sekä pitkän viestin että miesten maaottelun. Kyllä tämä asia on saletti...*

Sveriges Radion vuoden 1999 lähetyksessä miesten pitkä viesti selostetaan kahden selostajan dialogina. Selostuksen tyyli on naurun ja vitsien rytmittämä toverillinen jutustelu. Selostajien puherytmi pysyy samana viestin startista maalintuloon asti, vaikka ratkaisun hetkillä ruotsalainen jättää loppukirillään suomalaisen ”polkemaan vettä”. Selostus kuulostaa alusta loppuun saakka kahden kaverin olohuonekeskustelulta:

- *Startskottet här för 4x400 meter (...) Magnus Aare, Johan Lannefors, Tor Eriksson och Jimisola Laursen är den som springer sista sträckan för Sverige och inte Niklas Wallenlind. Dom har bytt här i sista sekunden men Magnus Aare i alla fall på första sträckan tillsammans med Ari Pakarinen för Finland. Första 200 fortfarande tillsammans där borta...*

- *Johan Lannefors nu Västeråsare på den andra för Sverige mot Petri Kojonen finländaren. Väl samlat tillsammans kan man säga även nu på den andra sträckan. Inga större skillnader låg emellan så här långt.*
- *Nej, nu kommer snart här om 250 meter Tor Eriksson att inta ovalen och det ska bli kul och se.*
- *Verkligen, Tove Eriksson alltså 200 meters svenske rekordmannen från Sevilla under VM i försöken, satte svenske rekorden på 200 meter. Nu har han snackat i termen att alltså att byta upp sig till 400 meter i för kommande säsong så att det blir mycket intressant att se Tove här på 400 mot sig har han finnen Tommi Hartonen (...) och Finland kommer att växla ut först. Det blev Hartonen som får pinnen precis före Tove Eriksson och nu är väg dom. Nu ska vi se Tove Eriksson då, 200 meters mannen på 400. Läger sig rygg på Hartonen då, finländaren, (naurua) Han otroligt han (naurua) i sitt karaktäristiska löp till Tove Eriksson (...).*
- *Oj, han är på väg förbi där så fick han stanna till lite grann.*
- *Det beror på 200 meter kanske.*
- *Ja, precis han har inte sprungit särskilt mycket 400 för där är det jobbigt och stanna ner nån slags och dra upp fart igen. Hoppas att han inte lider allt för mycket ut av det.*
- *Nej, man kan sett peta in sexans läx här nu på upploppet och gå förbi Tommi Hartonen Finländare. Tove Eriksson, visst han är gry. Det är 100 kvar, då sätter han fart.*
- *Vilken fart, oj, oj, oj.*
- *Han får 10 meter, han får 15 meter i ett naf och finländaren tramppar vattnet fullständigt och vilken ökning, vilken fart växling.*
- *Jimisola Laursen har alltså 20 meter i ledning före Kari Louramo som springer sista för finländarna och Sverige springer mot seger i stafetten, i hela Finnkampen.*

**Kuvio 4: Kamppailun selostaminen Yleisradion ja Sveriges Radion selostuksissa vuosina 1959 - 1999**

	1959	1970	1999
YLE	Nyt-hetkellisyys	Nyt-hetkellisyys	Tapahtumalähtöisyys
SR	Nyt-hetkellisyys	Nyt-hetkellisyys	Dialogi, jutusteleva puhe-tyyli

### 8.5 Teema 5: Maaottelu

*Tala gärna om härligt idrott, om ädel kamp, om idrottens etiska och estetiska värden; mas-sornas bevekelsegrunder ligger i hög grad på helt annat plan: nu jäklar skall vi visa dem, nu skall man vara med och se arvfjenden tryckas ned i skorna!*

Se, miten maaottelusta kahtena ensimmäisenä tarkastelemanani ajanjaksona puhutaan, tiivistyy yllä mainittuun Enzo Sevonin lausumaan ajatukseen. Vuosina 1959 ja 1970 maaottelusta puhuttaessa taka-alalle jäävät citius, altius, fortius ja jalo kilpa, sillä koittamassa on hetki, jolloin räjäytetään esiin kummassakin joukkueessa piilevä taisteluhenki. Yleisradio 1959:



*Valonheittäjäpylväitten ryhmät näkyvät vaaleanharmaata taivasta vasten ja hetken kuluttua ne tietysti tulevat valaisemaan koko tämän uuden stadionin, jolla Suomen maajoukkue kamppailee nyt ensimmäistä kertaa (...). 100 metrin juoksu on psykologisessa mielessä erittäin tärkeä maaottelun avajaishetki. Sillä ikään kuin räjäytetään ilmi se taisteluhenki, mikä kummassakin joukkueessa piilee ja sillä on arvaamattoman tärkeä vaikutus monestikin seuraaviin urheilutapahtumiin.*

Aikaisempina vuosikymmeninä maaottelu oli yksi urheiluvuoden kohokohtia. Maaottelun suuri merkitys on luettavissa myös selostajien puheesta, sillä siinä maiden kohtaamisesta puhutaan suurena ja jännittävänä urheilujuhlanä. Yleisradio 1959:

*Alkamassa on taisteluiden ja elämysten maaottelu, jota on tietysti odotettu mitä suurimmalla jännityksellä (...). Viime vuonnahan Suomi voitti sen ylivoimaisesti 55 pisteellä, mutta me melkeinpä toivoisimme etteivät tällaiset suuret piste-erot tulisi jokapäiväisiksi, sillä vähentävähän ne mielenkiintoa tätä erinomaista urheilua kohtaan (...). Ja sitten alkaa jännäys. Suomen ja Ruotsin yleisurheilumaaottelun jännityshetket ovat käsissämme.*

Urheilijan uralla Suomen ja Ruotsin väliseen maaotteluun pääsemistä ja maaottelupaidan (selostajan puheessa edustuspuvun) päälle pukemista pidettiin isänmaalle suoritettavana kunnia-asiana:

*Meillähän oli viime maaottelussa Mäkilä kolmantena miehenä, mutta nyt on nuori lautasaarelainen Pauli Ny (...), joka on saanut vetää miesten edustuspuvun ylleen. (Yleisradio 1959).*

Kuten yllä todettiin, niin Yleisradion vuoden 1959 selostuksessa maaottelusta puhutaan taisteluiden maaotteluna. Sveriges Radion saman vuoden selostuksessa taisteluteema tulee esille ainoastaan tiettyjen urheilulajien, esimerkiksi 800 metrin, 1500 metrin, 3000 metrin estejuoksun ja 400 metrin aitajuoksun yhteydessä. Muutoin maaottelusta puhutaan lähinnä tilastotietojen tai stadionilla vallitsevan tunnelman yhteydessä. Taistelun sijaan ruotsalainen selostaja puhuu vuoden 1959 selostuksessa maaottelusta ikaikaisten ystävien välisenä kilpailuna, jossa on koettu, tosin ei aivan viime vuosina, monia arvokkaita hetkiä. Vuoden 1959 maaottelussa on selostajan mielestä kuitenkin havaittavissa se suurenmoinen, hurmaava tunnelma, jossa yleisö elää koko olemuksellaan mukana:

*Ni vet man har forna vänner (...). I såna landskamps sammanhang är så många helgsefyllda ögonblick. Men nu har vi inte haft anledningen att göra på i många, många år. Men idag har det blommat upp här plötsligt någonting ut av den storstilande charmanta stämningen som en landskamps framgång kan ge med publik som är med på nåtorna med varje centimeter av sin kropp.*

Yleisradion vuoden 1970 selostuksessa maaottelusta puhutaan edelleen taistelujen terästäjänä suurena urheilujuhlanä. Stadionilla väreilevää taisteluhenkeä verrataan Rooman Colosseumilla käytyihin kamppailuihin. Noposen mukaan taisteluhenki on aistittavissa niin stadionilla, yleisössä kuin Helsingin kaikilla kaduillakin:

*Määrätynlainen voitontahto leimuaa väkevänä kummassakin kilpailuleirissä. Leikkiähän urheilu on. Ei siinä saa olla kysymys elämästä ja kuolemasta, mutta totista urheiluhenkä on tässä maaottelussa ollut havaittavissa jo ja samoin sen yleisössä ja koko Helsingissä, jonka kaduilla kysymykset tämän ottelun tienoilta ovat väkevästi väreilevinä ilmassa (...). Stadionintäyteinen katsomo odottaa malttamattomana maaottelu varsinaista urheilullista avaus-ta... Jännitys kiehuu katsomossa kuin Rooman Kolosseumilla muinoin. Siellä odotettiin näytteille kyllä paljon julmempia esityksiä leijonien ja tiikereiden välisiä kamppailuja. Siel-lähän pistettiin ihmisiäkin taistelemaan erilaisilla verkoilla ja muilla melko julmilla puo-lustusaseilla. Mutta täällä kamppaillaan paljon rauhallisemmissa merkeissä ja kuitenkin te-rästäytyen (...) Yleensä voidaan sanoa, että se joukkue, joka pääsee niskan päälle ensim-mäisissä lajeissa on vetänyt pidemmän korren ja se antaa iskua ja lujuuutta seuraavien lajien suorittajille.*

Maaottelussa kärsittyä tappiota ei ollut helppo sulattaa. Tiilikaisen sanojen mukaan vuonna 1948 hävitty maaottelu tuntui 22 vuoden jälkeenkin koko Suomen murheen päivältä. Tappioputki ei on-neksi jatkunut, koska Suomi kohensi itsensä ja oli valmis voittamaan:

*Suurin suomalaisvoitto on näissä maaotteluissa tapahtunut 19 sataa 58 Tukholmassa, jol-loin sinivalkoiset ottivat 55 pisteen etumatkan. Ja samalla tätä tilaisuutta juhliittiin eräässä ravintolassa, jonka nimi oli 55, femtiofem. Pahin Suomen tappio on kärsitty vuonna 19 sa-taa 48, siis Lontoon olympiakisojen vuotena. Silloin eroa oli Ruotsin hyväksi 62 pistettä ja tämä ottelu suoritettiin vuorostaan Helsingin stadionilla. Se oli murheen päivä, se täytyy myöntää ja muistan, että selostaja kollegani Ruotsista Sven Jerring sanoi, että jos tätä tah-tia jatkuu niin ei näillä ole enää kauaakaan mitään mielenkiintoa. Mutta sitä ei jatkunut, sillä Suomi kohensi itsensä ja vuonna 19 sataa 51 siis kolmen vuoden, kolmen murheen vuo-den jälkeen se oli valmis voittamaan. Se tapahtui Helsingissä 216 - 194. Mitenkä menee nyt?*

Sveriges Radion vuoden 1970 selostuksessa maaottelusta ei puhuta enää vuoden 1959 selostuksen tavoin ystävien kisailuna. Ruotsin 45 pisteen tappioasema sai Åke Strömmerinkin muistelemaan aikaisempien maaotteluiden lopputuloksia. Hän mainitsee muun muassa vuoden 1948 maaottelun, jolloin stadionilla oli Strömmerin mukaan ”jätte kriget” eikä suomalaisilla ollut mitään mahdolli-suuksia voittaa maaottelua moniin lähivuosiin:

*1958 förlurade vi med 232 mot 177 här i Helsingfors mot Finland. Det var 55 poäng i baken där. I Stockholm förlurade vi 1961 med 220.5 mot 189.5. Det var 31 poäng det. Det största svenska seger lyder på 18 poäng. Det var det vi i fjol i Stockholm när vi vann med 213.5 mot 195.5. Det här går väl inte att jämföra. Vi får se hur det går i morgon i det första men an-nars att jämföra med 1942 när det var två man i varje gren. Högst vinn med 32 poäng 108 mot 76 1942 (...). Så säger här att det spelade precis tvärtom på 1948. Det var ju vi som vann med 32 poäng och det är vår mest förkrossande seger hittills. Det var ju jätte kriget här. Då hade finländarna ju ingen chans att vinna över oss i närmaste åren. Vi vann ju -45, -46, -47, -48 och -50 och det var för -51 första gången vi hade tre man i varje gren som finländarna kunde vinna igen.*

Edellisenä vuonna Suomi oli hävinnyt maaottelun, ja Strömmer povaa vuoden 1970 maaotteluun Suomelta veristä revanssia:

*Det har varit vilda spekulationer om blodig revansch i dom finska tidningar här före det här. Det var ju snöplig nederlag för Finland faktiskt i fjol. Dom hade ju räknat med att vinna och så fick dom bägge stav (...) dom alla tre stavhopparna utslagna så dom blev fyran, femman, sexan. Dom fick sex döda hopp och en nordens suvenära trestegskung Pertti Pousi och dom fick remarkabla med Kinnunen som inte ville kasta spjut utan gummimatta på ansatsbanan och som saboterades sin medverka.*

Selostaja mainitsi myös, että edellisen vuoden maaottelussa suomalaisyleisö yritti häiritä ruotsalaisten korkeushyppääjien suorituksia:

*I år hoppas höjdhopparna med ryggen mot publiken i kurvan. Förra gången för två år sedan hoppade dom ju så att säga rakt ut i famnen på publiken och det var som publiken i kurvan försökte kneka svenskarna. Han sporrade Lundmark men han knekte väl inte men han oroade i varje fall Oskarsson så att han inte kunde hoppa särskilt bra.*

Yleisradion vuoden 1999 selostuksessa maaotteluun liitetään edelleen taistelutematikka. Juha-Matti Holopainen sanoo uskovansa, että Suomi saa suomalaisseudulla (Göteborgissa) taisteluhengen päälle:

*Uskoisin, että Suomi saa kyllä täällä suomalaisseudulla taisteluhengen päälle ja pystyy kuromaan varsin tasaiseksi tämän maaottelun ja jopa voittoon miesten osalta.*

Maaotteluhengen mainitsee myös keihäänheittäjä Aki Parviainen voittoheiton jälkeisessä haastattelussaan:

- *Aki on tässä, onneksi olkoon voitosta.*
- *Joo kiitos.*
- *Miten tämä 83 menee sun aarrearkkuun?*
- *Kyllähän se on taas yksi rasti tauluun, että kolmas peräkkäinen voitto maaottelussa, niin kyllä se lämmittää ja sanotaan, että tänään oli ihan hyvä fiilis heittää ja muutenkin tämä tunnelma sytytti.*

Vuoden 1999 lähetyksen lopuksi käyty keskustelu kuvastaa hyvin sitä, miten maaottelun merkitys on muuttunut. Nykyajan yleisurheilukilpailuissa ennätyksiä yritetään rikkoa ympäri vuoden. Kesällä järjestettävien erilaisten ”jänisjuoksujen”, GP- ja Cup-kisojen lisäksi pidetään hallikisojen SM-, EM- ja MM-kilpailuja. Maaottelussa yksilölajien urheilijat kilpailevat joukkueena toista joukkuetta vastaan. Maaottelussa henkilökohtaisen voiton lisäksi tärkeitä ovat myös joukkueetovereiden saamat pistesijat. Nykyaikana tämä usein unohtuu, ja maaottelutuloksia suhteutetaan urheilijoiden henkilökohtaisiin ennätyksiin joukkueiden kokonaiskampailun kustannuksella:

- *Ruotsi-ottelu on jälleen perinteiseen tapaan käyty neljällä eri sektorilla. Kolmella tuli voittoja, tytöt, pojat ja naiset voittivat oman maaottelunsa. Miehistä sen sijaan koettiin tappio, ei mikään murskasellinen, mutta selkeä tappio kuitenkin.*

- *Niin nyt täytyy tietysti, vaikka tässä mennäänkin vähän tulospuolelle, niin muistaa se, että maaottelussa kamppaillaan pisteistä, kamppaillaan tuollaisia henkilökohtaisia kak-sinkamppailuja ja saattaa olla, että se viidennen sijan antama kaksi pistettä on erittäin ratkaiseva. Tekisi mieleni tähän loppuun todeta se, että tässä puolella voitaisiin me toimittajatkin kehittää hieman itseämme ja miettiä, että mikä on maaottelu ja mikä on sitten taas se, jossa tehdään niitä hirveitä tuloksia.*
- *Aivan ja kun tässä on samalla katsellut näitä nuorten maaotteluita syrjäsilmillä ja myöskin tätä varsinaista aikuisten senioreitten maaottelua niin täällä on paljon sellaisia urheilijoita, jotka kokivat tämän aivan erinomaisena tavoitteena tämän maaottelun ja myöskin suoriutuivat hyvin, juuri nämä äsken mainitut hyvät esiintyjät, jotka mahdollisesti jo seuraavana vuonna ovat myöskin ihan kansainvälisellä huipputasolla, mutta tällainen välivaihe on hyvin tarpeellinen ja erittäin hyvä tavoite nuorille junioreille ja sitten varhaisille senioreille esiintyä edukseen ja ponnistaa siitä sitten eteenpäin.*
- *Ja monta kertaa myöskin oikeastaan lähes ainoa tapa saada kansainvälistä kilpailukoketusta.*

Sveriges Radion vuoden 1999 selostuksessa taistelutematikasta ei puhuta. Yleisradion loppukeskustelun tavoin siinäkin pohditaan, mikä merkitys maaottelulla on ruotsalaiselle urheilulle. Tällä hetkellä Ruotsin yleisurheilun tila on se, että miehet menestyvät maaottelussa, mutta kansainvälisissä kilpailuissa he eivät ole juurikaan saavuttaneet mitalisijoja. Naisten kohdalla tilanne on päinvastainen. Naisten joukkue on hävinnyt maaottelun 13 kertaa peräkkäin, mutta silti naiset ovat saaneet mitaleja EM- ja MM-kilpaluista sekä olympialaisista:

- *Med lite historik på Finnkampen (...) så är det så på herrsidan att det är ju finsk segerö-  
vervikt i hela 37 - 21 i stort sätt, Finnkampen i stort. Så finländarna har ju klart fler seg-  
rar på herrsidan (...).*
- *Just det och det som Sverige har levt på 90-talet nu det är så här sprinters.*
- *I år är Patrik Lövgren med och kvar från den tiden och det är väldigt avgörande att man  
har bra sprinters i denna landskampen för dom kan springa både 100, 200 och korta  
stafetten och göra avgörande insatser så vi får verkligen hålla tummarna för att våra  
sprinters ger sig i form för det kan som sagt vara avgörande för hela landskampens ut-  
gång.*
- *Finnkampen som inleddes 1925 faktiskt men då var det inte 3 + 3 utan det kom 1951  
först när man började med tre i respektive gren och då kom också damerna med i Finn-  
kampen 1951.*
- *Jag tror att det är -53 eller någonting, jag har inte kollat det?*
- *53 kanske, okej, jag har skrivit fel här bara. 53 ska det vara precis.*
- *På 50-talet i alla fall. Sverige vann dom 16 första damkamperna och sen har nu Finland  
under senaste tiden vunnit 12 raka så det är ordentliga trender på damsidan. Dom se-  
naste 10 åren har Finland vunnit med mindre än 30 poäng bara en enda gång, alltså 9  
av 10 gånger av dom senaste åren har Finland vunnit med mer än 30 poäng.*
- *Det är på damsidan man ser en utvecklingstendens i svensk friidrott och det också där vi  
har dom stora stjärnorna för närvarande för att jag tror att dom här 12 segrarna som  
Finland har på raken dom kanske blir 13 men knappast fler.*
- *Frågan är vilken är bäst att ha, ett starkt Finnkampens lag som vi har här på herrsidan  
jämfört med damerna.*
- *Det kan man ju diskutera väldigt länge. Man har roliga uppfattningarna om det här men  
jag tror att en allmän uppfattning bland allmänheten är att man hellre väljer att ha*

*stjärnor som kan vinna medaljer från dom stora mästerskapen än att ha en väldigt brett och stark landslag. Det är klart att det är kul när Finnkampen går vägen men det är ännu roligare nästan när vi får upp människor eller friidrottare på prispallen i VM, EM och OS.*

**Kuvio 5: Maaottelua kuvaavat puhettavat Yleisradion ja Sveriges Radion selostuksissa vuosina 1959 - 1999**

	1959	1970	1999
YLE	Taistelutematikka, suuri urheilujuhla	Taistelutematikka, suuri urheilujuhla	Taistelutematikka, Maaottelun omalaatuisuus
SR	Suuri urheilujuhla	Taistelutematikka	Maaottelun omalaatuisuus

## 9. Loppupäätelmät: selostraditioiden suuntaviivat

Olen kuvannut lukuisten sitaattien avulla suomalaisia ja ruotsalaisia maaotteluselostuksia. Toistaiseksi olen jättänyt taustatekijöiden tarkastelun suhteellisen vähälle huomiolle ja kiinnittänyt enemmän huomiota selostusten sisältöön. Seuraavaksi kuitenkin tarkastelen muutamia suomalaisessa ja ruotsalaisessa selostraditiossa esiinnousseita eroja ja yhtäläisyyksiä yhteiskunnallisten ja journalististen seikkojen valossa.

### 9.1 Isänmaallisuus

Epävakaata yhteiskunnallinen tilanne saattaa myötävaikuttaa siihen, että urheilumenestyksiin latautuu jännitteitä, jotka purkaantuvat kansallisten urheiluvoittojen yhteydessä.<sup>183</sup> Tässä tutkimuksessa tarkasteltujen ajanjaksojen taustalta löytyy monia yhteiskunnallisesta tilanteesta esiinnousseita taustatekijöitä, joiden avulla suomalaisen urheilun patriotismia ja toisaalta ruotsalaisen urheilun antipatriotismia voidaan selittää. Suomen irtaantuminen Ruotsista ja maan saama autonominen asema Venäjän vallan alaisuudessa kasvattivat suomalaisten kansallistuntoa monella saralla. Urheilussa suomalaisten kansallistunto eli voimansa tunnossa ennen kaikkea silloin, kun vastustajana oli entinen emämaa. Hannes Kolehmainen voitot Tukholman olympialaisissa nivelsivät urheiluvoitot osaksi kansallisen identiteetin rakennusprosessia.

1950-luvulla toinen maailmansota, sen aiheuttamat yhteiskunnalliset ja urheilulliset menetykset, elivät vielä tuoreena ihmisten muistissa. Elettiin kylmän sodan aikaa, ja Neuvostoliitto puuttui välillä voimakkaastikin Suomen sisäpolitiikkaan. Lähdetessä vuoden 1959 maaotteluun jälleenrakennusaika oli alkanut tuottaa tulosta ja Suomella oli takanaan peräti viisi peräkkäistä maaotteluvoittoa. Sodan kokeneelle sukupolvelle suomalaisvoitot olivat balsamia Karjalan kannaksella saaduille haavoille. Suomalaisten maaotteluvoitot valoivat uskoa suomalaisuuteen ja suomalaisten omiin voimiin, kuten Kolehmainen olympiavoitot vuonna 1912.

1960-luvun lopulta lähtien suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttivat monet ristikkäiset ja päällekkäiset muutospaineet: elinkeino- ja ammattirakenteen murros, muuttoliike sekä kaupungistuminen. Kymmeniä tuhansia ihmisiä muutti maaseudulta kaupunkiin ja Ruotsiin, ennen kaikkea Länsi- ja Etelä-Ruotsiin. Sisäisen rakennemuutoksen kourissa kamppailevalle suomalaiselle yhteiskunnalle maaottelu Ruotsia vastaan toimi kansallisena terapiana. *Suomalaiset tulivat maaotteluun ottamaan takaisin entistä siirtomaa-aikaa ja nykyistä siirtolaisuutta, lyömään itseään parempina pitävät ruotsalaiset*, kuten Yleisradion Maailmansivu-ohjelmassa vuonna 1979 todettiin.<sup>184</sup>

---

<sup>183</sup> Virtapohja 1998, 227

<sup>184</sup> Maailmansivu-ohjelma 16.9.1979

Suomalaisen kansallisen identiteetin rakentamisessa keskeisinä piirteinä on ollut Suomen ja suomalaisuuden erottaminen ruotsalaisuudesta ja venäläisyydestä. 1990-luvulla Suomi oli jo päässyt irti vanhoista kahleistaan eikä ruotsalaisuuteen enää kiteytynyt samaa määrää antipatiaa kuin pari vuosikymmentä aikaisemmin. Suomi oli irtaantunut Neuvostoliiton varjosta ja peitonnut Ruotsin monella saralla, muun muassa matkapuhelimien myynnissä ja jääkiekossa. Vuoden 1995 jääkiekon maailmanmestaruuden myötä maajoukkueen ruotsalainen valmentaja Curt Lindström nousi koko Suomen kansallissankariksi ja hänelle myönnettiin Suomen Leijonan komentajamerkki.<sup>185</sup> Vaikka muualla yhteiskunnassa ruotsalaisuus ei enää herätä antipatioita, niin maaotteluselostusten perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että urheilussa historian kahleet istuvat vielä tiukassa. Urheilussa Ruotsi on yhä Suomen arkkivihollinen, minkä myös radioselostaja J.P. Jalo myöntää. Hän sanoo itsekin huudahtaneensa vuoden 1995 jääkiekon MM-kisaselostuksessaan Suomen tehdessä johtomaalin, että *taivaanisä ei sittenkään ole ruotsalainen*.<sup>186</sup>

Taisteluhenki, isänmaallisuus ja suomalaisuus ovat olleet suomalaisten selostusten kantava voima. Vuosikymmenten ajan selostuksissa on puhuttu taistelutahdosta, väkevästä huutovärssyistä, joukkueiden ylvästunnelmaisesta marssista, Suomen sinivalkoisten värien puolustamisesta ja isänmaan kunnian pelastamisesta. Vielä vuoden 1999 maaotteluselostuksessa todettiin, että *Suomi saakyllä täällä suomalaisseudulla taisteluhengen päälle*. Suomalaisseudulla tarkoitetaan tässä yhteydessä Göteborgia. 1990-luvulla puhe isänmaallisuudesta on kuitenkin saanut uudenlaisia piirteitä. Urheilun esiin nostama isänmaallisuus on laimentunut ja arkipäiväistynyt. Maaottelussa kansallista laulua ei soiteta enää isänmaan kunniaksi vaan sen kunniaksi, että maaottelu on alkamassa. Myöskään kansallislippuun ja -väreihin ei enää suhtauduta kuin pyhiin kansallissymboleihin, vaan niistä on tullut osa urheilukilpailujen iloista karnevaalitunnelmaa.

Ruotsalaisissa selostuksissa isänmaallisuutta tai ruotsalaisuutta ei tarkastelemallani ajanjaksolla tuotu korostetusti esille. Ruotsiahan ei ole koskaan ”tarvinnut” juosta maailman kartalle eikä ruotsalaisuutta ole tarvinnut samalla lailla konstruoida kuin suomalaista kansallista identiteettiä. Ruotsi myös selvisi toisesta maailmansodasta sivustakatsojana. Nämä kaikki vaikuttavat osaltaan siihen, että Ruotsissa urheilu ja isänmaa eivät koskaan niveltyneet niin kiinteäksi osaksi kansallista projektia kuin Suomessa tapahtui.

1970-luvulla Ruotsissa asui yli miljoona siirtolaista. Suomessa kansainvälistymisestä voidaan puhua vasta 1990-luvulla, tosin Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrä on yhä huomattavasti pie-

---

<sup>185</sup> Virtapohja 1998, 213

<sup>186</sup> J.P. Jalon haastattelu 7.1.2000

nempi kuin Ruotsissa. Vuonna 1998 Suomessa asui 85 000 ulkomaalaista.<sup>187</sup> Yhteiskunnan kannalta lisääntyvä kansainvälistyminen merkitsee kansallisen yhtenäiskulttuurin moninaistumista. Median näkökulmasta katsottuna kansainvälistyminen tarkoittaa sitä, että sen yleisö hajautuu etnisen alkuperän, yhteiskunnallisen aseman, elämäntilanteen tai omien makumieltymysten perusteella moniksi pieniksi osayleisöiksi. Urheilu on ollut monissa maissa tärkeä kansakunnan yhdistäjä, kuten tässä tutkimuksessa on aikaisemmin todettu. Ulkomaalaisten määrän kasvaessa urheilusta tulee kuitenkin myös yksi eri ryhmien välisistä erottajista. Kansainvälisessä ruotsalaisessa yhteiskunnassa urheilujournalismin yleisö on jakaantunut etnisyyden perusteella lukuisiin osayleisöihin, jolloin urheiluselostus ei ole voinut nojata pelkästään ruotsalaisuuteen ja isänmaallisuuteen kiinnittyviin ominaisuuksiin.

## 9.2 Viihteellisyys

1950-luvulla Sveriges Radion ohjelmapolitiikassa alettiin ottaa aikaisempaa enemmän huomioon kuuntelijoiden makumieltymyksiä, ja kevyempien viihde- ja ajanviettoohjelmien määrää lisättiin. Seuraavalla vuosikymmenellä viihteellisten ohjelmien lisäämispaineita kasvatti Tukholman edustalla toiminut piraattiradioasema Radio Nord, jonka ohjelmat koostuivat pääasiassa musiikkiviihteestä, lyhyistä uutisista ja mainoksista.

1950- ja -60-luvuilla ruotsalainen iltapäivälehdistö vahvisti asemiaan mediamarkkinoilla. Yksi iltapäivälehtien keskeisistä aihealueista oli urheilu. Ulf Wallin on tutkimuksessaan osoittanut, että iltapäivälehdistön laajenemisen myötä myös muu ruotsalainen urheilujournalismi alkoi saada viihteellisiä piirteitä. Siihen saakka lehdistön tapa käsitellä urheilutapahtumia oli ollut lähinnä kilpailun kulun selostamista tai ennakkokirjoittelua tulevista kilpailuista. 1950-luvulla urheilusivujen suunnittelussa alettiin kiinnittää huomiota lukijan mielenkiinnon herättämiseen. Urheilutapahtuman kronologista järjestystä rikottiin ja kilpailun huippukohdat, ratkaisevat hetket tai henkilöt siirrettiin yhä useammin tekstin alkuun.<sup>188</sup>

Radion puolella ruotsalaisen urheilujournalismin viihteellistyminen ajoittuu 1970-luvun alkuun. Silloin urheiluselostuksen totuttua kaavaa muutettiin siten, että selostajan työparina alkoi työskennellä yksi tai kaksi kommentaattoria. Vuoteen 1969 saakka Sveriges Radion urheilutoimituksen päällikkönä toiminut Lennart Hyland ei ollut koskaan osoittanut mielenkiintoa selostuksen kehittämiseen dialogin suuntaan. Hänen mielestään selostustilanne oli hoidettava yksin eikä siihen

---

<sup>187</sup> HS:n kuukausiliite 4/2000

<sup>188</sup> Wallin 1998, 252



tarvittu työpariksi kommentaattoria. Hylandin sanotaan todenneen, että selostus on ”one man show”, jossa

*du ska själv måla bilden, du ska själv ge ut din personlighet. Det är du som ska ge syn på vad som händer, på alla sätt och vis - både underhållningsmässigt och faktamässigt och analysmässigt och allt vad du vill.*<sup>189</sup>

Hylandin jälkeen radion urheilutoimituksen päälliköksi valittiin Per Olof Wester, jonka aikana kommentaattorien mukanaolo selostustilanteessa tuli vakiintuneeksi käytännöksi. Kommentaattoriksi valittiin useimmiten kulloinkin selostettavana olevan lajin entisiä huippu-urheilijoita, joiden katsottiin laajentavan selostuksen näkökulmaa oman lajituntemuksensa ansiosta. Entisistä huppu-urheilijoista kommentaattoreina ovat toimineet muun muassa hiihtäjä Assar Rönnlund, jalkapalloilijat Orvar Bergmark ja Ralf Edström, käsipalloilija Frank Ström, uimari Gunnar Larsson, painija Jan Kårström, tennispelaaja Ove Bengtsson, hiihtäjä Thomas Wassberg ja juoksija Anders Gärderud.<sup>190</sup>

Suomessa kommentaattorin mukanaoloa kokeiltiin ensimmäisen kerran vasta Tokion olympialaisissa vuonna 1991.<sup>191</sup> Yleisradion kommentaattorina itsekin usein toimineen Heikki Leppäsen mukaan yksi syy siihen, miksi käytäntö aloitettiin 20 vuotta myöhemmin kuin Ruotsissa, oli Suomessa pitkään elänyt tähtiselostajakulttuuri. Suomalaisen radioselostuksen tähdet Pekka Tiilikainen ja Paavo Noponen pitivät Hylandin tavoin selostustilannetta kahden miehen show'na, johon ei muita tarvittu. Toinen syy ruotsalaisten pidempään kommentaattoriperinteeseen on Leppäsen mukaan se, että ruotsalainen radioselostus on suomalaista selostusta enemmän imenyt vaikutteita amerikkalaisista urheiluselostajista.

Kuten aikaisemmin mainittiin, Sveriges Radiossa viihde- ja ajanviettohjelmien määrä lisääntyi ja urheilujournalismi viihteellistyi 1950- ja 1960-luvuilla. Suomessa toinen maailmansota ja se, ettei maasta muodostunut piraattiradioasemien tukikohtaa ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että Suomessa urheilun viihteellistyminen ajoittuu myöhemmille vuosikymmenille.

Ruotsalaisen ja suomalaisen selostustyylin erot tulivat esille myös vuoden 1999 maaottelulähetyksessä. Sveriges Radion selostuksessa äänessä olivat Per Forsberg, Tommy Åström, Anders Gärderud ja Janne Östgård. Siinä selostajien puhetyyli on naurun ja vitsien rytmittämä toverillinen jutustelu. Selostus hoidetaan alusta loppuun olohuonekeskustelulta kuulostavana puheena. Selostajien puherytmi ei nopeudu eikä ääni voimistu edes yksittäisten lajien tiukoissa kamppailuissa.

---

<sup>189</sup> Dahlén 1999, 341

<sup>190</sup> Dahlén 1999, 342

<sup>191</sup> Heikki Leppäsen haastattelu 22.2. 2000

Edellä mainitut henkilöt keskustelevat tasavertaisina toistensa kanssa. Puheen perusteella kukaan heistä ei toimi niin sanottuna pääselostajana, jonka tehtävänä olisi jakaa puheenvuorot toisille, vaan keskustelu etenee luontevasti henkilöltä toiselle. Kaiken kaikkiaan selostusta (keskustelua) leimaa positiivisuus.

Yleisradion saman vuoden selostuksessa selostajilla Juha-Matti Holopaisella ja Jarmo Nuotilla sekä kommentaattorina toimineella Heikki Leppäsellä on selvä työnjako. Selostajat kertovat kuulijoille mitä tapahtuu ja antavat selostuksensa lomassa puheenvuoron kommentaattorille. Kommentaattori ei ole selostajien rinnalla tasavertainen keskustelukumppani, vaan puheenvuoro annetaan hänelle esimerkiksi sanoin:

- *Heikki sano ihan nopeasti mitä tänään on odotettavissa.*
- *Eikö ollut niin Heikki, että tämä moukari oli kyllä lievä pettymys?*
- *Mitä sinä Heikki uskot?*
- *Jos Heikki Leppänen äkkiä joitakin asioita ottaisi esille, niin (...) korkeushyppy oli suomalaisille aika murheellinen.*

Ruotsalaiseen selostukseen verrattuna Yleisradion selostuksen kokonaisvaikutelma on vakavampi, neutraalimpi ja asiallisempi.

Ruotsalaisen ja suomalaisen selostustyylin eroja voidaan historiallisten syiden ja Suomessa pitempään jatkuneen tähtiselostajakulttuurin lisäksi selittää myös sillä, että Ruotsissa urheilun ja viihteen välinen raja on ollut häilyvämpi. Sven Jerringin ja Lennart Hylandin ajoista lähtien monet radion urheiluselostajat ovat työskennelleet myös television viihdeohjelmien parissa. Heistä nimeltä mainittakoon muun muassa Åke Strömmer, Lars-Gunnar Björklund, Arne Hegerfors, Tommy Engerstrand, Fredrik Belfrage, Ulf Elfving, Leif ”Loket” Olsson, Ingvar Oldsberg, Björn Hellberg, Peter Eng ja Lasse Granqvist.<sup>192</sup> Suomessa radion urheiluselostajia on totuttu näkemään television urheiluohjelmissa, mutta Niilo Tarvajärven lisäksi kukaan heistä ei ole siirtynyt television viihdeohjelmien juontajaksi tai käsikirjoittajaksi. Myös sitä, että Ruotsissa tiedotusvälineiden välinen kilpailu on kovempaa kuin Suomessa voidaan pitää yhtenä eroja selittävänä tekijänä.

### 9.3 Selostustyyli

Toisin kuin televisiossa, radiossa pelkästään sen selostaminen, mitä kilpailutilanteessa tai stadionilla tapahtuu, ei riitä. Jotta kuulija pystyisi eläytymään selostukseen tai luomaan mielikuvan selostuksen kohteena olevasta tapahtumasta, on radioselostajan huomioitava myös kuulijan mielessä heräävät miten-kysymykset. Ei riitä, että selostaja sanoo, että Suomi voitti ja Ruotsi hävisi, vaan hänen on myös kerrottava miten voitosta taisteltiin ja miten niukkaan tappioon vastustaja joutui taipumaan.

---

<sup>192</sup> Dahlén 1999, 441

Radiossa urheiluselostajan päämääränä on luoda omalla äänen- ja kielenkäytöllään sellainen jännite selostukseen, että kuulija kiinnostuu tapahtumien kulusta.

Aikaisemmin selostajat kuvasivat kuuntelijoille yksityiskohtaisesti kilpailupaikkaan ja yleisöön liittyviä yksityiskohtia. Yleisnäkymän ja -tunnelman kuvaamisella pyrittiin luomaan mahdollisimman todentuntuinen kokemus stadionin tapahtumista. Radion kuuntelija pyrittiin asettamaan ideaaliasemaan selostettavaan tapahtumaan nähden. Kuuntelijalle selostaja oli sijaisnäkiä, tapahtumien suodatin, joka antoi kuuntelijalle näkökulman stadionin tapahtumiin. Vuoden 1959 maaotteluselostuksessa sekä suomalaiset että ruotsalaiset selostajat kuvasivat tarkoin selostuspaikkansa sijainnin ja miten selostuskopista katsottuna eri lajien suorituspaikat sijaittivat stadionilla. Aikaisemmin radioselostajat myös elivät stadionin tapahtumien sykkeessä. Heidän kiikkarinsa katse ulottui kaukaisimpaankin nurkkaan, mistä kuulijoille välittyi vahva nyt-hetkellisyyden kokemus. Nyt-hetkellisyyden luomisessa keskeisinä elementteinä käytettiin ensinnäkin oman maan urheilijan etumatkan pituuden tarkkaa selostamista suhteessa vastustajaan. Selostuksessa toistettiin useasti sellaisia sanoja kuin etu-, taka- ja loppusuora sekä kaarre ilmaisemaan juuri sitä radan kohtaa, jossa urheilijat parhaillaan kamppailevat. Myös sellaisia ilmauksia kuin metrin edellä, vielä kaksi metriä, puolitoista metriä on eroa ja neljän metrin voitto käytettiin usein. Toiseksi selostajat kuvasivat värikkäin adjektiivein *miten* oman maan urheilijat voittavat, häviävät, menevät ohi ja taistelevat. Voitto Hellsten esimerkiksi *voimakkain, pitkin askelin* kukisti Ruotsin ylpeyden *loppusuoran raa'assa kirissä*. Dramaattisuutta lisäsivät myös sellaisten ilmaisujen kuin *imeytyä tuntumaan, ankara, jännittävä kamppailu* ja *loppusuoran raju ratkaisu* käyttö. Kolmanneksi selostajan esittämät retoriset kysymykset *Miten käy nyt?* ja *pistääkö vanhan sotaratsun (Hellstenin) entinen kunto jälleen tuulemaan loppusuoralla?* välittivät kuulijoille kokemuksen juuri sillä hetkellä käynnissä olevasta kilpailusta.

Nykyään radioselostus hoidetaan yhä useammin siten, että selostaja kertoo kuulijoille mitä hän näkee selostuskoppiinsa sijoitetussa televisioruudussa. Aina kun stadionilla ei tapahdu mitään erityistä, siirtyy lähetys takaisin studioon, joten selostuksessa tulee pyrkiä tapahtumien kulun esittämiseen mahdollisimman tiiviissä muodossa. Kilpailutilanteen selostaminen kertomalla pelkistetysti se mitä kentällä tapahtuu, vaikuttaa kuulijoille välittyvään tunnelmaan. Kun urheilijoiden etenemistä ei enää selosteta niin tarkoin suhteessa kilpakumppaniin tai suhteessa radan tiettyyn kohtaan, on kuuntelijan vaikeampi eläytyä stadionilla käytävään kamppailuun. Kuuntelija ei silloin saa riittävästi aineksia oman mielikuvan luomiseen. Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, ettei selostus enää tempaa kuulijaa mukaansa. Ei auta, vaikka selostaja miten huutaisi, että kilpailu on jännittävä tai että *Suomi panee ankarasti kamppoihin*, jos selostaja ei kerro, miten se panee ankarasti kamppoihin tai miten kilpailu on jännittävä. Kun aikaisemmin suomalaisten askel aukesi pitkänä ja voimakkaa-

na, sanotaan nykyään, että urheilija *lähtee nousemaan, nousee hyvin, nousee rajusti* tai *nousee rinnalle*.

#### 9.4 Maaottelu

Maaottelun ensimmäisinä vuosikymmeninä maaottelu oli suuri urheilujuhla, jossa oteltiin isänmaan puolesta. Molemmista joukkueista valittiin lipunkantajat, joiden johdolla joukkueet marssivat stadionille. Sotilassoittokunnan marssimusiikin tahdissa molempien maiden liput nostettiin salkoon ja avausseremonian päätteeksi soitettiin maiden kansallislaulut, joita Yleisradion vuoden 1959 lähetyksessä kuunneltiin hiljaa lähes pari minuuttia. Maaottelun suosiota 1950-luvulla voidaankin ainakin jossain määrin selittää myös sillä, että yleisurheilu sopi hyvin radioon. Yleisurheilussa on taukoja, jonka aikana selostaja voi ylistää suorituksia, kertoa edellisten lajien tuloksista tai antaa taustatietoa tulevasta toiminnasta. Televisiourheilun kannalta yleisurheilumaaottelu on hidastempoinen. Televisioon sopivat sellaiset lajit kuten jääkiekko ja jalkapallo, joissa jotain tapahtuu koko ajan ja jotka antavat aihetta jatkuvaan muuttuvien tilanteiden selostamiseen.

Neljäkymmentä vuotta myöhemmin maaottelut eivät enää rakennu pelkästään isänmaallisuuden ympärille. Kansallisliput, -laulut ja -värit ovat yhä osa maaottelua, mutta niiden merkitys on muuttunut, Billigin mukaan arkipäiväistynyt. Kansallislippuun, -lauluun ja -väreihin ei enää kiteydy koko isänmaallisuuden pyhä symboliikka, vaan niistä on tullut vip-teltojen, kisamaskottien, kisatorien, artistien ja videoseenien ohella osa urheilukilpailujen viihteellistä rekvisiittaa. Muiden urheilukilpailujen tavoin maaottelusta tuli 1990-luvulla viihteellinen ”happening”. Perinteisesti elo-kuun viimeisenä viikonloppuna järjestetyn maaottelun alkamisajankohtaa siirrettiin päivää tai kahta aikaisemmaksi. Esimerkiksi Helsingissä vuonna 1998 kisatori avattiin yleisölle jo torstaina varsinaisen maaottelun alkaessa lauantaina. Seuraavana vuonna 1999 Göteborgissa maaotteluun liittyvät tapahtumat alkoivat viikkoa aikaisemmin.

Urheilun viihteellistyminen heijastuu myös radioselostuksiin. Sveriges Radion vuoden 1999 lähetyksessä avajaisseremonioita ei enää selostettu eikä kansallislauluja soitettu. Myöskään Yleisradion vuoden 1999 lähetyksessä alkamassa ei enää ollut ylevä urheilujuhla, vaikka kansallislaulut vielä kuuluivatkin kymmenisen sekuntia taustalla. Maamme-laulun kohdalla selostajat hiljentyivät hetkeksi, mutta Ruotsin kansallislaulun päälle puhuttiin.

Euroopan yhdentymisen, kaupallisten radio- ja televisiokanavien lisääntymisen ja muiden kansainvälistymistä edistävien tekijöiden vaikutuksesta suomalainen, Ruotsiin verrattuna pitempään yhteisenä säilynyt, kansallinen kulttuuri alkoi viimeistään 1990-luvulla murentua. Tällöin myös perinteiseen kansakunnan ideaan kiinnittyneet kansalliset identiteetit kyseenalaistuvat. Kalle Virta-

pohja sanoo, ettei 1980- ja 1990-luvuilla enää muodostunut sellaisia suuria kansakunnan rakentamisprojekteja, joiden kantaviksi voimiksi urheilua olisi tarvittu. Urheilussa suurten kansallissankareiden aika alkaa olla historiaa. Niiden tilalle on tullut julkkissankareita, joita ei käytetä niinkään kansallisiin, vaan kaupallisiin tarkoituksiin tai sitten ne toimivat eri alakulttuurien symbolisina yhdistäjinä.<sup>193</sup> Tällaisessa murrosvaiheessa mielenkiintoista onkin se, mille ja mistä aineksista uutta kansallista identiteettiä aletaan rakentaa; kiinnittyykö kansallinen identiteetti tulevaisuudessa aikaisempaa enemmän paikallisuuteen tai alakulttuureihin vai saako se aineksia eurooppalaisuudesta ja kansainvälisyydestä.

Maaotteluselostusten perusteella Suomi kuitenkin elää urheilussa vielä monessa mielessä menneisyyttään nykyhetkessä. Suomalainen urheiluselostus on ohjautunut pitkälle perinteiden mukaan ja perinteille uskollisena. Nykyselostukset heijastavat yhä Pekka Tiilikaisen ja Paavo Noposen sinivalkoisia, isänmaallisuudelle uskollisia ääniä. Vielä vuonna 1999 suomalaiset urheilijat taistelevat selostajien puheessa kansakunnan kunnian puolesta:

*Miesten joukkue on kaatunut, mutta tehnyt sen kunnialla. Tänään taisteltiin reilulla tavalla oikein suomalaisen leijonan lailla, mutta ei se ihan riittänyt (...). Näin on päästy tämä maaottelu loppuun ja kerrataan vielä tähän loppuun pisteet (...). Kuulemiin Ullelilta.*

Sveriges Radion selostajien jutustelussa kansakuntapuhetta ei esiinny. Heidän puheessaan ruotsalaiset urheilijat urheilevat oman henkilökohtaisen voiton ja joukkueensa maaotteluvoiton puolesta:

- *Alldeles strax ska vi stänga från Ullevi och (...) det största här, Erika Johansson, tycker jag.*
- *Svensk rekord i tresteg och bästa hoppet nånsin i längd med lite för mycket medvind.*
- *Och på herrsidan tycker jag Kristian Olsson och även Johan Enberg på 200 meter. Jätte kul med två unga killar som verkar vara framtidens gossar.*
- *20.83 av Johan Enberg, mycket, mycket bra.*
- *Så att det får bli en slutpunkt här ifrån Göteborg och Finnkampen (...). Tackar för oss och hej från soligt och vackert Göteborg.*

---

<sup>193</sup> Virtapohja 1998, 237-240

**Lähdeluettelo:**

- Alapuro, Risto & Stenius Henrik (1989): Kansa liikkeessä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Alapuro, Risto (1998): Sivistyneistön ambivalentti suomalaisuus, Teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti (1998): Älymystö ja kansakunta. Teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari Pertti & Ruuska Petri (toim.) (1998): Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Alestalo Matti (1982): Radio- ja televisioviihde. Teoksessa Suomen kulttuurihistoria 3. Itsenäisyyden aika. Helsinki: WSOY.
- Anderson, Benedict (1991): Imagined communities. Reflections on the origin and spread of nationalism. Lontoo: Verso.
- Anttila, Jorma (1996): Onko suomalaisuudessa samastumiskohteena mitään erityistä? Teoksessa Pekka Laaksonen ja Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.) Olkaamme siis suomalaisia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Billig, Michael (1995): Banal nationalism. Lontoo: Sage.
- Bryant, Comisky & Zillman (1977): Drama in Sports Commentary. Journal of Communication, nr 27 s. 140-153.
- Dahlén, Peter (1999): Från Vasaloppet till Sportextra. Radiosportens etablering och förgrening 1925-1995. Värnamo: Fälth & Hässler.
- Daun, Åke (1989): Svensk mentalitet. Ett jämförande perspektiv. Tukholma: Rabén & Sjögren.
- Ehn, Billy (1993): Nationell inlevelse. Kirjassa Ehn, Frykman, Löfgren Försvenskningen av Sverige. Borås : Centraltryckeriet.
- Ehn, Billy (1993): Nationell inlevelse. Teoksessa Billy Ehn, Jonas Frykman & Orvar Löfgren Försvenskningen av Sverige. Borås: Centraltryckeriet.
- Frykman, Jonas (1993): Nationella ord och handlingar. Teoksessa Billy Ehn, Jonas Frykman & Orvar Löfgren Försvenskningen av Sverige. Borås: Centraltryckeriet.
- Giddens, Anthony (1991): Modernity and Self-Identity. Padstow: Polity Press.
- Hall, Stuart (1999) Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Hentilä, Seppo (1989): Urheilu, kansakunta ja luokat. Teoksessa Risto Alapuro ja Henrik Stenius (toim.) Kansa liikkeessä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hobsbawm, Eric (1993): Introduction: Inventing Traditions. Teoksessa Hobsbawm Eric & Terence Ranger (toim.) The Invention of Tradition. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hobsbawm, Eric (1994): Nationalism. Jyväskylä: Gummerus.
- Höijer, Birgitta (1998): Det hörde vi allihop! Etermedierna och publiken under 1900-talet. Värnamo: Fälth & Hässler.
- Ilmonen, Kari (1996): Tekniikka kaiken perusta. Yleisradion historia 1926-1996. Helsinki: Yleisradio.
- Jonsson, Åke (1982): Den omsorgsfulle ordmålaren. Kungälv: Göteborgs Offsettryckeri AB.
- Jääskeläinen, Ari (1998): Kansallistava kansanrunous. Suomalaisuus ja folklore. Teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Karvala, Samu (1999): Sisäradalta lukien sosialisti, porvarisherra ja ruotsikko... - Poliittiset kiistat sanomalehtien urheilukirjoituksissa 1906-1917. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Kaunismaa, Pekka (1997): Mitä on kollektiivinen identiteetti? Teoksessa Virtapohja Kalle (toim.) Puheenvuoroja identiteetistä. Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Jyväskylä: Atena.
- Keltikangas Järvinen, Liisa (1996): Suomalainen kansanluonne. Teoksessa Pekka Laaksonen ja Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.) Olkaamme siis suomalaisia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Klinge, Matti (1981): Suomen sinivalkoiset värit. Helsinki: Otava.
- Kytömäki, Juha & Ruohomaa, Erja (1998): Yle yleisöjen palveluksessa. Yhteenvedo vuoden 1998 yleisötutkimuksista. Helsinki: Yleisradio.
- Jurakainen, Pirjo (1996): Euroopan alueiden identiteettipolitiikka. Kosmopolis vol.26:1/96.
- Jukola, Martti (1932): Me uskomme urheiluun. Porvoo: WSOY.
- Laine-Sveiby, Kati (1991): Suomalaisuus strategiana. Juva: WSOY.
- Lehtonen, Jaakko (1997): Teoksessa Virtapohja Kalle (toim.) Puheenvuoroja identiteetistä. Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Jyväskylä: Atena.
- Linna, Väinö (1954): Tuntematon sotilas. Helsinki: WSOY.
- Lorén, Kurt (1975): Finnkampen genom tiderna. Teoksessa Sveriges idrottshistoria del 3. Bjästa: Cewe-förlaget.
- Lyytinen, Eino (1996): Perustamisesta talvisotaan. Sodan ja vaaran vuodet. Yleisradion historia 1926-1949. Helsinki: Yleisradio.
- Löfgren, Orvar (1990): Medierna i nationsbygget. Kirjassa Hannerz, Ulf (toim.) Medier och kulturer. Helsingborg: Schmidts Boktryckeri AB.

- Löfgren, Orvar (1993): Nationella arenor. Teoksessa Billy Ehn, Jonas Frykman & Orvar Löfgren Försvenskningen av Sverige. Borås: Centraltryckeriet.
- Lönnqvist, Bo (1997): Myten om den finlandssvenska familjen. SFV-kalendern 1997. Ekenäs: CrgDng 111.
- Noponen, Paavo (1986): Suomi. Sinivalkoisen äänen legenda 1911-1944. Jyväskylä: Gummerus.
- Nordberg, Karin (1998): Folkhemmets röst. Radion som folkbildare 1925-1950. Tukholma: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Olkkonen, Tuomo (1996): Rekiviisuista rillumareihin. Teoksessa Matti Peltonen (toim.) Rillumarei ja valistus. Kulttuurikahakoita 1950-luvun Suomessa. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Paasivirta, Juhani (1962): Suomen osallistuminen Tukholman olympialaisiin vuonna 1912: diplomaattisia selvittelyjä. Helsinki: Suomen olympiakomitea.
- Paunonen, Heikki (1994): Kielen normit ja kielen ohjailun normit. Tiede ja Edistys 19, no. 1, 17-28.
- Peltonen, Matti (1988a): Kuinka ”suomalainen viinapää” syntyi? Alkoholipolitiikka 53, no. 1, 3-13.
- Peltonen, Matti (1988b): Viinapäästä kolerakauhuun. Kirjoituksia sosiaalhistoriasta. Helsinki: Hanki ja jää.
- Peltonen, Matti (1996): Rillumarei ja valistus. Kulttuurikahakoita 1950-luvun Suomessa. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Peltonen, Matti (1998): Omakuvamme murroskohdat. Maisema ja kieli suomalaisuuskäsitysten perusaineksina. Teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Pirttijärvi, Jouni (1997): Suomi kilpaurheilun olympialaisiin – Suomenkieliset lehdet ja kilpaurheilun alkutaival olympiakisoissa vuosina 1906-1912. Kulttuurihistorian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Real, Michael R. (1989): Super Media. A Cultural Studies Approach. Communication and Human Values. Newbury Park: Sage.
- Repo, Eino S. (1966): Yleisradiotoiminnan tehtävät ja tavoitteet. Teoksessa Wikstedt Raimo (toim.) Yleisradion julkaisusarja 1-15. Helsinki: Yleisradio.
- Repo, Ilmonen, Storbom, Tamminen, Zilliacus (1967): Yleisradion suunta Yleisradiotoiminnan tehtävät ja tavoitteet. Helsinki: Weilin+Göös.
- Rui, Timo (1998): Kansainvälistä kansallisuutta. Uuden tietotaidonleviäminen virolaiskansalliseen Tarton yliopistoon kulttuurisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Teoksessa: Integraatio, identiteetti ja etnisyys. Tarkastelukulmia kulttuuriseen vuorovaikutukseen. Turku: Unipaps.
- Salokangas, Raimo (1996): Aikansa oloinen. Yleisradion historia 1949-1996. Helsinki: Yleisradio.